

Barnet skal oppleve seg ivaretatt

PP-rådgiveres arbeid med barns rett til
medvirkning i det tverrfaglige samarbeidet.

ASTRID JANSEN
CHRISTINA Z. H. MÜLLER

VEILEDER
Camilla Herlofsen

Universitetet i Agder, 2024
Fakultet for humaniora og pedagogikk
Institutt for pedagogikk

Master

Forord

Masterstudiet i spesialpedagogikk ved Universitet i Agder har vært to lærerike år. Det har gitt nye perspektiver på inkludering, sårbarhet, lærevansker, rådgivning og ledelse. Vi er takknemlige for alle de dyktige foreleserne på instituttet som har delt av sin kunnskap og sine erfaringer.

Informantenes holdninger har inspirert oss til å ta barnets perspektiv i det tverrfaglige samarbeidet. Tusen takk for deres store engasjement for tverrfaglig samarbeid og barnets rett til medvirkning. Dere er virkelig gode eksempler på hvordan man kan lykkes i dette feltet som til tider kan være utfordrende.

Takk til veilederen vår, Camilla Herlofsen, som har pushet oss når vi har trengt det og kommet med innspill til masteroppgaven. Vi har hatt mange spennende diskusjoner på hennes kontor om spesialpedagogikk.

Etter mange timer med grubling og skriving på bygg 15 er vi endelig i mål. Samarbeidet har gitt oss stor glede og mange gode samtaler gjennom denne prosessen. Oppgaven hadde ikke blitt den samme uten alle de gode drøftingene vi har hatt med hverandre.

Til slutt vil vi takke alle de flotte menneskene rundt oss som har støttet oss i denne prosessen. En spesiell takk til nær familie for deres tålmodighet!

Kristiansand, 15.05.2024

Astrid Jansen & Christina Z. H. Müller

Sammendrag

Barns rett til medvirkning og rett til å bli hørt i saker som angår dem har blitt forsterket siden 1990-tallet. Dette er lovfestet i barnekonvensjonens (1989) artikkel 12, Grunnloven (1814) § 104 og opplæringsloven (1998) § 5-4. Forpliktelsen tydeliggjøres ved innføringen av ny opplæringslov 2024 (Stette, 2023).

Tidligere forskning viser at selv om barns rett til medvirkning har blitt mer anerkjent i samfunnet og i aktuelle lovverk, er det fortsatt mangler på hvordan barn opplever at de blir hørt i saker som angår dem. Undersøkelser som har gjennomgått saksdokumenter eller vært i samtale med barn, finner mangler når det kommer til barnets medvirkning (Barneombudet, 2017; Franck, 2024; Kolnes et al., 2021; Lie, 2022; NOU 2017: 12; Sæbjørnsen et al., 2023; Tveitnes, 2018).

Denne oppgaven har følgende problemstilling: *Hvordan ivaretar PP-rådgivere barns rett til medvirkning i det tverrfaglige samarbeidet?* For å besvare denne problemstillingen ble det gjennomført kvalitative intervju med åtte PP-rådgivere som er fordelt på kontorer i ulike deler av Norge. Intervjuguiden ble utarbeidet av forskergruppen til SpedAims ProCIP som forsker på det tverrfaglige samarbeidet PP-tjenesten er en del av. For å belyse vår problemstilling ble det stilt flere spørsmål om barnets rett til medvirkning.

Funn indikerer fire temaer som belyser hvordan PP-rådgivere arbeider for å ivareta barnets rett til medvirkning i det tverrfaglige samarbeidet. Temaene er barnets stemme, foreldresamarbeid, sakkyndig vurdering og samarbeidsmøter og laget rundt barnet. PP-rådgiverne ivaretar barns rett til medvirkning gjennom innhenting av barnets stemme. Innhenting skjer gjennom bruk av samtaleverktøy for å tydeliggjøre barnets meninger. Foreldre ivaretar ofte barnets stemme i samsvar med barnets alder og modenhet. Gjennom foreldre, lærere og det tverrfaglige samarbeidet innhentes bekreftelser på PP-rådgivers tolkning av hva barnets stemme er. Rutiner for saksbehandling dokumenteres i sakkyndig vurdering og opprettholdes ved bruk av samarbeidsmøter og i det tverrfaglige samarbeidet.

Denne studien indikerer ulike måter PP-rådgivere arbeider for å ivareta barns rett til medvirkning. Det blir sammenfattet gjennom en visuell fremstilling av de fire temaene.

Summary

The Children's rights to participate and be heard in matters that concern them have increased over the past decades. Its law is statutory through the Convention on the Rights of the Child (1989) article 12, the Norwegian Constitution (1814) § 104, and the Education Act (1998) § 5-4. This will be further emphasized through the implementation of the new Education Act 2024 (Stette, 2023).

Previous research indicates that although children's rights to participation have become more recognized in current legislation, there are still shortcomings in how children experience that they are being heard. Studies that have examined case documents and spoken with children, have found a lack when it comes to children's participation in those areas (Barneombudet, 2017; Franck, 2024; Kolnes et al., 2021; Lie, 2022; NOU 2017: 12; Sæbjørnsen et al., 2023; Tveitnes, 2018).

This thesis has the following research question: How do Educational psychological service (EPS) advisors ensure Children's Right to Participation in Interdisciplinary Collaboration? Through eight qualitative interviews with EPS advisors, this question was answered. The interview guide was prepared by the national research group, SpedAims ProCIP. They research interdisciplinary collaboration connected to EPS in Norway. To illuminate our research question, we asked questions about children's right to participation.

This thesis indicates four findings that illuminate how EPS advisors work to enhance children's right to participation in interdisciplinary collaboration. The findings are the voice of children, collaboration with parents, expert assessment and collaboration meetings and the team surrounding the child. The EPS advisors ensure children's rights by collecting their meaning with various tools for conversation. Parents ensure the voice of the child in accordance with their age and maturity. The EPS advisors collect confirmation on the voice of the child through parents, teachers and people within the interdisciplinary collaboration. The routines for the case management are documented in the expert assessment and are maintained through collaboration meetings in the interdisciplinary collaboration.

This thesis indicates the different ways the EPS advisors work to ensure the children's right to participation. It will be summarized through a visual representation of our four findings.

Innhold

1. Innledning.....	1
1.1 Formål og problemstilling	4
1.2 Forskningsfeltet	4
1.3 Studiens avgrensninger.....	8
1.4 Oppbygging av oppgaven.....	8
2. Teoretiske rammeverk.....	9
2.1 Gjeldende lovverk.....	9
2.2 Ny opplæringslov 2024	11
2.3 Pedagogisk psykologisk tjeneste – PP-tjenesten	12
2.3.1 Sakkyndig vurdering.....	13
2.4 Tverrfaglig samarbeid.....	14
2.5 Foreldresamarbeid	15
2.6 Barns medvirkning	17
2.6.1 Shiers modell	18
2.6.2 Barnets stemme	19
2.6.3 Barnets beste-vurdering	20
2.7 Anerkjennelse	21
3. Metode.....	22
3.1 Litteratursøk.....	22
3.2 Hermeneutikk	22
3.3 Fenomenologi	23
3.4 Utvalg og rekruttering	24
3.5 Datainnsamling	24
3.5.1 Intervjuguide	25
3.5.2 Gjennomføring av intervju.....	25
3.5.3 Transkribering.....	27

3.6 Troverdighet og pålitelighet	28
3.7 Etske overveielser.....	29
3.8 Abduktiv tilnærming.....	30
3.9 Tematisk analyse	30
4. Presentasjon av resultat og drøfting	32
4.1 Barnets stemme.....	32
4.1.1 Drøfting av barnets stemme	35
4.2 Foreldresamarbeid	39
4.2.1 Ivaretagelsen av barns rett til medvirkning.....	40
4.2.2 Foreldres rolle i tverrfaglig samarbeid.....	41
4.2.3 Drøfting av foreldresamarbeid	43
4.3 Sakkyndig vurdering og samarbeidsmøter	46
4.3.1 Sakkyndig vurdering	47
4.3.2 Samarbeidsmøter.....	50
4.3.3 Drøfting av sakkyndig vurdering og samarbeidsmøter.....	52
4.4 Laget rundt barnet.....	58
4.4.1 Drøfting av laget rundt barnet.....	61
4.4.2 Visuell fremstilling	64
5. Avslutning	66
5.1 Oppsummerende drøfting og konklusjon	66
5.2 Implikasjoner for praksis og videre forskning.....	69
5.2.1 Praktiske implikasjoner.....	69
5.2.2 Implikasjoner for videre forskning	70
6. Figurliste	71
7. Litteraturliste.....	71
8. Vedlegg.....	76

1. Innledning

SpedAims er et nasjonalt forskningssenter for spesialpedagogisk forskning og inkludering som er finansiert av Forskningsrådet. SpedAims ProCIP er et av sju pågående forskningsprosjekter som denne masteroppgaven er tilknyttet. Metoden til forskningsprosjektet er mixed method, et kombinert design av kvantitative og kvalitative undersøkelser gjort i perioden 2022 –2024. I desember 2022 ble det gjennomført en nasjonal kvantitativ spørreundersøkelse blant PP-rådgivere og PP-kontorer i hele Norge. Denne undersøkelsen la vekt på PP-tjenestens tverrfaglige samarbeid, arbeidsformer, inkluderende læringsmiljø, kunnskap, kompetansebehov og organisering (SpedAims, 2023). I forbindelse med forskningsprosjektet SpedAims ProCIP er det fem andre masterstudier som har gjennomført semistrukturerte intervjuer med PP-rådgivere våren 2024. Dette er en del av en kvalitativ casestudie med ni PP-tjenester, som tidligere har svart på den kvantitative spørreundersøkelsen. PP-kontorene for prosjektet er fordelt i hele landet. Hvert av masterstudiene har et eget fokusområde og tematikken til denne masteroppgaven er barns rett til medvirkning.

I nyere tid har barns rettigheter blitt mer synliggjort og tilrettelagt for gjennom lovverk. I FN's barnekonvensjon (1989) ble barns rettigheter systematisert i et felles lovverk for barn. Denne konvensjonen ble ratifisert av Norge i 1991. Etter barnekonvensjonens ikrafttredelse begynte en utvikling der barn oftere ble hørt (Thomas & O`Kane, 2000). I 2014 ble barns rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv grunnlovsfestet i § 104 (Grunnloven, 1814). Generelt leder samfunnsstrømningene mot en bevisstgjøring av at barn skal ha innflytelse og ikke bare høres. Flere kommuner har begynt å endre fra å bygge opp velferdsordninger og tjenestetilbud til å tenke at kommunalt ansatte skal være med å samskape skreddersydde tjenester med barn og familier (Kvello, 2021; Sundet et al., 2020a; 2020b). For eksempel i saker som omhandler spesialundervisning skal elevens syn legges stor vekt på i tilrådingen (Opplæringslova, 1998, § 5-4).

I den nåværende opplæringsloven (1998) fremkommer elevers rett til å bli hørt i fragmenterte deler av lovteksten og det er ikke tydelig nok at dette skal gjelde for alle elever. En endring vil ikke utvide elevenes rettigheter, men synliggjøre den generelt i opplæringsloven (NOU 2019: 23). I forbindelse med ny opplæringslov har et utvalg tatt for seg hva som bør endres i forhold til den nåværende opplæringsloven. Utvalget til NOU (2019: 23) har anbefalt at det vektlegges og tydeliggjøres i større grad elevers rett til medvirkning. I ny opplæringslov, som

iverksettes august 2024, blir elevens rett til medvirkning derfor samlet i et helt kapittel (Stette, 2023). Dette blir en dobbelt-regulering av lovverket som tyder på at det fremdeles er et behov for å sikre barns rett til medvirkning rettslig.

I forhold til medvirkning er barn en spesielt sårbar gruppe med tanke på rettssikkerhet. Barn er avhengig av hjelp fra voksne for å kunne forstå språket, perspektivene og sine rettigheter. Det er gjennom voksne at barn får gjennomslagskraft for sine rettigheter (Herlofsen & Nilsen, 2016). Det tydeliggjøres i ny opplæringslov at elever skal ha ytringsfrihet og ha rett til å vite hvem deres meninger deles med (Stette, 2023). For at elever skal kunne uttale seg fritt og uavhengig av sine foreldre i saker som angår dem, vil fagpersoner rundt barnet og deres kompetanse påvirke denne rettigheten (Stette, 2023).

Utdanningsspeilet til utdanningsdirektoratet (2022a) viser at det er 49 000 elever i grunnskolen som har rett på spesialundervisning. Det er omtrent åtte prosent av elevene i grunnskolen som ikke får tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen. Disse tallene har vært relativt stabile de siste ti årene (Utdanningsdirektoratet, 2022a). Før det fattes et vedtak om spesialundervisning skal pedagogisk psykologisk tjeneste (PP-tjenesten) utarbeide en sakkyndig vurdering. Denne skal være en helhetlig utredning og vurdering av barnets læringsforutsetninger og læringsmiljø. En del av denne vurderingen skal basere seg på samtaler med barnet (Utdanningsdirektoratet, 2014). Hvor deltakende barnet er i planleggings- og tiltaksprosessen vil avhenge av barnets alder og modenhet (Hesselberg & Tetzchner, 2016).

Når det kommer til barns medvirkning samsvarer ikke praksisfeltet med føringene fra regjeringen (Kvillo, 2021). I 2018 fikk Norge svar fra Komiteen for barns rettigheter om hvordan Norge bør forbedre sitt arbeid knyttet til barns rettigheter. Et av momentene var å arbeide systematisk med å øke bevisstheten knyttet til barns rettigheter for alle yrkesgrupper som jobber med barn, rettshåndhevere og kommunal forvaltning (Forente nasjoner, 2018). I litteraturen er det i liten grad forskning knyttet til bruken av medvirkning, basert på barnekonvensjonen, i sakkyndighetsarbeid (Heide & Sylthe, 2020). I annen litteratur om medvirkning er barnekonvensjonen ofte brukt for å redegjøre for lovverk og håndtering av barns rettigheter (Skauge et al., 2021).

I Nordahl-rapporten (2018) beskrives det at 50 til 80 prosent av tiden til PP-tjenesten går til sakkyndighetsarbeid. Rapporten påpeker at det bør være en balanse mellom sakkyndighetsarbeid og forebyggende arbeid. Regjeringen ønsker at PP-tjenesten skal være mer til stede i skoler (Nordahl et al., 2018). På denne måten kan PP-tjenesten jobbe mer forebyggende samt være med på å tilpasse tilbudene i mangfoldige barne- og elevgrupper. Stortingsmelding nr. 6 (2019-2020) påpeker at dersom en PP-tjeneste arbeider tettere på barna vil tjenesten kunne heve kvaliteten rundt dem og det spesialpedagogiske tilbudet som gis dem. Regjeringens mål er at alle barn og unge skal ha like muligheter uansett bakgrunn (St.meld nr. 6, (2019-2020)). Det kommer frem i stortingsmeldingen at barnet selv blir i for liten grad tatt med i samarbeidet. Kunnskapsdepartementet ønsker å påpeke at «... barns mening har en unik betydning uavhengig av andre meninger og oppfatninger på barnets vegne» (St.meld nr.6, (2019-2020) s.82). Det henvises til NOU 2017:12 hvor det er gjennomgått saker om overgrep og det kommer tydelig frem at barnet selv i liten grad blir spurt eller deltakende i samtaler. Utvalget foreslår å gi opplæring til tjenestene i hvordan de kan ha samtaler med barn og sikre deres rett til medvirkning (St.meld nr. 6, (2019-2020)).

I Barneombudets (2017) fagrapport, "Uten mål og mening," er det gjennomført 25 ekspertmøter med elever i alderen 9 til 17 år. Barneombudets formål med denne rapporten var blant annet å undersøke barns medvirkning og innflytelse på egen spesialundervisning. Det ble undersøkt hvordan man jobber for å få frem barnets stemme og hvordan barn selv opplever spesialundervisning, trivsel, gjennomføring samt evaluering av skoledagen. Mange av elevene beskriver at de opplever å ikke få tilstrekkelig tilrettelegging på skolen (Barneombudet, 2017). De ønsker å være med å bestemme hvilke undervisningsformer som skal brukes og få beskjed om valgmuligheter. Barneombudet (2017) blir derfor bekymret etter å ha hørt uttalelsene fra elevgruppen. Det er et behov for å øke kompetansen blant de som skal utføre spesialundervisning og sikre trygge rammer for undervisningen. Det blir viktig at lærerne bygger gode relasjon og viser interesse i elevene og setter seg inn i deres vanske. Elevene må bli sett på som individer og det må tilpasses den enkeltes potensiale med realistiske forventninger til deres læringsutbytte (Barneombudet, 2017). I rapporten beskriver mange foreldre at de opplever varierende kvalitet på PP-tjenesten i ulike kommuner og dette påvirker innholdet i den sakkyndige vurderingen. Noen foreldre omtaler det som utfordrende at vurderingen fra PP-tjenesten ikke er konkret nok og ikke tar hensyn til barnets behov og medvirkning (Barneombudet, 2017).

1.1 Formål og problemstilling

Vi ønsker med denne oppgaven å undersøke hvordan PP-tjenesten arbeider for å ivareta barnets lovfestede rett til medvirkning i individualsaker. Formålet med oppgaven er å få økt kunnskap for hvordan regelverket anvendes og forstås samt hvordan barns rett til medvirkning blir dokumentert. Ut fra PP-tjenestens arbeid er deres mandat ivaretagelse av barn med særlige behov (Opplæringsloven, 1998). Det betyr at hvordan det føres samtaler med disse barn vil kunne differensiere til det typiske barn, for å kunne ivareta barnets rett til medvirkning. Vi har derfor valgt å undersøke nærmere hvordan PP-tjenesten tilrettelegger for å ivareta barns medvirkning gjennom innhenting av barnets stemme. Bakgrunnen for problemstillingen er den nye opplæringsloven som i større grad vektlegger og tydeliggjør barnets rett til medvirkning. Basert på dette er har vi formulert følgende problemstilling:

Hvordan ivaretar PP-rådgivere barns rett til medvirkning i det tverrfaglige samarbeidet?

I forbindelse med ikrafttreddelsen av ny opplæringslov (2024) vil barns rett til medvirkning tydeliggjøres i et helt kapittel. Det er derfor fortsatt et behov for å finne gode løsninger slik at barn kan delta i saker som angår dem. I tillegg vil ny opplæringslov (2024) påvirke PP-rådgiveres arbeidsoppgaver. Fra å fokusere på utredning og individrettete saker vil tverrfaglig samarbeid og tidlig innsats få en større del av PP-rådgivers rolle (Opplæringsloven, 1998, 2024).

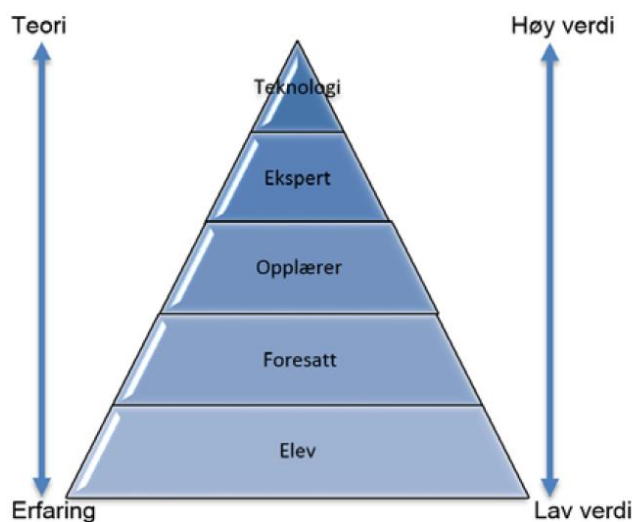
1.2 Forskningsfeltet

I dette avsnittet presenteres aktuelle studier og rapporter som omtaler tematikken. Både internasjonalt og nasjonalt finnes artikler og aktuelle studier knyttet til barns rett til medvirkning og hvordan barnets stemme har utviklet seg som begrep (Barneombudet, 2017; Franck, 2024; Kolnes et al., 2021; Kolnes & Midthassel, 2022; Lie, 2022; NOU 2017: 12; Skauge et al., 2021; Sæbjørnsen, 2017; Sæbjørnsen et al., 2023; Tveitnes, 2018).

Da Barneombudet (2017) snakket med barn var det mange som ikke visste hva medvirkning var eller hadde opplevd muligheter for å dele sine meninger om opplæringssituasjonen. Når det kommer til samtaler med PP-tjenesten fortalte flere barn at de ikke visste om deres meninger førte til noen endringer eller hadde en effekt (Barneombudet, 2017). Barneombudet

(2017) har hatt innsyn i flere saksdokumenter, gjennomgangen viste at barnets stemme kommer frem i få saker. Det er ikke tydelig hvordan barnets meninger er vektlagt i den sakkyndige vurderingen. I mange utredninger fremkommer det at PP-tjenesten har snakket med foreldrene og skole, men ikke barnet selv (Barneombudet, 2017). Det kommer frem at PP-tjenesten i for liten grad inkluderer barnets rett til medvirkning i utredning og tiltak som blir lagt frem i den sakkyndige vurderingen. Det er ikke tydelige rutiner for hvordan barnets stemme skal innhentes eller vurderes (Barneombudet, 2017).

Doktorgradsavhandlingen til Tveitnes (2018) har som utgangspunkt å utforske PP-tjenestens institusjonaliserte sakkyndighetskunnskap. I studien til Tveitnes (2018) fremkommer det at bare 42,2 % av de sakkyndige vurderingene beskriver kunnskapen som ble generert på bakgrunn av samtaler med foreldre. Kunnskap basert på samtaler med barn er dokumentert i 17,6% av de sakkyndige vurderingene. Analysen indikerer at PP-tjenesten i liten grad bygger den sakkyndige vurderingen på involvering av foreldre og barnet selv. Det påpekes at dette funnet ikke betyr at foreldre eller barn ikke blir snakket med, men deres stemme blir ikke dokumentert (Tveitnes, 2018). I noen saker kom det frem at PP-tjenesten hadde snakket med skole og foreldre, men ikke barnet selv (Barneombudet, 2017).

Figur 1 Sakkyndighetskunnskapens actant-hierarki. hentet fra Tveitnes, 2018, s.252

I Tveitnes (2018) sin undersøkelse av 153 sakkyndige vurderinger understøttes det som kommer frem i rapporten til Barneombudet. Det synliggjøres at PP-tjenestens kunnskap bygger på sakkyndighetskunnskapens actant-hierarki (se figur 1). Barnets kunnskap er nederst

i hierarkiet med minst innflytelse. Dette til tross for at barnet selv har det bredeste erfaringsgrunnlaget om egne opplevelser av opplæringstilbudet og læringsmiljøet (Tveitnes, 2018). Deretter følger foreldre, lærer og PP-rådgiver i stigende rekkefølge i forhold til hvor stor innflytelse de innehar. Når barnets erfaringer har lav verdi, får det konsekvenser for barnets rett til å medvirke i egen hverdag. Barneombudets (2017) løsningsforslag for å ivareta barnets rett til å bli hørt vil innebære at barnet får høyere verdi i actant-hierarkiet. En studie fra 2021 viser også til at elevers opplevelser med skolehverdagen er den som er minst vektlagt. Det er barn PP-rådgiver samarbeider minst med i arbeidet med å utarbeide sakkyndig vurdering (Kolnes et al., 2021).

I studien til Kolnes og Midthassel (2022) er et av funnene at det er mange PP-rådgivere som opplever det som utfordrende å innhente barnets stemme. Det er usikkert om barn forteller det de tror PP-rådgiveren vil høre eller om det er deres reelle meninger som kommer frem. Det brukes både strukturerte samtaler med bruk av samtaleverktøy og mer spontane samtaler for å snakke med barna. Rådgiverne brukte observasjon for å se på barnets samhandlinger i klasserommet. Selv om det kan være krevende å innhente barns reelle meninger er kontakt med barn både positivt og motiverende for PP-rådgiverne (Kolnes & Midthassel, 2022).

Doktorgradsavhandlingen til Lie (2022) undersøker hvilke muligheter elever har for medvirkning i individuell opplæringsplan (IOP). Det er viktig at elever er inkludert i utarbeidelsen av egen IOP. En måte de kan delta på er gjennom IOP-møter som er tverrfaglige møter mellom lærere, foreldre, spesialpedagog og elever (Lie, 2022). Elever og foreldre har ofte en passiv rolle i disse møtene (Bray & Russell, 2016). Hovedfunnene til Lie (2022) viser at elevers muligheter for medvirkning er påvirket av hvordan fagpersoner ivaretar barn i møter. Fagpersonene henviste seg oftere til foreldrene for å få deres synspunkter, heller enn å spørre barnet selv. Studier viser at elever som er inkludert i arbeidet med IOP-en er mer motiverte til å nå egne opplæringsmål (Barnard-Brak and Lechtenberger, 2010).

Målet med artikkelen til Franck (2024) var å undersøke hvordan PP-tjenesten dokumenterte barns meninger. I gjennomgangen av flere sakkyndige vurderinger ble det undersøkt om det var gjort tydelige forsøk på å høre barn i barnehagealder (Franck, 2024). Det var et ønske å se om barns perspektiver ble formidlet i teksten. Funnene til Franck (2024) viser et klart fravær av eksplisitte forsøk på å lytte til barnet som en del av sakkyndighetsarbeidet. Det kom frem i

dokumentene at det var gjort forsøk på å innhente barnets preferanser og interesser gjennom foreldre og barnehageansatte. Barnets stemme i den sakkyndige vurderingen presenteres av en voksen. Barn er ofte representert gjennom en voksen i samarbeid med PP-tjenesten, som oftest er dette foreldrene (Franck, 2024). I de sakkyndige vurderingene som ble analysert i denne studien fremkommer det mangler på klare indikasjoner om hvordan foreldrene forstår barnets synspunkter. Det er utydelig om det er foreldrenes tolkning eller om det er en videreformidling av barnets ønsker. Dermed blir det utfordrende å presisere dette i skriftlige dokumenter (Franck, 2024).

Det er flere studier i forskningsfeltet som har undersøkt hvordan barn opplever medvirkning i barnevernet (Sæbjørnsen, 2017; Sæbjørnsen et al., 2023). Denne gruppen barn er sårbare og det er grunn til å anta at disse resultatene kan sammenlignes med barn som mottar spesialundervisning. Doktorgradsavhandlingen til Sæbjørnsen (2017) utforsker ungdommers subjektive syn på deltakelse i ansvarsgrupper. Det kommer frem at ungdommene opplever lite effektiv medvirkning i ansvarsgruppemøter. Hovedfunnene indikerer fem betingelser som kan ha sammenheng med effektiv deltakelse: 1) Tillitsfull relasjon til en profesjonell, 2) Det er tilrettelagt for deltakelse i alle prosesser og i møter, 3) Deres syn er i fokus, 4) Tydelig kommunikasjon og 5) god informasjonsdeling (Sæbjørnsen, 2017). Artikkelen til Sæbjørnsen et al. (2023) undersøker hvordan en gruppe ungdommer opplever å medvirke i ansvarsgrupper. Denne studien er rettet mot arbeid i barnevernet og konkluderer med at deltakelse på møter alene ikke er nok for å sikre barns rett til medvirkning. Forskningsfeltet viser at barnevernet ikke har en tilstrekkelig forståelse av barns rett til medvirkning og hvordan det praktiseres. Effektiv deltakelse er avhengig av faglig kompetanse hos de profesjonelle partene (Sæbjørnsen et al., 2023).

En utfordring med forskningsfeltet er forståelsen av barns deltakelse og hvilke begrep som blir brukt. I en artikkel (review) utforsker Skauge et al. (2021) tematikken tilnyttet barns rett til medvirkning. Mange av studiene var rettighetsfokuseret med utgangspunkt i barnekonvensjonen. Terminologien som blir brukt i tillegg til deltakelse er samarbeid, involvering, engasjement, lytting og barnets stemme (Skauge et al., 2021). I samfunnet blir barn i økende grad sett på som individer som har rettigheter og kompetente aktører i eget liv, derfor vil det være viktig å inkludere dem i forskning (Faldet & Nes, 2021).

1.3 Studiens avgrensninger

Opplæringsloven (1998, §5-3 – 5-6) belyser hvordan PP-tjenesten skal forholde seg til barn med særlige behov som har krav på tilrettelegging utover den ordinære opplæringen. Datamaterialet i studien er begrenset til å omhandle opplæringsloven (1998) for å belyse hvordan PP-rådgivere ivaretar barns rett til medvirkning, da denne var gjeldende når intervjuene ble gjennomført. Det gis imidlertid frempek på hvordan ny opplæringslov (2024) vil kunne medføre endringer. I den tematiske analysen er det kun informantenes informasjon som ligger til grunn for temaene som presenterer våre funn. Det betyr at det begrenser barn, foreldres, skoleeiers samt andre kommunale tjenesters perspektiv på hvordan PP-rådgivere ivaretar barns rett til medvirkning.

I Norge blir alle under 18 år betegnet som barn i en juridisk forstand (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016). Det betyr at i pedagogisk arbeid med mennesker under 18 år vil man kunne benytte ordet barn når man viser til barns rettigheter.

Denne oppgaven har tatt for seg hvordan PP-tjenesten arbeider med det enkelte barns rett til medvirkning. Det betyr at den andre delen av PP-tjenestens mandat, kompetanse- og organisasjonsutvikling, ikke vil bli belyst tilstrekkelig. Det vil imidlertid forekomme noe gjennom belysningen av individrettede saker i tverrfaglig samarbeid. Utgangspunktet for studien er 6 spørsmål tilknyttet medvirkning, da resten av intervjuguiden tilhører forskningen til SpedAims ProCIP prosjektet. Det kan ha hatt betydning for studiens resultat.

1.4 Oppbygging av oppgaven

Denne oppgaven består av fem kapitler. I dette første kapitlet presenteres oppgavens formål, problemstilling og forskningsfeltet som oppgaven baseres på. I kapittel 2 vil det teoretiske rammeverket fremlegges. Kapittel 3 gjennomgår de metodiske valgene som danner grunnlaget for forskningsprosessen. I kapittel 4 presenteres resultater av analysen og drøfting opp mot det teoretiske rammeverket for oppgaven. I det siste kapitlet oppsummeres oppgaven og problemstillingen blir besvart etterfulgt av tanker omkring implikasjoner og videre forskning. Til sist vedlegges litteraturliste og andre vedlegg.

2. Teoretiske rammeverk

I dette kapittelet vil det gjøres rede for lovverk som rettslig grunnlag for barnets rett til medvirkning. Sentralt her står PP-tjenestens mandat og innholdet i sakkyndig vurdering sammen med teoretisk rammeverk for barns medvirkning. Det nevnes noe teori tilknyttet tverrfaglig samarbeid, foreldresamarbeid og anerkjennelse for å redegjøre for de ulike perspektivene ansatte i PP-tjenesten må forholde seg til, i forhold til barns rett til medvirkning.

2.1 Gjeldende lovverk

Lovverket knyttet til barnets medvirkning er regulert gjennom overordnede rettskilder som FN's Barnekonvensjon (1989) og Grunnloven (1814). Dette lovverket gir alle barn en rett til å bli hørt i saker som vedrører dem. I 2003 ratifiserte Norge FN's barnekonvensjon (1989) og gjorde den til norsk lov (Sandberg, 2016). Denne loven har fått forrang foran andre lover på lik linje med konvensjoner om menneskerettigheter. Konvensjonen gjelder barnets rettigheter, selv om ordet rettighet ikke benyttes i ordlyden til artikkel 3 nr. 1, noe som pålegger det offentlige en plikt overfor barn som må overholdes (Sandberg, 2016). Det står:

Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 3).

Barnekonvensjonens (1989) artikkel 3 nr. 2 beskriver hvordan partene (offentlige eller private) må sikre den nødvendige omsorg og beskyttelse for barnets trivsel samt ta hensyn til de forpliktelser og rettigheter de har overfor barnets foreldre. Videre inneholder FN's barnekonvensjon tre andre generelle prinsipper som må sees i sammenheng med prinsippet om barnets beste. Først og fremst beskriver barnekonvensjonens artikkel 12 nr. 1, prinsippet barnets rett til å komme til orde. Dette beskriver hvordan et barn har rett til å ytre sine synspunkter fritt i alle forhold som vedgår barnet selv og at det også skal tas hensyn til barnets alder og modenhet (Barnekonvensjonen, 1989). Videre beskriver artikkel 12 nr. 2, at barn har en rett til å bli hørt i alle forhold som angår dem i utdanningen, administrativt og rettslig (Barnekonvensjonen, 1989). Prinsippet om barnets beste, artikkel 3 nr 1, må derfor

sees i sammenheng med prinsippene for rett til liv og utvikling (artikkel 6) og rett til ikke-diskriminering (artikkel 2) (Barnekonvensjonen, 1989). Disse tre prinsippene er sentrale for å sikre at barnets skolegang skal kunne være til barnets beste (Sandberg, 2016). Artikkel 3 og 12 henger tett sammen fordi barnet skal bli hørt som en del av en barnets beste vurdering (Heide & Løkås, 2020).

I Grunnloven (1814) § 104, annet ledd, blir prinsippet om barnets beste forsterket: «Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.» Med handlinger menes alle typer avgjørelser både generelle og individuelle som vedgår dem (Sandberg, 2016). Videre sier Grunnloven (1814):

Dei har rett til å bli høyrd i spørsmål som gjeld dei sjølve, og det skal leggjast vekt på meininga deira i samsvar med alderen og utviklingssteget. (Grunnloven, 1814, §104)

Det betyr at alder og modenhet skal tas hensyn til når retten til å bli hørt benyttes. Dette samsvarer med Forvaltningsloven (1967) § 17 som sier at: «Det skal påse at mindreårige parter har fått mulighet til å gi uttrykk for sitt syn, i den grad de er i stand til å danne seg egne synspunkter på det saken gjelder». I Grunnloven (1814) § 109 er det nedfelt at barn har rett til utdanning. Ifølge Den internasjonale konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, artikkel 13, nr. 2 bokstav a, skal grunnskoleutdanningen være tilgjengelig for alle. Følgelig vil barnekonvensjonens artikkel 3 nr. 1, om barnets beste, bety at beslutningstakere i skolesaker vil måtte ta en individuell samt konkret vurdering av hva som er barnets beste i den enkelte sak og innenfor de gitte rammer lovgivningen berettiger (Bahus, 2021). I opplæringsloven (1998) har eleven og foreldrene rett til å uttale seg før det gjøres vedtak, jamfør § 5-4. Det skal også utformes spesialundervisning så mye som mulig sammen med eleven og elevens foreldre og vektlegging av deres syn (Opplæringsloven, 1998, § 5-4). I utarbeidelsen av ny opplæringslov kom utvalget med et forslag om å føre barnets beste inn i særlovgivningen som en dobbeltregulering for å kunne øke etterlevelse og bevissthet knyttet til barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 (Bahus, 2021).

Videre sier opplæringsloven at skolen skal fokusere på samarbeid og felles forståelse med fokus på barnets opplæring og utvikling (Opplæringsloven, 1998, § 1-1). Loven tydeliggjør en

aktivitetsplikt til å samarbeide med foreldrene. I § 20 i forskriften til opplæringsloven (2006) blir det tydeliggjort at skolen skal sørge for et foreldresamarbeid hvor eleven er i fokus.

Barnelova (1981) beskriver hvordan barn har rett til å påvirke avgjørelser når de er i stand til å uttale seg om egne synspunkter. Synspunktene skal vektlegges ut fra barnets alder og modenhet. Dersom et barn er fylt 7 år har det rett til å si sin mening før det tas avgjørelser på vegne av barnet. Etter at barnet er fylt 12 år skal barnets mening vektlegges i stor grad (Barnelova, 1981, § 31). Lovverket motstrider ikke at barn under 7 år skal få si sin mening, snarere understrekes det i forarbeidene til barnelova at alder ikke er til hinder for at yngre barn får uttale seg (Hasle, 2013).

2.2 Ny opplæringslov 2024

I august 2024 trer det i kraft en ny opplæringslov. I dette avsnittet beskrives hvordan det vil påvirke barns rett til medvirkning og PP- tjenestens mandat i særlovgivningen. Kapittel 10 er en ny tilføyelse til opplæringsloven (2024) hvor alt lovverk tilknyttet medvirkning i opplæringen er samlet. Det vil si det beste for eleven, barns rett til medvirkning, skoledemokrati, foreldresamarbeid, skoleregler og barns plikt til deltakelse blir synliggjort gjennom ulike paragrafer (Stette, 2023). Paragraf 10-1 følger prinsippet for barnets beste som står i Grunnloven §104 (1814) og barnekonvensjonen (1989) artikkel 3.

§ 10-1 Det beste for eleven

Ved handlingar og avgjerder som vedkjem elevar, skal kva som er best for eleven, vere eit grunnleggjande omsyn. (Opplæringsloven, 2024)

Komiteen så det som hensiktsmessig å tydeliggjøre dette i ny opplæringslov (NOU: 2019:23). Paragrafen gjelder for alle som tar avgjørelser eller utfører handlinger som påvirker eleven. Det beste for eleven kan omhandle enkelte elever, grupper eller klasser. I hver enkel sak må det kartlegges hvilke fordeler og ulemper de ulike valgene har og vurdere disse mot hverandre (Stette, 2023).

§ 10-2 Elevane sin rett til medverknad

Elevane har rett til medverknad i alt som gjeld dei sjølve etter denne lova, og rett til å ytre meiningane sine fritt. Elevane skal bli høyrde, og det skal leggjast vekt på meningane deira etter alder og modning. (Opplæringsloven, 2024)

Elever må kunne uttale seg fritt og uavhengig av sine foreldre i saker som omgår dem i opplæringen. Elever skal ha ytringsfrihet og ha rett til å vite hvem deres meninger deles med (Stette, 2023). I forhold til PP-tjenestens mandat er den hjemlet i ny paragraf § 11-13, der mandatet fokuseres på samarbeid og støtte til skolene i forebyggende arbeid og med inkluderende opplæring som mål for tilretteleggingen (Opplæringsloven, 2024).

2.3 Pedagogisk psykologisk tjeneste – PP-tjenesten

Skoleloven fra 1955 ga rett til støtteundervisning for elever som på ulike måter hadde behov for individuell oppfølging (Holst-Jäger, 2018). Dette medførte et behov for fagfolk som kunne uttale seg om individrettede tiltak og om hvem rettighetene skulle gjelde. Det ble derfor lovfestet opprettelse av skolepsykologiske tjenester (PP-tjenesten) i 1969. Opplæringsloven (1998) gav PP-tjenesten oppdraget med systemrettet arbeid for å hjelpe skoler og barnehager med kompetanse- og organisasjonsutvikling (Holst-Jäger, 2018). Det blir omtalt som PP-tjenestens doble mandat som skal sikre god systemisk og individrettet ivaretagelse av barns rett til medvirkning (Moen et al., 2020). Gjennom tilrettelegging for vansker samt forebygging av fremtidige utfordringer vil PP-tjenesten kunne støtte skoler og barnehager i jobben knyttet til barns utvikling. Målene som blir utviklet skal tilrettelegges for hvert enkelt barn og gi dem egnede utfordringer basert på deres utvikling og læringsmessige forutsetninger (Hesselberg & Tetzchner, 2016). Det er ikke lovfestet hvordan en PP-tjeneste skal være organisert eller bemannet. Dette medfører at kommuner i Norge har varierende praksis og kvalitet på PP-tjenesten og dens arbeidsoppgaver. Imidlertid vises det at arbeidsmåter, fagprofil og vurderinger er påfallende like (Fylling & Handegård, 2009).

Pedagogisk psykologisk tjeneste sitt mandat er regulert i opplæringsloven § 5-6 (1998) hvor det beskrives hvilke hovedoppgaver som skal utføres. Utdanningsdirektoratet (2022b) har utarbeidet kvalitetskriterier for PP-tjenesten som inneholder faglig kompetanse, forebygging, tidlig innsats og tilgjengelighet for å medvirke til helhet og sammenheng. PP-tjenesten er

sakkyndig instans og skal utarbeide sakkyndige vurderinger der behovet tilsier det (Opplæringsloven, 1998b, § 5-6). Videre i saksbehandlingen og gjennomføringen av sakkyndig vurdering skal PP-tjenesten arbeide tverrfaglig for å innhente nødvendig informasjon (Opplæringsloven, 1998, § 15-8). I kommunale PP-tjenester vil skole, barnehager, barnevern eller helsesektor kunne være samarbeidspartnere. På statlig nivå vil for eksempel spesialisthelsetjenesten eller Statped kunne utgjøre en del av det tverrfaglige samarbeidet (Hjelmbrekke, 2020).

PP-tjenesten er definert av lovverket som en sakkyndig instans. Implisitt medfører en forståelse av PP-tjenesten som en ekspert med særlig kompetanse på sitt fagområde (Tveitnes, 2018). Moen et al. (2020) redegjør for PP-rådgiveres refleksjon knyttet til egen rolle. Den baserer seg på tverrfaglig samarbeid og at det ønskes å unngå en rolle der en PP-rådgiver utfører enveisvurderinger. Rollen blir dannet i relasjonen mellom tjenestene (Moen et al., 2020). Videre vises det at skoler har forventninger om individrettet arbeid og kontakter ikke PP-tjenesten før det er blitt svært krevende saker å håndtere. I den forbindelse blir PP-rådgiver først kontaktet for å være en ekspert som kan gi konkrete tiltak og anbefalinger knyttet til et enkeltbarn etter en utredningsprosess. Det medfører at en PP-rådgivers rolle blir i liten grad anvendt til organisasjonsutvikling i skolen, men heller knyttes til utredningsarbeid (Opdal & Svenkerud, 2019).

2.3.1 Sakkyndig vurdering

Sakkyndighetsarbeidet inneholder en saksbehandlingsgang der det skal skrives et dokument som kalles sakkyndig vurdering. Denne skal argumentere og belyse informasjon knyttet til barnets læringsutbytte i det ordinære opplæringstilbudet (Opplæringsloven, 1998, § 5-3). Videre skal den ta for seg lærevansker, særlige forhold hos barnet, realistiske opplæringsmål og hvorvidt barnet kan få et forsvarlig og likeverdig opplæringstilbud i den ordinære opplæringen. Der dette ikke kan innfris tilrås PP-rådgiver vedtak om spesialundervisning (Opplæringsloven, 1998, § 5-3). Det er utarbeidet en mal for sakkyndig vurdering av Utdanningsdirektoratet (2017a).

I malen beskrives et avsnitt der foreldrenes meninger skal fremkomme (Utdanningsdirektoratet, 2017a). Det belyses at i arbeidet med å skrive en sakkyndig

vurdering skal PP-rådgiveren gi foreldre og barn mulighet til å medvirke og dokumentere det. Foreldre og barn kan ha ulike oppfatninger av situasjoner, ofte er foreldrene mer bekymret enn barnet selv (Hesselberg & Tetzchner, 2016). Foreldres meninger kan i noen tilfeller motstride barnets ønsker. Et eksempel på dette er at barnet ønsker å forbli i klasserommet og ikke bli tatt ut på grupperom. I slike saker blir en del av saksbehandlingen i sakkyndig vurdering å gjøre en barnets beste-vurdering for å kunne argumentere for hvilken løsning som er hensiktsmessig for barnet på lengre sikt (Heide & Løkås, 2020). Denne dokumenteres i et annet avsnitt i den sakkyndige vurderingen (Utdanningsdirektoratet, 2017a).

Videre har Utdanningsdirektoratet (2014) utarbeidet en veileder for spesialundervisning. Denne beskriver saksgangen og hvilke elementer som redegjøres for i en sakkyndig vurdering. Når sakkyndig vurdering er ferdigstilt skal tilrådingene ivaretas gjennom skolens enkeltvedtak og det skal skrives en individuell opplæringsplan (IOP) for det enkelte barn. Barn som mottar spesialundervisning, har rett på en IOP som viser til konkrete opplæringsmål og hvordan undervisningen skal tilrettelegges (Utdanningsdirektoratet, 2014).

2.4 Tverrfaglig samarbeid

Tverrfaglig samarbeid finner sted når ulike yrkesgrupper jobber mot et felles mål, ofte på tvers av profesjoner, etater og sektorer (Glavin & Erdal, 2018). Det finnes flere definisjoner og begrep som tverretatlig og tverrprofesjonelt samarbeid som beskriver lignende arbeidsmåter. Det vil videre bli brukt tverrfaglig samarbeid som defineres på følgende måte:

«En arbeidsform, en metode når flere yrkesgrupper arbeider sammen på tvers av faggrensene for å nå et felles mål» (Glavin & Erdal, 2018, s. 24).

I en tid som bærer preg av større grad av kompleksitet både i samfunn og skole, vil lærerens kompetanse ikke lenger være nok for å møte barns utfordringer alene. Dette gir et økende behov for å tenke mer samordnet og helhetlig rundt barn (Johannessen & Skotheim, 2018). Foreldre beskrives som en av de viktigste faktorene i det tverrfaglige samarbeidet for å sikre barn rett hjelp og tidlig innsats (Glavin & Erdal, 2018). Et tverrfaglig samarbeid kan innebære PP-rådgiver, skole og foreldre eller et større samarbeid med flere tjenester (Meld.st. 6 (2019-2020)).

I regjeringens arbeid for å bygge lokale støttesystem til barn, har den utviklet en stortingsmelding som innebærer hvordan PP-tjenesten skal være delaktig i tverrfaglig samarbeid på individnivå (Meld.st. 6 (2019-2020)). Støttesystemet er blitt kalt laget rundt barnet og er en beskrivelse av de ulike tjenester og yrkesgrupper som samles for å kunne tilby et helhetlig tjenestetilbud til enkeltbarn (Meld.st. 6 (2019-2020)). I noen kommuner finnes opprettede samordninger, oppvekstetater, for å forsøke å sikre det tverrfaglige samarbeidet rundt barnet. Likevel vil den enkelte praktikers evne, vilje og forståelse for samarbeidet være avgjørende slik at det blir mer enn koordinering for å kunne ivareta barns rett til medvirkning (Glavin & Erdal, 2018). Det tverrfaglige samarbeidet, gjennom laget rundt barnet, opprettholdes ved samarbeidsmøter på skolen der barnet er. Eller mer fastsatte tverrfaglige møtepunkt der flere kommunesektorer og yrkesgrupper er involvert ved bruk av en ansvarsgruppe. Ansvarsgruppe er en måte å organisere, samordne og koordinere tjenester for barn med særlige behov for langvarig oppfølging. Faglig forståelse og barnets behov for tilrettelegging blir mål for det tverrfaglige samarbeidet (Hjelmbrekke, 2020). Det påpekes at tverrfaglig samarbeid kan være utfordrende i laget rundt barnet, dersom de involverte tjenestene ikke ønsker veiledning eller mangler spesifikke ansvars- og arbeidsoppgaver (Moen et al., 2020).

Videre deler tverrfaglig samarbeid, gjennom samarbeids- og ansvarsgrupper, egenskaper med teambasert organisasjonsstruktur. Teamsamarbeid blir mer betydningsfulle i dagens organisasjoner, da de antas å gi bedre resultater enn en organisering av arbeidet gjennom individuell ytelse (Kaufmann et al., 2023). Videre er målet å hjelpe organisasjoner til å være bedre rustet i omskiftelige omgivelser. Å gjøre grupper om til velfungerende og selvstyrte team blir på denne måten et sentralt mål i organisasjonsutvikling, for å imøtekomme økende krav til håndtering av nye tilpasninger. Det at teamene er selvstyrte kan gjenspeile et større gjennomslag for demokratiske verdier i tillegg til at det sparer lederrollen for arbeid, da deler av denne funksjonen overføres til teamet (Kaufmann et al., 2023).

2.5 Foreldresamarbeid

Samarbeidet mellom skole og hjem vil ha en påvirkning på hvordan barn opplever sammenhengen i livet og hvordan deres rettighet til medvirkning ivaretas (Drugli & Nordahl, 2013). Medvirkning handler om at foreldre kan uttale seg og bli hørt og deres involvering vil

kunne få frem viktige opplysninger om saken (Haug et al., 2014). Det finnes mest forskning tilknyttet foreldresamarbeid gjennom hvordan skole kan fremme et godt samarbeid (LaRouque et al., 2011; Nokali et.al, 2010; Nordahl & Drugli, 2016). PP-tjenesten er hjemlet i opplæringsloven (1998) som og vil være en profesjonell part som veileder skole og hjem. Det er derfor grunn til å anta at deler av denne forskningen er overførbar til hvordan PP-tjenesten jobber for å fremme gode foreldresamarbeid.

Foreldresamarbeid er et overordnet begrep som beskriver forholdet mellom tjenester og hjem. Intensjonen med et foreldresamarbeid er å skape et konstruktivt og gjensidig samarbeidsforhold mellom partene (Nordahl & Drugli, 2016). I foreldresamarbeidet er det de profesjonelle partene, skole og PP-tjeneste, som har et særlig ansvar for å koordinere og danne et godt samspill for å ivareta foreldrene (Nordahl & Drugli, 2016). De har en viktig rolle i sine barns liv og påvirker dem med egne holdninger og verdier som kan fremme samarbeidet. Foreldres forventninger til samarbeidet baseres på tidligere erfaringer fra egen skolegang eller andre barn (Nokali et.al, 2010). Når foreldrene blir sett på som en ressurs i samarbeidet vil det ofte jobbes mer systematisk. Det vil ivareta foreldrene og støtte deres involvering og rett til medvirkning i samarbeidet (LaRouque et al., 2011).

En undersøkelse hos norske foreldre viser at halvparten er usikre på hva som forventes av dem i et foreldresamarbeid (Nordahl, 2007). Det finnes flere elementer for hvordan det kan jobbes for å fremme god praksis for positivt foreldresamarbeid (Desforges & Abouchaar, 2003). For det første bør samarbeidet bære preg av å være proaktivt og engasjerende. For det andre bør det innebære at en forholder seg til barns og familiers forskjellighet. For det tredje bør samarbeid bety at foreldres bidrag i barnets læringsprosess verdsettes og at foreldrene blir gitt en stemme som blir hørt (Desforges & Abouchaar, 2003). Andre elementer som fremmer foreldresamarbeid er dialog, kommunikasjon, forventningsavklaring, felles mål og ansvarsfordeling, hyppig kontakt og informasjonsflyt (Cameron & Tveit, 2019; Nordahl, 2007).

Videre i foreldresamarbeidet vil foreldres medvirkning handle om mer enn å delta i tverrfaglige samarbeidsmøter tilknyttet barnet. For at foreldrene skal kunne delta og medvirke og kreves det innsats der foreldrene må sette seg inn i sakspapirer, dagsorden og delta på

møter. En utfordring for foreldre kan være å kombinere dette ved siden av en travel hverdag, mens de profesjonelle partene gjør dette i løpet av sin arbeidsdag (Tveit & Cameron, 2013).

De kommunale tjenestene er profesjonelle parter basert på sine mandat nedfelt i lovverk (Opplæringsloven, 1998). PP-tjenesten er en sakkyndig vurderingstjeneste der PP-rådgiver innehar ekspertmakt fordi rådgiveren innehar spesialisert kompetanse (Kaufmann & Kaufmann, 2023). I lys av dette ligger implisitt et asymmetrisk maktforhold i forhold til foreldrene. Fenomenet makt er usynlig eller synlig og ettertraktet for å kunne nå de målene som settes (Elster, 1989). *Makt over* fordrer at en part er nederst og bygger på en illusjon at noen er maktinnehaver. *Makt til* beskrives som en situasjon der alle subjektene gir og tar i en sirkulerende dynamikk (Norderhaug, 1999). En maktstrategi i denne sammenheng vil være å forsøke ha kontroll over beslutningsprosessen gjennom å bestemme hvilken informasjon som skal legges frem i samarbeidsmøter, være med på å sette dagsordenen og bestemme hvem som skal delta på møter (Kaufmann & Kaufmann, 2023).

2.6 Barns medvirkning

Det finnes ulike måter å definere medvirkning på. Hart (1992) og Shier (2001) har begge utviklet definisjoner og modeller for barns rett til medvirkning basert på barnekonvensjonens artikkel 3. Medvirkning defineres som prosessen tilknyttet et menneskes deltakelse i beslutninger som omhandler mennesket selv og det livet det fører i samfunnet det er en del av (Hart, 1992). Medvirkning er blitt en grunnleggende rettighet for statsborgere i demokratiske land og en standard for hvordan et demokrati bør måles ut ifra. Denne rettigheten knytter Hart (1992) til barnets rett til medvirkning og deltakelse i demokratiet. Barnet burde være hovedinformanten til PP-tjenesten når de skal undersøke hvilket utbytte eleven får i den ordinære undervisningen og hvilke tiltak som vil være relevante for barnet (Lindbäck & Strandkleiv, 2010).

De senere årene er det gjort mer for å ivareta barns rett til medvirkning gjennom lovverk og fra lovgivers side (Sandberg, 2020). Likevel er det fagpersoner som er ansvarlige for å dele barns meninger i relevante sammenhenger. På denne måten sikres barnets rett til medvirkning på arenaer der de selv ikke kan eller ønsker å delta. Når den profesjonelle fremmer barnets syn og tar hensyn til den blir det medvirkning i praksis (Kvelling, 2021). Videre må barnets

meninger dokumenteres, og argumentasjonen for vurderingen må begrunnes ved å vise hvordan det er resonnert frem til en beslutning. Det fremheves at barns rett til medvirkning burde være en prosess og ikke en enkelt samtale, da det skjer utvikling hos barn (Sandberg, 2020).

De fleste barn har noen tanker om hvordan de lærer best og voksne må legge til rette for å få tak i barnets meninger (Heide & Sylthe, 2020). Barnet selv er den viktigste aktøren i samarbeidet. Et viktig perspektiv er å greie å motivere barnet til å dele sine meninger om egen situasjon. For å oppnå medvirkning i praksis må barn gjennom erfaringer kunne forvente å bli hørt, lyttet til og tatt på alvor (Kvello, 2015).

Møter er voksenkonstruerte noe som kan gjøre det vanskelig å ivareta barns medvirkning når de deltar. Når barn er deltakende bør det være på deres premisser og tilpasses deres alder og modenhet (Heide & Sylthe, 2020). Barnet trenger å oppleve seg som en medspiller i kommunikasjonen. De må føle seg sett, hørt og tatt hensyn til prosessen med å finne tiltak. Det de voksne gjør bør oppleves som meningsfullt for barnet og barnet bør få uttale seg om dets spesialundervisning lykkes (Kinge, 2016).

2.6.1 Shiers modell

Shier (2001) har utarbeidet en modell som deler barns mulighet til medvirkning inn i fem ulike nivåer. Det første nivået omhandler at barnet blir lyttet til. Dette gjøres gjennom barnets eget initiativ der barnet uttrykker noe som en voksen lytter til. Dette nivået i Shiers (2001) modell krever kun at det finnes voksne som er tilgjengelig for barnet. Nivå 2 innebærer at voksne rundt et barn støtter det i å uttrykke sine synspunkter. Dersom et barn ikke evner å uttrykke seg trenger det at den voksne gir positiv støtte og fremmer barnets mening gjennom å støtte dem i å uttrykke sine meninger. Shier (2001) beskriver nivå 3 som at barns synspunkter tas i betraktning. Det betyr at det barnet sier blir tatt hensyn til og det gjøres en vurdering av voksne om barnets ønsker kan imøtekommes. Barnets synspunkter må bli tatt i betraktning og ikke kun barnets opplevelse av at de har fått sagt noe. For å oppnå barnekonvensjonens artikkel 12, mener Shier (2001) at dette nivået må innfris. Det fjerde nivået beskrives som en involvering av barn i beslutningsprosesser. Det betyr at barnets mening går fra å være et råd til en voksen til en aktiv deltakelse av beslutningsprosessen. For at dette nivået skal innfris må

barnets deltakelse føre til at den voksne gir fra seg noe av sin myndighet slik at beslutninger blir tatt sammen med barn. Det siste nivået beskriver at barn og voksne deler makt og ansvar for beslutningstaking. Hovedforskjellen mellom nivå fire og fem er graden av omfang i barnets medvirkning (Shier, 2001).

2.6.2 Barnets stemme

På 1990-tallet oppstod en diskurs knyttet til barnets stemme (the voices of children) i læringssammenheng (Cook-Sather, 2006). Argumentasjonen som bygde seg opp var mangelen av barns deltakelse og stemme i utdanning og utdanningsreformer (Kozol, 1991). Det fremsto som at kjernen, barnet selv, var ekskludert i utdanning og læring (Weis & Fine, 1993). Fullan (1991) uttrykte en undring over hva som kunne skje dersom elevers egen mening ble behandlet som noe betydningsfullt i læringsprosessene. Det oppsto et behov for å lytte til barns stemme på en aktiv og deltakende måte ved å benytte ord som mening, involvering, betydning og i stand til for å utfordre datidens tanke om barnet som stille og passiv mottaker av undervisning (Bullough & Gitlin, 2001; Cook-Sather, 2003). En kritisk analyse av litteratur sammenfatter innholdet i begrepet barnets stemme med ordene rettighet, respekt og lytting (Cook-Sather, 2006). I norsk forskning og litteratur er begrepet barnets stemme lite brukt, da det kan oppleves som verdiladet og poetisk. Den brede forståelsen av barnets stemme er vanskelig å analysere da den er flertydig. Den defineres som å "... rette oppmerksomhet mot viktigheten av å studere, forstå og ta på alvor barns egne opplevelser, deres tanker og følelser, deres ønsker, gleder og sorger" (Tangen, 2011, avsnitt 7).

I ivaretagelsen av barns stemme vil kommunikasjon være en faktor som fremmer medvirkning (Cameron & Tveit, 2019; Sæbjørnsen, 2017). Bateson (2000) argumenterer for at alt er kommunikasjon. Selve utgangspunktet for Bateson var å finne ut hvordan mennesker tenker og finner ut kunnskap om det som er rundt seg. Han vektla samhandling mellom menneskene og naturen og dro paralleller mellom dyr og deres kommunikasjon (Bateson, 2000). Det forklares fra en økologisk synsvinkel der dyr vil ha mange ulike former for å kommunisere som ikke nødvendigvis er verbale. I menneskelig tankegang vil derfor nonverbal informasjon, gestikulering, kroppsspråk, mimikk, intonasjon, kontekst som samtalen foregår i, hva som blir sagt eller ikke sagt og hørt, være en del av kommunikasjonen mellom mennesker (Bateson, 2000). Clark et al. (2003) definerer å lytte til barn i to

kategorier. Den første er å lytte passivt uten å påvirke eller tilføre barnet mer mening enn det som blir sagt. Den andre er å lytte til barn gjennom kommunikasjon og tolkninger av hva de sier og gjør (Clark et al., 2003).

2.6.3 Barnets beste-vurdering

En vurdering av barnets beste tar utgangspunkt i barnekonvensjonens (1989) artikkel 3 for å sikre at i alle handlinger som vedrører barn skal myndigheter vektlegge barnets beste som et grunnleggende hensyn. En barnets beste-vurdering skal ses i sammenheng med tre generelle prinsipper: prinsippet for rett til liv og utvikling (art. 6), prinsippet for rett til ikke å bli diskriminert (art. 2) og prinsippet for barnets rett til å ytre seg (art. 12) (Barnekonvensjonen, 1989). I den sammenheng har FNs barnekomité (2013) utarbeidet en veileder som inneholder en liste som kan brukes i utførelsen av en vurdering av barnets beste. Komiteens veileder inneholder syv elementer som vil utgjøre en helhetlig vurdering og den listen ses i sammenheng med barns opplærings situasjon (Bahus, 2021; FNs barnekomité, 2013). Det første elementet i en vurdering av barnets beste er at barnets synspunkter skal vektlegges med utgangspunkt i alder og modenhet. Alder eller sårbarhet skal ikke ta fra barnet muligheten til å uttrykke sine meninger og perspektiver (Bahus, 2021).

Det andre elementet er at det gjøres en vurdering i lys av barnets identitet og at barn anerkjennes som individer med ulike behov (FNs barnekomité, 2013). Det tredje elementet i en vurdering av barnets beste er å se barnet i lys av barnets familiesituasjon og skolens tilretteleggelse for godt foreldresamarbeid. Informasjon skal være tilgjengelig for alle aktuelle parter især ved delt omsorg (Bahus, 2021). Det fjerde elementet i en vurdering av barnets beste inneholder omsorg, beskyttelse og sikkerhet for barn. Det innebærer at skolen har ansvar for å gi barn et trygt skolemiljø som fremmer barns utvikling (Bahus, 2021). Det femte elementet er å vurdere barns sårbarhet i forhold til minoritetsgrupper, funksjonsnedsettelse, diagnoser og barns behov for forutsigbarhet (FNs barnekomité, 2013). Det sjette elementet i vurderingen av barnets beste vil gjelde barnets rett til helse, både fysisk og psykisk. Det betyr at barnet skal kunne ivareta egen helse og unngå skadelig atferd (Bahus, 2021).

Det siste elementet i en vurdering av barnets beste inneholder barnets rett til utdanning. Det betyr at utdanning i tidlig barndom skal være uten kostnad. Det kreves kvalifiserte fagfolk

som kan danne et barnevennlig miljø med hensiktsmessige undervisningsformer (FNs barnekomité, 2013). I gjennomføringen av en barnets beste-vurdering understrekes det at betydningen av hvert element må ses i en helhetlig sammenheng, da elementene er avhengig av hverandre. Ut ifra sakens natur vil de ulike elementene ha ulik betydning og relevans. Elementene må derfor vektles opp mot hverandre for å finne løsninger som er til barnets beste (FNs barnekomité, 2013). Jerkø (2018) påpeker behovet for at barn trenger å bli møtt på sine egne interesser og bruker det som argumentasjon for hva som er best for barnet. Det er et menneskelig behov å føle seg anerkjent i saker som angår en selv (Jerkø, 2018).

2.7 Anerkjennelse

Et av menneskets mest grunnleggende psykologiske behov er anerkjennelse. For menneskers sosiale og faglige utvikling blir anerkjennelse derfor avgjørende (Jordet, 2020). Honneths (2008) teori er et teoretisk rammeverk som danner grunnlaget for tre sfærer som beskriver anerkjennelse. De tre sfærene kan vise hvordan ulike typer anerkjennelse kan ses i forhold hverandre (Åmot & Skoglund, 2019). Den private sfære er kjærighet mellom mennesker i parforhold, vennskap og i relasjonen mellom voksne og barn. Honneth (2008) tar utgangspunkt i Hegels teori om kjærighet som omhandler menneskers gjensidige bekreftelse av hverandres behov og på den måten anerkjenner hverandre som behovsvesener. Sfæren beskriver en symmetrisk og likeverdig relasjon der mennesker blir kjent med egne ressurser i lys av å bli tatt imot og anerkjent (Åmot & Skoglund, 2019). Viktige momenter i denne sfæren er en balanse mellom binding og selvstendighet (Honneth, 2008). Prinsippet for universelt likeverd er basis for den andre sfæren som kalles den rettslige sfære. For å kunne utvikle selvrespekt må et menneske bli møtt med likeverd, respekt og like rettigheter. Den type anerkjennelse sikrer mennesker grunnleggende muligheter for selvstendighet (Åmot & Skoglund, 2019). Den tredje sfæren kalles den solidariske sfæren som innbefatter at mennesker verdsetter hverandre symmetrisk. I en slik relasjon vil andres ferdigheter og egenskaper vekke affektiv deltagelse hos et menneske. Felles mål blir til ved det ene menneskes aktive støtte til den andres utfoldelse av egenskaper (Honneth, 2008). Solidarisk anerkjennelse handler om å gi og få anerkjennelse realisert gjennom konkrete fellesskap (Åmot & Skoglund, 2019).

3. Metode

I dette kapittelet vil det bli redegjort for forskningsmetodiske tilnærminger og hvordan vi har arbeidet for å kunne besvare problemstillingen: «*Hvordan ivaretar PP-rådgivere barns rett til medvirkning i det tverrfaglige samarbeidet?*» Denne masteroppgaven er en del av SpedAims ProCIP og det har derfor lagt føringer for valg av metode. Problemstillingen besvares gjennom en kvalitativ undersøkelse med semistrukturerte intervjuer som danner grunnlaget for en tematisk analyse. Det vil bli presentert vitenskapsteoretisk forankring, etiske overveielser og vurderinger i forhold til studiens troverdighet og pålitelighet.

3.1 Litteratursøk

I prosessen knyttet til innhenting av tidligere forskning og teorier har vi benyttet fagfellevurderte artikler, lovverk, bøker med redaktør, primærkilder og tidligere masteroppgaver. Når vi har lest og vurdert litteratur har det ført til at tidligere forskning og litteraturlister har gitt nye kilder til oppgaven (Clark et al., 2021).

3.2 Hermeneutikk

Hensikten bak våre intervjuer er ikke å finne et bestemt svar eller noe som er representativt for alle ansatte i PP-tjenestene i Norge. Snarere vil vi i denne oppgaven undersøke informantenes erfaringer med å ivareta barns rett til medvirkning. Temaene som belyser funnene i denne oppgaven vil være en samlet tolkning av våre opplevelser fra intervjuene. I denne fortolkningsprosessen går arbeidet gjennom tykke beskrivelser som arbeider frem informantenes intensjoner og redegjør for deres handlinger (Gilje, 2019).

Videre ved å bruke den hermeneutiske sirkel går forståelsen fra helhet til deler av teksten som blir forstått alene og i en sammenheng. Dette er en prosess som skjer når datamaterialet bearbeides og leses på nytt (Kvale & Brinkmann, 2015). Hermeneutikk betyr “læren om tolkning” og er et vitenskapeligteoretisk fundament innen kvalitativ forskning som fokuserer på forståelse og fortolkning av empirien (Dalen, 2011). Gadamer (1960/2012) beskriver at vi alltid har med oss en førforståelse inn i et fortolkningsarbeid. Vi har begge arbeidet som lærere og har erfaringer fra å ha samarbeidet med PP-tjenesten noe som vil være med på å

forme vår forståelse og tolkning av det metodiske arbeidet. En av oss jobber deltid på et lokalt PP-kontor noe som gir et innblikk i arbeidsomfanget og en forståelse av utfordringsbildet. Denne førforståelsen var med på å påvirke hvilke oppfølgingsspørsmål som ble stilt under intervjuene. En del av vår førforståelse er våre fordommer (Gilje, 2019). Vårt tema for problemstilling ble basert på noen forventninger til hvilke svar vi ville få fra våre informanter. Deler av denne førforståelsen kommer fra teori og forskningsfeltet. Vi har diskutert hvilke føringer som er gjeldende i det spesialpedagogiske feltet og hvilke endringer som skal inntreffe ved overgang til nytt lovverk. Førforståelsen er således en kombinasjon av egne tanker om temaet og teori sammen med tidligere forskning. I arbeidet med å fortolke og analysere intervjuene har vi vekslet mellom å se på helheten og enkeltdeler i en hermeneutisk sirkel (Gadamer, 1960/2012). I prosessen med å veksle mellom forståelse, tolkning av deler og helhet opp mot nye og eksisterende tanker har vært utviklende og en viktig del av vårt arbeid. Dette har skjedd under innhenting av teori, utføring og analyse av intervjuene og gjennom diskusjoner av tematikken som har gitt en oss en bredere og dypere forståelse av PP-tjenestens ivaretagelse av barns rett til medvirkning.

3.3 Fenomenologi

I denne oppgaven undersøkes det hvordan PP-rådgivere ivaretar barns rett til medvirkning. Det betyr at medvirkning blir et fenomen som vi forsøker å gå i dybden på gjennom å få innblikk i hvordan informantene opplever det. Informantenes forståelse av fenomenet gir oss grunnlag for å tolke og forstå hvordan det gir mening for informantene å arbeide med barns rett til medvirkning (Clark et al., 2021). Den virkelige verden er den verdenen et mennesket oppfatter (Kvale og Brinkmann, 2015). På den måten vil den virkelige verden informantene oppfatter danne grunnlaget for hvordan vi tolker funnene. Informantenes virkelige verden er hvordan de til daglig arbeider med implementering og gjennomføring av tiltak for å ivareta barns rett til medvirkning. I samfunnsvitenskapelig forskning vil en forsker fokusere på å innhente det som er kjent praksis og tolke denne praksisen i sammenheng med sitt vitenskapelige ståsted (Clark et al., 2021). Det betyr at ved å kjenne til PP-tjenestens arbeid gjennom arbeidserfaring vil vi innhente kunnskap om fenomenet medvirkning og hvordan den praktiseres for så å tolke den i en sammenheng.

3.4 Utvalg og rekruttering

Denne studien fikk tildelt PP-kontorer fra SpedAims ProCIP. Det var ikke et tilfeldig utvalg, men PP-ledere rekrutterte ansatte til å delta i nasjonal forskning. Utvalget har en geografisk spredning fra sør-vest til nord i Norge. I desember 2023 ble det opprettet kontakt med PP-kontorenes ledere og sendt ut invitasjon til deltakelse med et informasjonsskriv om prosjektet (se vedlegg 2). PP-lederne ga tilbakemelding i januar 2024 om aktuelle informanter. Vi fulgte opp ved å sende e-post med informasjon om intervjuet og forespørsel om å få to tidspunkt som kunne passe for dem. Når tilbakemelding på tidspunkt var avklart ble det opprettet en innkalling med link til intervjuet.

Informantene var PP-rådgivere og minst en fra hvert av PP-kontorene har tidligere svart på spørreundersøkelsen som ble gjennomført av SpedAims ProCIP i desember 2022. Det er ikke nødvendigvis slik at våre informanter har svart på spørreundersøkelsen. Vi fikk tildelt åtte ansatte som var fordelt på tre ulike PP-kontorer. Informantene er kvinnelige og varierer mellom 30 og 65 år og de fleste har jobbet i PP-tjenesten i 6 år eller lengre. Hele eller deler av stillingene deres er som rådgiver, hvor de jobber med individrettet sakkyndighetsarbeid, saker på systemnivå samt tverrfaglig samarbeid. Deres utdanningsbakgrunn var blant annet psykologi, eller yrkesbakgrunn som barnevernspedagog, grunnskolelærer og barnehagelærer. I tillegg har de erfaringer fra disse områdene før de startet arbeidet i PP-tjenesten. Flere har tatt ulike videreutdanninger innen aktuelle fagområder, blant annet master i spesialpedagogikk og enkelttemner innen spesialpedagogikk, veiledning og sakkyndighetsarbeid. Noe som kan vise til et faglig engasjement og et ønske om å holde seg faglig oppdatert. Disse informantene utgjør vårt utvalg i denne masteroppgaven.

3.5 Datainnsamling

I dette kapitlet redegjøres det for hvordan intervjuguiden er utviklet og erfaringene rundt utformingen av spørsmålene. Det beskrives hvordan intervjuene er gjennomført og hvilke hensyn som er tatt i den forbindelse. Til sist beskrives det hvordan transkriberingsprosessen ble utført.

3.5.1 Intervjuguide

Det var flere masterstudenter som var tilknyttet forskningsprosjektet til SpedAims ProCIP og for at intervjuene skulle gjennomføres så likt som mulig ble det utformet en felles semistrukturert intervjuguide som skulle følges under alle intervjuene (se vedlegg 1). Hvert av intervjuene startet med at informantene gav et muntlig samtykke. Deretter fortsatte intervjuene med en introduksjon der informantene oppga informasjon om utdannelsesbakgrunn, arbeidsoppgaver i yrket sitt, erfaringen og alderen (Se vedlegg 1). Denne informasjonen er med på å validere våre funn. Informantene har erfaring med å arbeide med barn som PP-rådgivere. Dette kontekstualiserer sammenhengen mellom informantene og forskningsområdet vårt (Clark et al., 2021). Videre var spørsmålene delt inn i ulike kategorier, henholdsvis forståelse av tverrfaglig samarbeid, innhold og medvirkning, organisering og ledelse og ny opplæringslov. Spørsmål som ble benyttet i intervjuguiden startet med «hvordan, hvilken/hvilke og kan du fortelle om.» Slike spesifiserende spørsmål bestemmer retningen i intervjuguiden slik at det blir tydelig for informantene hva de skal fokusere på i sine svar (Clark et al., 2021). Etter disse spørsmålene utarbeidet vi fire spørsmål som var rettet direkte mot denne oppgavens problemstilling. I arbeidet med å utforme disse spørsmålene gikk vi igjennom en prosess. Den startet med en mer kvantitativ tilnærming, for eksempel «hvor ofte snakker du direkte med barn?» Deretter ble spørsmålene mer åpne og kvalitative, for eksempel «i hvilke situasjoner får du frem barnets reelle stemme? Og hvilke metoder bruker du?». For å oppsummere helheten av temaet tverrfaglig samarbeid stilles spørsmålet: «Til slutt – dersom du nå skulle oppsummere - hva mener du har størst betydning for å få til et godt tverrfaglig samarbeid mellom PPT og deres samarbeidspartnere?» (se vedlegg 1). Vi la til et oppsummerende spørsmål i forhold til vår problemstilling for å sikre at vi hadde belyst tematikken helhetlig (Clark et al., 2021): «Finnes det noe annet du tenker vi burde ha spurt deg om?»

3.5.2 Gjennomføring av intervju

Det ble gjennomført et pilotintervju av den felles intervjuguiden før den ble delt ut til masterstudentene. Vi gjennomførte et pilotintervju i tillegg, særlig for å prøve ut spørsmålene tilknyttet vårt forskningsområde samt de tekniske verktøyene og den totale tidsbruken (Clark et al., 2021). Kollegaen til den ene studenten stilte til pilotintervjuet som ble gjennomført på Teams uken før de offisielle intervjuene startet. Pilotintervjuet vårt varte 45 minutter. Etter

endte intervju opplevde vi at medvirkning ble knyttet opp mot barnets stemme. Det var imidlertid uklarerheter knyttet til begrepet og spørsmålet «hvordan vil du definere begrepet barnets stemme?» ble derfor føyd til intervjuguiden i etterkant. Vi gjorde flere litterære søk, men fant i liten grad nordisk litteratur som tydelig kunne definere begrepet og dets formål. Det ble derfor viktig å undersøke hvilken førforståelse informantene hadde om temaet.

I denne masterstudien valgte forskerne til SpedAims ProCIP at vi skulle benytte digitale intervjuer av geografiske og økonomiske årsaker. For det første ved å gjennomføre intervjuene digitalt ble det spart tid og økonomi for prosjektet, som gjorde at det var mulig med flere informanter. I tillegg ble det en større geografisk spredning av informanter, hvilket bidro til et bredere grunnlag for forskningen. Totalt i prosjektet ble det intervjuet tjueåtte PP-rådgivere. Vi har intervjuet åtte informanter som ble utgangspunktet for vår analyse.

Clark et al. (2021) beskriver at mange forskere har hatt positive opplevelser med bruk av videointervju. En fordel med videointervju er at det er fleksibelt og kunne tilpasses inn i en hektisk hverdag til PP-rådgiverne. En annen fordel er at det opplevdes som at samtalen holdt seg til tema og det ble lite digresjoner underveis i samtalen. I rapporten *Digitale konsekvenser av covid-19 for kommunal sektor*, utarbeidet for KS (2021), ble det funnet at de fleste hadde blitt mer positive til digital samhandling etter pandemien. Denne forskningen samsvarer med vår opplevelse av gjennomføringen av videointervjuene. Videre var videokonferanse den digitale løsningen som økte mest og ble derfor videreført etter covid-19 (KS, 2021).

Kommunene vi var i kontakt med brukte Teams, derfor valgte vi å innkalle til intervju på den digitale plattformen, for å benytte det verktøyet informantene hadde kjennskap til på forhånd. Intervjuene ble gjennomført i en tre ukers periode vinteren 2024. Vi deltok begge på alle intervjuene og delte på ansvaret for å lede intervjuene. Dette ga oss mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål og ha en felles forståelse når intervjuene skulle analyseres. Underveis i intervjuene var vi bevisst på å anerkjenne det som informantene sa med nikk og smil. Vi opplevde at verbal kommentering kunne forhindre sammenhengen i informantenes refleksjonstanker og flyten i samtalen generelt. Av og til virket det som internett hadde noen nettverksforsinkelser og derfor var det viktig at vi ikke kommenterte parallelt for å få ut tydelige svar fra informantene. I 6 av 8 intervjuer satt vi sammen og brukte samme kamera og Teamskonto og da var kommunikasjonsflyten i liten grad påvirket av å snakke samtidig.

I avslutningen av intervjuet ble informantene spurt om å oppsummere, på dette punktet hadde mange gjort seg refleksjoner underveis i intervjuet. Informantene kom med gode kommentarer og innspill som ga dybde og en helhetlig tenkning rundt tematikken og sikret at nettverksforsinkelsene ikke hadde påvirket besvarelsene.

Under intervjuene ble det tatt opptak med diktafon appen til Nettskjema som er utviklet av Universitet i Oslo (UiO). Denne lagret informasjonen på en sikker nettbasert server. Som back-up ble intervjuene også tatt opp på en digital diktafon. Det var ikke nødvendig å bruke opptakene som ble tatt på diktafonen, de ble derfor slettet etter at intervjuene ble gjennomført.

3.5.3 Transkribering

Transkriberingsprosessen ble delt mellom oss for å effektivisere arbeidet. Vi avtalte en skriveprosedyre for å sikre et sammenligningsgrunnlag når teksten skulle analyseres. For å belyse transkriberingens pålitelighet blir det videre beskrevet hvordan transkripsjonen ble gjennomført (Kvale & Brinkmann, 2015).

Transkriberingen startet i Nettskjema som er tilkoblet Autotekst som bruker kunstig intelligens av Whisper fra OpenAi for å transformere lydfilene til tekst. Teksten som genereres er et utgangspunkt for videre transkribering. Lydfilene ble lyttet til gjentatte ganger og deretter ble teksten redigert for å samsvare lydfilene mest mulig identisk. Transkriberingen ble skrevet på bokmål, selv om intervjuene var gjennomført på dialekt. Dette var for å ytterligere normalisere og anonymisere informantene og deres geografiske område (Tjora, 2021). For å sikre informantenes anonymitet ble navn og kommune fjernet og de fikk tildelt en kode. I dette arbeidet er det gjort flere vurderinger for å sikre innholdet når det er gjort om til en skriftlig tekst. Hele samtalen har blitt transkribert ordrett og det er tatt med dobbelt ord og tenkende-ord som «eh og hm.» Dersom det var usikkert hva som ble sagt ble det satt inn spørsmålstejn og ikke gjettet hva som ble sagt. Dette er for å sikre troverdigheten i transkriberingen. Det kan likevel forekomme at noen ord ikke har kommet med eller at noen ord er blitt feiltolket (Clark et al., 2021). I et av intervjuene ble det satt inn pause der det var mye gjentakelse uten at det kom ytterligere informasjon.

Talespråk og skriftspråk er forskjellige fra hverandre og det er derfor ikke en like naturlig setningsoppbygging når det skal transkriberes (Kvale & Brinkmann, 2015). Vi har måttet tolke hvor tegnsetting skulle plasseres i setningsoppbyggingen som kan ha påvirket forståelsen av innholdet og tolkningen av teksten som helhet. Et annet moment som kan påvirket er at vi i liten grad responderte verbalt på informantenes refleksjoner for å unngå forstyrrelser i flyten til den transkriberte teksten.

Transkriberingen var en transformasjon fra tale til tekst der informasjonen gjennomgikk to abstraksjoner, først når kroppsspråk ble fjernet gjennom opptaket og igjen når stemmeleie og intonasjon ble fjernet gjennom tekst (Kvale & Brinkmann, 2015). Ved å kun lese transkripsjonen kan noen av informantene ha virket nølende og usikre da det er tatt med gjentakende samt tenkende ord. Vår opplevelse av intervjuene var at alle informantene var engasjerte og kunnskapsrike om tema og at de brukte tid til å reflektere i forkant av spørsmålene. Dette medførte en hyppig bruk av tenkende og gjentakende ord. Når det brukes sitater fra intervjuene i presentasjon av funn er setningene derfor gjort grammatisk korrekte ved å fjerne ord eller sette inn ekstra ord. Det blir markert ved å sette inn parentes og annen tegnsetting (Clark et al., 2021). Transkriberingen skal også kunne brukes og gi mening i etterkant av vår masterstudie, for forskergruppen i SpedAims ProCIP. Derfor for å sikre at forskergruppen kan forstå transkriberingen vår er det markert hvor de ulike spørsmålene blir stilt og de tilhørende klokkeslettene. Når arbeidet med analysen var gjennomført ble de utskrevne intervjuene makulert og tekstfilene slettet.

3.6 Troverdighet og pålitelighet

Pålitelige forskningsresultater omhandler hvorvidt arbeidet er grundig gjennomført slik at det som faktisk blir våre funn er troverdige data. Videre omhandler det i hvilken grad det er integritet samt kvalitet bak forskningens konklusjoner (Clark et al., 2021). Troverdighet og autentisitet er to hovedkriterier for å kunne vurdere kvalitativ forskning. Videre vil troverdighet bestå av hvorvidt det finnes sammenheng mellom forskers observasjoner og de teoretiske idéene som er blitt utviklet (Guba & Lincoln, 1994). I denne oppgaven utgjør intervjuene vår eneste mulighet for observasjon av informantene. Deres svar på våre spørsmål fremstod som reflekterte, balanserte og kan settes i sammenheng med vårt teorigrunnlag. Informantene ble kun informert om et semistrukturert intervju med tverrfaglige samarbeid

som tema. For å sikre pålitelighet ble informantene ikke forberedt på spørsmålene tilknyttet barns rett til medvirkning. Det betyr at informantenes svar var deres spontane erfaringer fra praksisfeltet. Denne rekrutteringen har sikret at vi har fått informanter som har erfaring med å tilrettelegge for barns medvirkning i det tverrfaglige samarbeidet. Likevel innebærer det en risiko for at de som velges er spesielt dyktige på forskningsområdet, som kan ufordelaktig påvirke studiens resultat.

I slutten av intervjuet ble informantene spurt om det var noe mer de hadde å tilføye. Dette for å gi dem en mulighet til å korrigere oss dersom vi ikke har stilt relevante spørsmål eller om det er noe de ville tilføre (Clark et al., 2021). Et annet prinsipp innen troverdighet er hvorvidt resultatene er bekreftbare og relevante i forhold til forskningsområdet (Clark et al., 2021). Før vi gjennomførte våre intervjuer spurte den ene studenten ansatte ved et PP-kontor i vårt nærområde om tematikk og forskningsområdet for å undersøke relevansen. Deretter gjennomførte vi et pilotintervju med en ansatt, selv om SpedAims ProCip-prosjektet allerede hadde gjennomført et pilotintervju på de fleste spørsmålene. Dette for å sjekke våre spørsmåls relevans og deretter justere dem etter behov. Spørsmålet knyttet til defineringen av barnets stemme ble et resultat av dette pilotintervjuet da vi oppdaget at dette virket uklart for vår informant.

Videre vil oppgavens resultater kunne være noe overførbare i andre liknende pedagogiske sammenhenger. Da intervjuene, som er gjennomført, er en del av en større forskning, vil man også kunne se deler av våre resultater i sammenheng med prosjektets forskningsresultater. I flere av intervjuene opplevde vi at informantene reflekterte over spørsmålene på en måte som tydet på at de ønsket å endre sin eksisterende praksis. I et tilfelle fikk informanten en innovativ idé som å utvikle en sluttevaluering i forbindelse med sakkyndighetsarbeidet. Dette kan tyde på at noen av våre spørsmål inspirerte til endring av egen praksis (Clark et al., 2021).

3.7 Ethiske overveielser

Vi har satt oss inn i de forskningsetiske retningslinjene og etterstrebet å følge dem mest mulig korrekt for å respektere informantenes personvern. I forskningsetiske retningslinjer for samfunnsfag og humaniora beskrives forskeres hensyn til personer (NESH, 2021). Deriblant inngår forskeres ansvar for å gi informanter informasjon om forskningen samt å innhente

deres samtykke. Vi sendte ut et informasjonsskriv til alle informantene sammen med en invitasjon til å stille på intervju. Det ble informert om at samtykke til forskningen skulle innhentes muntlig i starten av hvert intervju, og at det kunne trekkes tilbake uten grunn frem til intervjuene var anonymisert. Videre ble det beskrevet i informasjonsskrivet at lydopptak og innsamlede personopplysninger kom til å slettes ved forskningens avslutning, som etter planen er i 2026. På den måten ønsket vi å bygge tillit til informantene, respektere deres personvern og ivareta deres personlige integritet og sikkerhet (NESH, 2021). Vi har valgt å anonymisere transkriberingen for å sikre informantenes anonymitet. Videre har vi diskutert hvorvidt digitale intervjuer kan virke mer anonymiserende for informantene, da det kan være større geografisk avstand mellom informanter og forskere. Dette kan bidra til en ytterligere ivaretagelse av informantenes personvern. SpedAims ProCip har på vegne av hele prosjektet søkt og fått godkjenning fra SIKT til gjennomføring av intervjuene, deriblant den felles intervjuguiden (se vedlegg 3 og 1).

3.8 Abduktiv tilnærming

I en analyseprosess vil det være flere strategier for bruk av teori og forskning tilknyttet temaet og forskningens problemstilling. Utgangspunktet for vår problemstilling var basert på tidligere forskning og teori som dannet et grunnlag for en antagelse som vi ønsket å utforske. Det betyr at forskningen startet med deduktiv tilnærming (Clark et al., 2021). Etter gjennomførte intervjuer hadde vi en induktiv tilnærming, der vi forsøkte å se generaliserbare tendenser i datamaterialet. I dette arbeidet observerte vi variasjoner i datamaterialet som medførte en prosess der vi måtte innhente mer teori og forskning på nytt, for å forsøke å forklare funnene. Vi valgte derfor en abduktiv tilnærming, der vi vekslet mellom teori og observasjoner i datamaterialet for å se etter mulige og sannsynlige sammenhenger (Clark et al., 2021).

3.9 Tematisk analyse

For å analysere datamaterialet vårt har vi valgt å bruke tematisk analyse for å finne ulike tema som kan belyse vår problemstilling. Vi har tatt utgangspunkt i spørsmålene tilknyttet medvirkning (6-7 & 12-15 – se vedlegg 1), da resten av spørsmålene skal bearbeides i forskningen til SpedAims ProCIP. Braun & Clarke (2006) har beskrevet ulike faser av en

tematisk analyse som videre vil bli beskrevet i henhold til vår forskning. Det første steget handler om å gjøre seg kjent med datamaterialet. Dette gjorde vi gjennom vår felles deltakelse på intervjuene, under transkriberingen og gjennomlesning av alle transkripsjonene i etterkant. Etter dette diskuterte vi og skrev ned våre første tanker og ideer som gikk igjen på tvers av intervjuene (Braun & Clarke, 2006). I det andre steget skrev vi ut alle intervjuene og begynte å markere relevante deler og skrev foreløpige koder i margin (Johannessen et al., 2018; Braun & Clarke, 2006). Noen eksempler på koder er: innhenting av barnets stemme, trygge foreldre, smart i lag og samtaleverktøy. Det tredje steget bygger videre på kodene som er trukket ut av transkripsjonene. Våre koder er små setninger eller ord som fremhever viktige poeng i datamaterialet vårt (Johannessen et al., 2018). Deretter så vi hvordan dataene kunne settes sammen til en helhet, basert på kodene til hver enkelt informants intervju. Dette dannet grunnlaget for fire temaer som presenterer våre funn (Johannessen et al., 2018).

4. Presentasjon av resultat og drøfting

I dette kapittelet presenteres våre funn gjennom fire temaer som vi skal legge frem og drøfte opp mot teori. Temaene baseres på intervjuene som er gjennomført og den påfølgende analyseprosessen. Sitater benyttes for å vise til tendenser og likheter som informantene beskriver i sitt arbeid med barns rett til medvirkning. Disse temaene er barnets stemme, foreldresamarbeid, sakkyndig vurdering og samarbeidsmøter og laget rundt barnet.

4.1 Barnets stemme

I dette avsnittet belyses informantenes forståelse av og praksis tilknyttet barnets rett til medvirkning gjennom deres innhenting av barnets stemme. Det beskrives først hva informantene mener om begrepet barnets stemme. Deretter hvordan de innhenter den som en del av sine arbeidsoppgaver.

Når informantene blir spurt om hvordan de ivaretar barnets rett til medvirkning svarer samtlige informanter at den blir ivaretatt gjennom å innhente barnets stemme som begrunnes med Barnekonvensjonen og relevante lovverk. Flere informanter viser til en endring fra tidligere til dagens praksis. Informantene påpeker at barnets stemme må være med i hele prosessen, fra en sak starter til sakkyndig vurdering er ferdigstilt. Dette presiserer informant 2 ved å si:

Altså vi har veldig fokus på at hele veien sikre oss at barnets stemme blir hørt. Og hvordan vi kan få tak i den. (2)

Informantenes forståelse og definering av dette begrepet har mange likhetstrekk. En informant forklarer at hun knytter barnets stemme opp mot det barnet selv føler i den gitte situasjon. For eksempel dersom det er snakk om inkludering vil barnets stemme i den aktuelle situasjonen omhandle hvordan barnets selv opplever å bli inkludert. Barnets stemme omhandler ikke først og fremst hvordan rådgiveren ser barnet utenfra, men at barnets stemme må komme ut fra barnet selv. Flere informanter forklarer videre hvor viktig det er å forstå at begrepet barnets stemme ikke må tas bokstavelig fordi da fratras barna muligheten til å uttrykke seg ut i fra alder og modenhet. Barn sier ikke alltid det de egentlig mener. Informant 2 definerer derfor barnets stemme som en undersøkelsessak:

Barnets stemme vil omhandle deres opplevelse av inkludering. Ikke oss som står utenfra og ser inn på det. Eller mestringsopplevelser da. (...) vi syns barnet mestrer dette, men hvis barnet selv ikke føler mestring så trenger det at vi må prøve å tolke barnets opplevelse. (2)

Flere informanter mener at å lytte til barnet en viktig del av innhenting av barnets stemme gjennom samtaler med barnet. De påpeker at i samtaler med barnet ønsker de å høre hvordan barnet forstår sin egen hverdag, få tak i hva barnet har på hjertet og hvordan barnet egentlig har det. En av informantene utdyper det å lytte til barnet ved at hun som rådgiver må strekke seg langt og oppsøke barnet på andre arenaer for at barnet får uttalt seg. En annen informant opplever at ikke alle barn ønsker å være med på en samtale. De fleste informantene påpeker at det kan være utfordrende å lytte ut barnets stemme, men når deres tolkninger og observasjoner samsvarer med andres i barnets ulike arenaer, har de en sterk indikasjon på hva barnets stemme er. Videre uttrykker de fleste at de oppriktig ønsker å høre konkret barnets vurdering, ønsker og behov om sin situasjon. Det er viktig å lytte til alle parter for å finne barnets stemme. Informant 7 har en klar definisjon av hva barnets stemme er og den samsvarer med de fleste informantenes forståelse av begrepet:

Det er egentlig både det barnet sier verbalt, (...) viser med adferd, med følelser, (...) (det som) observeres, det er egentlig det foreldrene formidler, det skolen formidler, det vil jeg si er (...) barnets stemme. (7)

Samtlige informanter beskriver at det er gjennom å ha samtaler med et barn at informantene opplever at barnets reelle stemme kommer til uttrykk. Flere av informantene er opptatt av samtalen skal foregå der barnet er på en nøytral plass. En nøytral plass vil være et sted hvor barnet kan uttale seg i trygge omgivelser utenfor skolens område. Et eksempel er på en stall eller gutterommet, mens det vanlige er å ha samtaler på PP-kontoret. Flere er også opptatt av at relasjonen til barnet bygges over tid og det trengs flere samtaler eller møtepunkter i trygge omgivelser for at barnet skal si sin mening. Informant 8 er opptatt av å være på barnets side dette forklarer hun slik:

Sånn at barnet opplever at nå er ikke vi på en måte på skolen sin side eller at de skjønner at vi er mer en sånn nøytral part da. (8)

Samtlige informanter påpeker viktigheten av å stille konkrete og tydelige spørsmål for at barnet kan få uttalt sin mening. Det viktigste er at barnet blir spurt om sin mening. Spørsmål som brukes er “hvordan liker du det? Hvordan uttrykker du det? Og har du det greit?” for å få frem barnets mening. I tillegg benyttes andre samtaleverktøy for å kartlegge en tydeligere barnets stemme. Over halvparten av informantene bruker ulike samtaleverktøy som er blant annet IVAS stresskartleggingsverktøy, Bamsekort (verktøy om følelser), “Sånn vil jeg ha det på skolen” og ulike påstandskort. En informant beskriver “Sånn vil jeg ha det på skolen” som et visualiserende og objektiviserende verktøy, der barnet svarer på hvordan det forholder seg til ulike påstander. Påstanden står på en lapp og deretter må barnet svare ja, nei, av og til eller vet ikke til påstanden. Samtlige informanter opplever det er enklere for barnet å svare på slike påstandskort enn på spørsmål i en vanlig samtale og at det har god effekt. Flere informanter beskriver IVAS som et verktøy som hjelper barn som har utfordringer med å sette ord på hva som er vanskelig og hva som er bra. Verktøyet kartlegger stress og er egentlig beregnet for barn med autisme, men det kan brukes til andre elever som kartlegging. Informant 4 sammenfatter dette ved å si:

Men jeg tenker det er viktig å ha et godt repertoar av måter å gjøre ting på for å få fram barnets stemme egentlig (4).

Flere informanter beskriver at en utfordring med å innhente barnets stemme er at barn er opptatt av det som skjer her og nå. Observasjon blir en metode for å innhente barnets stemme og se om den samsvarer med barnets ytring. En informant beskriver at når hun er usikker på hva barnets stemme er, observerer hun flere ganger for å finne et mønster. Et mønster vil danne grunnlaget for å få frem alle perspektivene fra personene rundt barnet. Flere informanter henter bekreftelser på sine tolkninger av barnets stemme. Informant 2 forklarer det slik:

(...) får de bekreftelsene litt over tid og føler du kommer litt under huden på de, så føler jeg at jeg kan trygt stå i noe av det som jeg både skrevet og sagt. Jeg tror faktisk

at det er sånn som dette for det barnet. Og da føler jeg at vi har et tydelig bilde på barnets stemme (2).

Flere informanter peker på at et barn kan plutselig endre mening om organisering av skolesituasjonen eller hvordan det trives. Dynamisk kartlegging av barnets stemme trengs fortløpende for å være oppdatert på hva barnets stemme er. Dette gjør informantene gjennom å innhente bekreftelser fra alle parter rundt barnet over tid.

4.1.1 Drøfting av barnets stemme

I dette avsnittet drøftes PP-rådgiveres forståelse av barnets stemme. Videre sees barnets stemme i lys av Shiers (2001) modell for hvordan den ivaretar barns rett til medvirkning. Til slutt drøftes hvordan PP-rådgivere sikrer seg at barnets stemme er den faktiske meningen til barnet.

Det står nedfelt i barnekonvensjonen (1989) artikkel 12 at i alle saker som vedgår et barn i utdanning og saksbehandling har barnet rett til å ytre sine synspunkter fritt og komme til orde om sin sak. I opplæringsloven står det nedfelt at PP-rådgivere skal så langt det er mulig utforme spesialundervisningen i samarbeid med barnet og vektlegge barnets mening (Opplæringsloven, 1998, § 5-4). Barn blir i økende grad sett på som kompetente aktører i samfunnet med egne rettigheter (Faldet & Nes, 2021). Hart (1992) definerer et menneskes medvirkning som et menneskes deltakelse i alle beslutninger som omhandler mennesket selv. Det betyr at et barns rett til medvirkning vil omhandle at barnet kan delta i alle beslutninger som handler om barnet.

I internasjonal forskning er det tre ord som knyttes til begrepet barnets stemme for å forstå innholdet: rettighet, respekt og lytting (Cook-Sather, 2006). Denne forståelsen er basert på litterære studier som benytter begrepet (Fullan, 1991; Kozol, 1991; Weis & Fine, 1993). Rettighetsprinsippet sammen med respekt beskrives som premissene for barnets stemme. For det første samsvarer det å inneha en rettighet med informantenes beskrivelse av lovverk knyttet opp mot barnets rett til å ytre sin mening (Barnekonvensjonen, 1989, art. 12; Grunnloven, 1814, § 104). Flere informanter siterer barnekonvensjonen (1989) som grunnlaget for begrepet barnets stemme. For det andre beskriver informantene nøytralitet, et

ønske om å gi trygghet og bygge relasjon med barnet som viktige bestanddeler i innhenting av barnets stemme. Det samsvarer med respekt som et premiss for begrepet. For det tredje er lytting den siste bestanddel for å forstå innholdet i begrepet barnets stemme. Når barn blir lyttet til vil det kunne motivere barnet til å uttale seg (Kvello, 2015). Lytting kan gjennomføres og forstås på ulike måter (Cook-Sather, 2006).

Informantene deler sin forståelse av lytting i verbale og nonverbale kommunikasjonsuttrykk. Det samsvarer med Batesons (2000) kommunikasjonsteori som argumenterer for at alt som skjer mellom mennesker blir en del av kommunikasjonen. Det utdypes at lytting kan være en passiv eller aktiv handling, der den aktive handlingen beskrives som å involvere seg i det den andre sier (Bullough & Gitlin, 2001; Clark et al., 2003; Cook-Sather, 2003). Aktiv lytting i begrepet barnets stemme innbefatter på den måten en samlet tolkning av barnets verbale og nonverbal kommunikasjon (Clark et al., 2003; Cook-Sather, 2006). Informantene beskriver at deres forståelse av barnets stemme er det barnet sier verbalt, viser med atferd og følelser, det som observeres og det de nærmeste voksne rundt barnet formidler. Tangen (2011) påpeker at barnets stemme blir lite brukt i norsk-språklig forskning. Begrepet oppleves som flertydig og ikke presist nok for analytiske formål. Hun sammenfatter innholdet i sin brede forståelse av barnets stemme som å ta barnets opplevelser, ønsker, tanker og følelser på alvor (Tangen, 2011). Dette samsvarer med informantenes forståelse og beskrivelse av begrepet. Informantenes forståelse av barnets stemme samt hvordan de tilrettelegger for innhenting av barnets stemme, blir derfor grunnleggende for hvordan PP-tjenesten oppfyller barnets rett til medvirkning.

Informantene beskriver at deres innhenting av barnets stemme er en undersøkelsessak som inneholder flere elementer. For det første involverer det hva barnet selv uttrykker og forteller gjennom vilkårlige samtaler som skjer i en observasjon eller når barnet tilfeldigvis møter en PP-rådgiver. Dette samsvarer med Shier (2001) som beskriver at det første nivået i barns mulighet for medvirkning er å bli lyttet til. Dersom barnet selv ønsker å uttrykke noe kan den voksne respondere på barnets initiativ. Eksempelvis ved at en PP-rådgiver er i et klasserom og gjennomfører en observasjon og at barnet tar kontakt med rådgiveren på eget initiativ. Likevel, beskriver informantene i større grad at barnet får støtte til å uttrykke sine meninger gjennom samtaler som informantene har planlagt. Ifølge Shier (2001) samsvarer det med nivå 2, der barnet får hjelp til å uttrykke hva det mener om sin situasjon. Innen PP-tjenestens

arbeid vil barns rett til medvirkning baseres på barnets alder og modenhet. Barn blir aktive og deltakende i planlegging og tiltaksprosess i forhold til hva det kan forventes av dem (Hesselberg & Tetzchner, 2016). Det betyr at i forhold til deres modenhetsnivå vil informantene stille spørsmål som involverer barn i henhold til deres alder og evne til å forstå sin situasjon. Nivå 3 blir beskrevet som nivået der barnets synspunkter blir tatt hensyn til (Shier, 2001). Dette nivået samsvarer med de samtaleinformantene beskriver der konkrete spørsmål ikke er nok, men de trenger et repertoar av samtaleverktøy for å innhente barnets stemme. Det er først på nivå 3 at barn får oppfylt barnekonvensjonens artikkel 12 ved at deres synspunkt tas i betraktning (Shier, 2001). På en annen side kan det være utfordrende for barn å dele sine synspunkter med en PP-rådgiver. PP-rådgiver vil være en person som ikke kjenner barnet særdeles godt. I den forbindelse er det usikkert hvorvidt barn forteller sine synspunkter eller det de tror PP-rådgiveren ønsker å høre (Kolnes & Midthassel, 2022). Dette påpekes også av en av informantene som forteller at barn ikke alltid sier det de mener. Det betyr at selv om det benyttes samtaleverktøy for å innhente barnets stemme, kan det være utfordrende for barn å si sin oppriktige mening (Kolnes & Midthassel, 2022).

Ifølge Barneombudet (2017) beskriver barn i deres undersøkelse at de ikke opplever å få tilstrekkelig støtte. I tillegg ønsker de å være med å bestemme undervisningsformer i større grad og få flere valgmuligheter. Det kan tyde på at barnas synspunkter ikke har blitt tatt hensyn til i like stor grad som barnekonvensjonen (1989) tilsier. Likevel mener informantene i denne oppgaven at de legger til rette for og tar hensyn til barnas synspunkter. I henhold til ny opplæringslov (2024) samsvarer denne endringen med §10-2 at barn har rett til å medvirke i alle saker som gjelder dem. Det kan tyde på at informantene har tatt innover seg Barneombudets (2017) kritikk og endret sin praksis i ivaretagelsen av barns rett til medvirkning.

Det fjerde nivået i barns rett til medvirkning beskriver at barnets synspunkt blir en betydelig del av beslutningsprosessen (Shier, 2001). Informantene beskriver at barnets stemme danner en del av grunnlaget for vurderingen av barnets beste. Alder og modenhet skal tas i betraktning når vurderingen gjennomføres, likevel skal barnet kunne få mulighet til å uttrykke sine meninger (Bahus, 2021; Barnekonvensjonen, 1989; Forvaltningsloven, 1967, § 17). Det kan tyde på at informantene ivaretar barnets rett til medvirkning på nivå 4 gjennom vurderingen av barnets beste. Det siste nivået i Shiers (2001) modell bygger på en forståelse

av at barn og voksne sammen skal dele ansvar for beslutningstakingen. Informantene jobber med en gruppe som er sårbare med tanke på rettssikkerhet. Det er gjennom voksne at barns rettigheter får gjennomslagskraft (Herlofsen & Nilsen, 2016). Barn vil trenge hjelp til å ivareta sine juridiske rettigheter og derfor vil et delt ansvar for beslutninger kunne være utfordrende. Shiers (2001), nivå 5, for medvirkning vil i den sammenheng ikke alltid kunne oppfylles.

I denne sammenhengen vil det være nyttig å drøfte hvordan PP-rådgiver arbeider for å sikre seg at de har forstått hva barnets stemme egentlig er slik at barnets rett til medvirkning blir ivaretatt. Pedagogiske programmer og tiltak vil ikke være nok for å innhente barns stemme (Kinge, 2016). Den aktive lyttingen der barnet blir sett, hørt og opplever seg som en betydningsfull medspiller i kommunikasjonen vil gi økt bevissthet og livsmestring (Clark et al., 2003; Kinge, 2016). En annen måte barnet opplever å være lyttet til på er å være med i utarbeidelsen av tiltak sammen med voksen (Barnard-Brak & Lechtenberger, 2010). En informant nevner at dess eldre barnet blir dess mer kan barnet stilles til ansvar for hva det har sagt og hvilke tiltak som fungerer. Det betyr at dersom barnet opplever å ha blitt hørt og tatt på alvor i innhenting av barnets stemme, vil det kunne øke barnets motivasjon til å ta ansvar for og følge opp tiltakene (Barnard-Brak & Lechtenberger, 2010). I tillegg vil barnet opparbeide tillit til at PP-rådgiver ivaretar deres rett til medvirkning og at samtale medfører hjelpsomme tiltak (Kinge, 2016). En annen informant nevner at barn har uttrykt at de ikke ønsker en samtale med PP-rådgiver. Informanten forteller at barnet har opplevd at mange samtaler med ulike tjenester ikke har medført endring i situasjonen. I lys av det påpeker informanten viktigheten av å benytte samtaleverktøy som IVAS og bamsekort. På denne måten har PP-rådgiver sikret seg at barnet får uttrykt sin reelle mening og at hennes innhenting av barnets stemme ivaretar barnets rett til medvirkning i samsvar med lovverket. Dette samsvarer med at barnets rett til medvirkning burde være en prosess da barn er i en utvikling (Sandberg, 2020). Når en PP-rådgiver fremmer barnets mening og tar hensyn til den vil det være medvirkning i praksis (Kvelling, 2021).

Flere av informantene påpeker at det er voksne som må ta en avgjørelse til slutt og være sikker på at den er til det beste for barnet. Det kan tyde på at de oppfatter at medvirkning inkluderer at barnet skal oppleve seg hørt, men ikke ha beslutningsmyndighet. Barnet skal på den måten ikke stå til ansvar for beslutningen alene, men få lov til å ytre sin mening slik at

barnet opplever å bli tatt på alvor (Sandberg, 2016). Barneombudet (2017) beskriver at barn bør være viktige aktører i utforming og gjennomføring av spesialundervisning. Det kan tyde på at deres forståelse av medvirkning er en mer utvidet forståelse enn det informantene forklarer.

I actant-hierarkiet beskrives barn som den aktøren som har mest erfaring i saken. Likevel er barnets mening den som blir vektlagt minst av de andre aktørene (Tveitnes, 2018). Dette samsvarer ikke med det informantene beskriver. Ut ifra det de forteller anser de barn som eksperter på seg selv. De blir i større grad tatt med på samtaler omkring sin situasjon ut ifra alder og modenhet. Fra mellomtrinnet og oppover får barna større grad av medvirkning og mulighet til å si sin mening. Det samsvarer med lovverket som tilsier at barn over 12 år skal tillegges stor vekt i henhold til sin modenhet (Barnelova, 1981). Det betyr likevel at barnets mening ikke uten videre skal følges, men at voksne skal gjøre en helhetsvurdering. I de tilfellene resultatet av vurderingen motstrider barnets mening, må argumentasjonen være sterkere dersom barnet er eldre enn 12 år (Sandberg, 2016). I de tilfellene barn er under 12 år skal det også få lov til å ytre sin mening. Barnelova (1981) presiserer to aldre som retningsgivende for barnets mening (7 og 12), men barnekonvensjonen (1989) sier at alle barn skal få ytre sin mening i henhold til alder og modenhet. Forarbeidene til barnelova påpeker at alderen 7 år ikke er til hinder for at yngre barn også får uttale seg (Hasle, 2013). Informantene beskriver at i samtaler med de yngre barna fokuserer de på å benytte konkrete spørsmål for å få tydelige svar. I tillegg vektlegges observasjon av barnet for å se om informantens tolkning av barnet samsvarer med det barnet selv har sagt. Det kan tyde på at barnets alder og modenhet i samsvar med en vurdering av barnets beste blir tatt høyde for i innhenting av barnets stemme.

4.2 Foreldresamarbeid

Dette temaet inneholder hva informantene sier om hvordan foreldrene ivaretar barns rett til medvirkning og hvilken rolle foreldre har i tverrfaglig samarbeid. Samtlige informanter påpeker at det er foreldrene som ivaretar barnets rett til medvirkning i det tverrfaglige samarbeidet.

4.2.1 Ivaretagelsen av barns rett til medvirkning

Flere informanter forteller om politiske føringer som har ført til endringer i arbeidsoppgavene til PP-tjenesten. Dette medfører at informantene i stor grad involverer foreldre på en annen måte nå enn tidligere. Tidligere var det høy terskel for foreldre å ta kontakt med PP-tjenesten og deres arbeidsoppgaver omhandlet å skrive sakkyndige vurderinger, ikke samarbeide med foreldre. Nå er de i større grad tilgjengelige og foreldrene kan ringe og fortelle om det de lykkes med eller er frustrert over.

Samtlige informanter utdyper at nå blir en stor del av barnets stemme ivaretatt av foreldrene og foreldresamarbeid. Informantene beskriver at for å ivareta barnets stemme innhenter de foreldrenes opplevelse og får bekreftelse på sin tolkning av barnets stemme gjennom dem. Foreldrene får en større grad av medvirkning når barnet er yngre eller strever kognitivt. Videre påpeker en informant at hun ber foreldrene snakke med barnet på forhånd slik at de kan bidra med barnets stemme. Hun mener at en utfordring kan være at foreldre uttaler seg på vegne av sine barn, men de har ikke alltid snakket med barnet i forkant. I de tilfellene fremkommer foreldrenes egen opplevelse av barnets behov fremfor barnets mening og stemme.

Informanter påpeker at nøkkelen til ivaretagelsen av barnets medvirkning er i hvilken grad foreldrene involveres. Foreldrene må løftes frem slik at deres mening blir tydelig. Flere informanter påpeker at det er viktig å gi foreldrene siste ordet i saken da det er deres barn. Når foreldrene får være eksperter på egne barn tørr de i større grad å komme med innspill og tenke nye tanker. Informant 4 sier det slik:

Og at ikke vi er de ekspertene, for det er egentlig foreldrene som er det. De er ekspertene på sitt barn. Og at de er ressurser. (4)

Videre beskriver informantene ulike momenter knyttet til dette foreldresamarbeidet som påvirker hvorvidt foreldrene evner å involvere seg. Flere informanter beskriver at et moment i foreldresamarbeidet er å trygge foreldrene slik at barns rett til medvirkning blir ivaretatt. Foreldrene må være trygge nok i samarbeidet for å kunne medvirke på vegne av sine barn. Et moment som påvirker foreldrenes trygghet er god informasjonsflyt. En informant lar foreldrene bestemme hvilke digitale verktøy som skal brukes i kommunikasjonen for å gi

foreldrene mulighet til større grad av medvirkning. Flere informanter forklarer at foreldrene alltid er inkludert i samarbeidet, men det er stor variasjon i foreldregruppen slik at hvordan informantene trygger foreldrene avhenger av hvor deltakende og aktive de er og hvilke behov for støtte foreldrene har. Informant 2 utdyper det ved å si:

Der de er trygge nok til å medvirke. Det handler mye om trygghet også for foreldrene. Og stort sett går dette veldig bra, men inni mellom så tenker jeg at vi må være litt mer sensitive. Rett og slett. (2)

En annen informant utdyper at ved å være en brobygger mellom skole og hjem trygges foreldrene, der samarbeidet er krevende. I slike saker arbeider informanten aktivt for at foreldrenes stemme skal bli hørt selv om skolen er uenig med dem.

4.2.2 Foreldres rolle i tverrfaglig samarbeid

Flesteparten av informantene forteller om ulike sider for tilrettelegging av foreldres rolle i tverrfaglige samarbeidsmøter. En informant beskriver at foreldrene trenger å få god tid til å snakke i samarbeidsmøtet. Det gir foreldrene rom for å si hva de tenker, føler og ønsker for barnet sitt. Andre informanter beskriver at de ønsker at foreldrene skal starte samarbeidsmøtet med å fortelle om sine opplevelser av barnet hjemme og i forhold til skolen. Dersom foreldrene har andre tanker, trenger mer tid eller ønsker å utdype saken, kan de ta kontakt med PP-rådgiver i etterkant. En del informanter nevner at noen foreldre har mer behov for støtte og hjelp for å få frem sine meninger i de tverrfaglige samarbeidsmøtene enn andre. Dersom det er utfordrende for foreldrene å uttrykke sine meninger, benyttes samtaler med foreldrene i forkant slik at informantene kan støtte dem i å få frem deres mening underveis i samarbeidsmøtet. Flere informanter viser til at fra første kontaktpunkt, er de bevisst på å ivareta dem og stiller konkrete og tydelige spørsmål for at foreldrenes stemme skal komme tydelig frem. Informant 3 beskriver det slik:

Det er jo måten vi møter dem helt fra de går inn døra hos oss. Og hvordan vi møter dem til, det at, em, vi er veldig på hva de sier og hva, hvordan deres opplevelse er. Så vi vil, vi prøver å få dem til å si først om hvordan de opplever og hva de opplever som utfordrende. (3)

Informantene poengterer at meningen med det tverrfaglige samarbeidet er å møtes med foreldrene for å finne velfungerende tiltak sammen. Flere av informantene sier at det er foreldres førstehåndsinformasjon som blir den relevante kunnskapen som brukes i samarbeidet. Det må bygges sak sammen med foreldrene fordi det er de som kjenner barnet best. Informant 5 forklarer det ved å si:

Og så har jeg tenkt (på) dette med tverrfaglighet, og at vi har foreldrene med, sånn som på møter, at de ser at vi er et lag rundt barnet, og vil det beste for barnet. (5)

Flere utfordringer nevnes i forhold til størrelsen på tverrfaglige samarbeidsmøter. En utfordring er fagspråk og faguttrykk. En informant sier at fagspråk kan oppleves som fremmedgjørende og stigmatiserende i forhold til foreldres forståelse av sitt barns utfordringer. Det er ulike tjenester som sitter i tverrfaglige samarbeid og hver tjeneste har sitt fagspråk som benyttes i samarbeidsmøtene. En annen utfordring som nevnes av flere informanter i forbindelse med foreldresamarbeidet er hvor mange kommunale tjenester som skal delta i hvert enkelt samarbeidsmøte. Noen informanter mener det skal være en sammenheng mellom antall involverte kommuneansatte i det tverrfaglige samarbeidet i forhold til sakens alvorlighetsgrad. Det oppstår en sårbarhet i forbindelse med det tverrfaglige samarbeidet der det opprettes møter med flere involverte tjenester. Foreldrene er i utgangspunktet sårbare fordi deres barn er blitt henvist til PP-tjenesten på bakgrunn av utfordringer som påvirker barnets opplæringssituasjon. En annen informant mener at i slike saker vil det være en ekstra påkjenning at flere tjenester i en mindre kommune skal kjenne til utfordringene og ytre synspunkter omkring deres livssituasjon. Dette beskrives som uetisk med tanke på foreldrenes sårbarhet. Når man innkaller til tverrfaglige samarbeidsmøter må man derfor være sensitiv overfor foreldrene slik at de får mulighet til å medvirke. To av informantene beskriver hvordan de hadde opplevd å delta som forelder på et stort samarbeidsmøte. Det belyses ved informant 1 og 6 som sier:

Altså det trenger ikke å sitte fem ansatte fra kommunen og snakke om min unge. Da skal det være spinn-galen. (1) (...) Så sitter det minst fem, fire, (...) seks der som skal uttale seg om mitt barn, eller så har vi måten det blir sagt på. (...) uttaler vi oss med all slags faguttrykk og ekspertise. (6)

En siste utfordring som påpekes er hvordan det tverrfaglige samarbeidet kan oppleves overkjørende for foreldre. Flere informanter beskriver at i store møter der mange deltar kan det være vanskelig for foreldrene å få frem sine synspunkter. Noe som medfører at det blir vanskelig å finne felles forståelse mellom hjem og skole. To andre informanter påpeker derfor at i saker med atferdsutfordringer eller skolefravær jobber de for å støtte foreldrene slik at man finner felles forståelse og tiltak i samarbeidsmøtet.

4.2.3 Drøfting av foreldresamarbeid

Samtlige informanter forteller at foreldrene er en viktig bidragsyter i ivaretagelsen av barnets rett til medvirkning, især i forhold til barnets alder og modenhet. Foreldrenes opplevelser og tolkninger av barnets behov og stemme blir derfor viktig for PP-rådgivere i innhenting av barnets stemme som en bekreftelse på egen forståelse. Det samsvarer med forskning som sier at barn ofte blir representert gjennom en fullmektig i samarbeid med PP-tjenesten og at det er gjennom voksne barn får gjennomslagskraft for sine rettigheter (Franck, 2024; Herlofsen & Nilsen, 2016).

Flere informanter beskriver at det er foreldrene som er eksperter på egne barn og de kjenner barnet sitt best. Foreldres involvering vil kunne medføre nye opplysninger om saken og medføre at det jobbes mer systematisk (Haug et al., 2014; LaRouque et al., 2011). Det betyr at foreldrene vil inneha informasjon om barnet, i lys av å være eksperter, som er viktig for PP-rådgiverens helhetlige forståelse av barnets behov. Det samsvarer med Honneths (2008) private sfære som beskriver hvordan barn i samhandling med foreldre kan helt og fullt utfolde sine ressurser i lys av deres anerkjennelse og vil derfor være barnets beste talsmann.

Videre for at foreldrene skal kunne ivareta barnets rettigheter vil flere momenter påvirke deres involvering. På den ene side vil foreldres deltagelse i samarbeidet være avgjørende for barnets grad av medvirkning. Dette ved at det kreves innsats fra foreldrene ved at de setter seg inn i sakspapirer, saksgang, møtevirksomhet og dagsorden for å kunne være likeverdige samarbeidspartnere (Tveit & Cameron, 2013). For eksempel der et barn har komplekse hjelpebehov, vil det kunne være en krevende utfordring å kombinere oppfølgingen med et yrkesaktivt liv. På en annen side forteller en informant at foreldrene ikke alltid har snakket med barnet om deres ønsker i forkant av en samtale med PP-tjenesten. Det kan bli utydelig for

PP-rådgiver om foreldrene formidler egne tolkninger eller barnets ønsker (Franck, 2024). Det betyr at i noen tilfeller kan foreldrenes egne opplevelser av barnets behov komme frem i stedet for barnets stemme.

Et annet moment som påvirker foreldrenes ivaretagelse av barns rett til medvirkning er i hvilken grad PP-rådgivere jobber for å fremme foreldresamarbeid. Mange informanter ytrer et ønske om å være et lavterskeltilbud for foreldrene. Det skal være enkelt å ta kontakt og støtten skal komme tidlig. I lys av dette viser informantene proaktivitet og engasjement tilknyttet det å fremme foreldresamarbeid (Desforges & Abouchaar, 2003). Videre ønsker informantene at foreldrene skal kunne ta kontakt både når samarbeidet lykkes og når det er krevende. Det kan bety at informantene verdsetter foreldrenes bidrag og ønsker dialog slik at det fremmes positivt samarbeid og kommunikasjon (Desforges & Abouchaar, 2003; Cameron & Tveit, 2019). I tillegg ytrer informantene at foreldrenes meninger skal løftes frem og bli hørt i samarbeidet. Det påpekes at det er variasjon i foreldregruppen og derfor tilrettelegger og veileder informantene ulikt i henhold til hva den enkelte forelder har behov for. Det samsvarer med å fremme foreldresamarbeid gjennom å kunne forholde seg til familiers forskjellighet (Desforges & Abouchaar, 2003).

Flere av informantene er opptatt av å trygge foreldrene for å kunne fremme foreldresamarbeidet slik at foreldrene ivaretar barns rett til medvirkning. Denne tryggheten kan påvirkes av foreldrenes tidligere erfaringer og holdninger fra samarbeid med skole og PP-tjeneste (Nokali et al., 2010). Det påpekes derfor at foreldrene trenger god informasjonsflyt for å være trygge. En faktor som fremmer samarbeid er hyppig kontakt og informasjonsflyt (Cameron & Tveit, 2019). Det kommer frem at hvilke digitale verktøy som benyttes for å dele informasjonen påvirker i hvilken grad foreldrene trygges i samarbeidet. En informant mener at PP-tjenesten bør tilrettelegge for at foreldre kan si noe om hvilken digital plattform kommunikasjonen skal foregå på. En annen informant påpeker at det er viktig å ta hensyn til hvilke behov for støtte foreldrene har for å trygge dem i samarbeidet. Noen foreldre er aktive og tar initiativ selv, mens andre trenger konkrete spørsmål og en opplevelse av å bli verdsatt for å være trygge nok til å uttale seg. Dette samsvarer med universelt likeverd som basis for anerkjennelse i den rettslige sfæren (Honneth, 2008). Dersom en forelder opplever seg likeverdig behandlet, møtt med respekt og har like rettigheter, vil forelderens være trygg i sine

uttalelser. Dette blir et viktigere fokus for PP-rådgiver i tverrfaglige samarbeid som inkluderer flere tjenester.

I det tverrfaglige samarbeidet blir den solidariske sfæren til ved at PP-rådgiver aktivt støtter og fremmer foreldrenes utfoldelse for å lage felles mål. Når PP-rådgiveren verdsetter foreldrene ved å anerkjenne dem i en symmetrisk relasjon vil det vekke deltagelse fra foreldrenes side (Honneth, 2008). Informantene beskriver ulike sider for å fremme foreldrenes rolle i det tverrfaglige samarbeidet. Det første informantene beskriver er at de legger til rette for at foreldrene kan uttale seg først i samarbeidsmøter samt at det avsettes nok tid, slik at foreldrene får ytret sine meninger. Som profesjonell part vil PP-rådgiver ha et særlig ansvar for å koordinere og tilrettelegge for god samhandling som støtte (Nordahl & Drugli, 2016). En annen måte informantene tilrettelegger for foreldre i den solidariske sfæren er å ha et møte med foreldrene i forkant av det tverrfaglige samarbeidet, slik at PP-rådgiveren kan fremme og støtte foreldrenes mening i samarbeidsmøtet. En informant beskriver at i saker der foreldrene har mer behov for støtte er det en måte informantene bevisst ivaretar foreldrene og barnets rett til medvirkning på. Det kan tyde på at informantene har et bevisst ønske om en symmetrisk relasjon med foreldrene, da de beskriver hovedmålet for det tverrfaglige samarbeidet som et sted der alle parter møtes for å finne velfungerende tiltak sammen.

Tveitnes (2018) viser at PP-tjenestens kunnskap tar utgangspunkt i et actant-hierarki der foreldrene er på nest nederste trinn. Dersom det stemmer vil de som kjenner barnet best være de som har minst å bety for PP-rådgivers vurderinger. Informantene i denne studien tydeliggjør at å ivareta foreldrene er en høy prioritet i samarbeidet for å sikre at barnets rett til medvirkning blir ivaretatt. Følgelig kan ulike forklaringer være årsak til at informantene motstrider Tveitnes (2018) forskning. For det første nevner flere av informantene at PP-kontorene har endret sin praksis av arbeidsoppgaver. Tidligere bar arbeidsoppgavene preg av mer sakkyndighetsarbeid og skriftliggjøring av denne. Det samsvarer med Nordahl-rapporten som konkluderte med at 50-80% av PP-tjenestens tid ble brukt til sakkyndighetsarbeid (Nordahl et al., 2018). Informanter beskriver nå at de involverer foreldrene i større grad enn tidligere og at å fremme foreldresamarbeid er blitt en av de nye arbeidsoppgavene deres. Deres ivaretagelse av foreldre og deres arbeidsoppgaver knyttet til samarbeid med foreldre bemerkes som påfallende annerledes enn tidligere. For det andre påpeker flesteparten av informantene at politiske føringer de senere årene har satt et større fokus på tidlig innsats og

forebyggende arbeid (St. Meld. 6, 2019-2020). PP-tjenesten skal være tettere på og sikre at foreldrene får benytte sin medvirkning i spørsmål tilknyttet sine barn. Videre forventer regjeringen at foreldre skal møtes med anerkjennelse og respekt for sine bidrag i foreldresamarbeidet (St. Meld. 6, 2019-2020). Det betyr at det kan tyde på at PP-tjenesten har endret sin praksis. På en annen side er informantene selv PP-rådgivere, hvilket betyr at denne forskningen tar høyde for deres selvrappotering, saken er kun belyst fra en side og fra få kommuner. I Barneombudets (2017) rapport kom det frem at det er varierende kvalitet i ulike kommuner og at dette kan påvirke PP-tjenestens kvalitet i utførelsen av arbeidsoppgaver.

Til sist beskrives noen etiske hensyn flere informanter bemerker for å fremme og ivareta foreldrene i det tverrfaglige samarbeidet. For det første ytrer en informant at det er viktig å være bevisst språkbruk med faguttrykk. I lys av å inneha ekspertmakt vil bevisst språkbruk være viktig for å fremme en likeverdig og symmetrisk relasjon (Kaufmann & Kaufmann, 2023). Et annet etisk hensyn som nevnes er størrelsen på tverrfaglige samarbeidsmøter. Der mange tjenester er representert i små kommuner mener flere informanter at hensynet til foreldres sårbarhet bør vektlegges. Det bør tilrettelegges for at foreldrene i større grad kan ha kontroll over beslutningsprosessen (Kaufmann & Kaufmann, 2023). Informantene mener at gjennom å bestemme hvem som skal delta på samarbeidsmøter og hvilken informasjon som skal deles, kan foreldrene i større grad ivareta barns rett til medvirkning. Et siste etisk hensyn kan være asymmetriske relasjoner mellom tjenestene på den ene siden og foreldrene på den andre siden (Elster, 1989). Informantene ytrer et ønske om å fremme foreldrene ved å støtte deres meninger slik at de unngår å bli forbigått eller ikke hørt. Det betyr at i samarbeidsmøter er det ønskelig at alle parter er likeverdige som deler makt ved å gi og ta i en sirkulerende dynamikk. Det ønskes å gi makt til foreldrene i stedet for å bygge opp under illusjonen at PP-rådgivere har makt over foreldrene og deres barn (Norderhaug, 1999).

4.3 Sakkyndig vurdering og samarbeidsmøter

I dette avsnittet blir informantenes rutiner for barns rett til medvirkning beskrevet gjennom hvilke rutiner som ligger til grunn for en skriftliggjøring av en sakkyndig vurdering. Videre beskrives informantens rutiner for ivaretagelse av barn i samarbeidsmøter.

4.3.1 Sakkyndig vurdering

Samtlige informanter nevner at rutinen for å ivareta barns rett til medvirkning dokumenteres i den sakkyndige vurderingen. Denne prosessen ivaretar barns rett til medvirkning gjennom samtaler, observasjoner, og drøftinger med ulike tjenester for å innhente barnets stemme. Informantene forteller at arbeidet med sakkyndig vurdering er en prosess som slutføres i et skriftlig og offisielt dokument. Utdanningsdirektoratets (2017a) mal for sakkyndig vurdering er utgangspunktet for en skriftliggjøring av dokumentet. Likevel forteller flere informanter at det er gjort lokale endringer til malen for å i større grad tilpasse den og imøtekomme barns rett til medvirkning.

For at informantene skal kunne gjennomføre skriftliggjøringen av den sakkyndige vurderingen finnes rutiner for innhenting av barnets stemme hos ulike tjenester og parter i den enkelte sak. Første rutine for sakkyndig vurdering er at det sendes et henvisningsskjema til PP-tjenesten. Flere informanter beskriver at i henvisningsskjemaet til sakkyndig vurdering skal skolen ha vedlagt en pedagogisk rapport der barnets stemme kommer tydelig frem. Videre utdyper en informant at punktet barnets stemme i malen til sakkyndig vurdering skal synliggjøre hvordan barnets stemme er innhentet og hvordan den er vurdert. Informant 2 sier det slik:

(...) i sakkyndig vurdering har vi en mal, som vi følger, et avsnitt i den malen er (...) barnets stemme. Vi (...) vise(r) til lovverk og så skal vi (...) synliggjøre barnets stemme, hvordan vi har både hentet (...) og vurdert den. (2)

Flere informanter beskriver at den andre rutinen for sakkyndig vurdering er å innkalle til en oppstartssamtale hvor foreldrene møter uten barn. Dette gjøres for å ivareta foreldrenes rett til medvirkning på vegne av sine barn. Samtalen starter med en introduksjon og en forklaring av hva PP-tjenestens mandat er, innhenting av samtykke og videre saksgang. Foreldrene bidrar med førstehåndsinformasjon gjennom en anamnestisk redegjørelse av barnets utvikling, oppvekstforhold og tidligere erfaringer. Dette er med på å danne grunnlag for videre undersøkelser knyttet til sakkyndighetsarbeidet og hva som er barnets stemme. Informantene beskriver at foreldrenes tolkninger av barnets stemme er det meningsbærende i samtalen. Informant 2 utdyper det ved å si:

Det (gir) liksom ikke mening å ha en oppstartsamtale med foreldrene uten å spørre hva mener de, hvordan de tror barnet sitt opplever sin hverdag i barnehagen eller hjemme. (2)

Den tredje rutinen informantene beskriver er observasjon i barnets læringsmiljø. Det observeres blant annet kroppsspråk, atferdsuttrykk, konsentrasjon, oppmerksomhet, barnets forståelse av innholdet i undervisningssituasjonen og barnets samhandling med andre. Samtlige informanter beskriver observasjonen som en rutine for å se hvordan barnet har det og for å innhente en bekreftelse på tolkninger av hva barnets stemme er og se om denne samsvarer med andres tolkning. Informant 3 forklarer det slik:

... en sakkyndig vurdering alene vil ikke ha de store effektene. At man må jobbe, tverrfaglig og få flere innspill. (...) se hele livet til ungdommen. Så det synes jeg er kjempeviktig. (3)

Den fjerde rutinen er en samtale med barnet for å innhente barnets stemme. Noen informanter foretrekker å snakke med barnet i etterkant av observasjonen i klasserommet for da kjenner barnet til dem. Andre informanter mener det er bedre å ha samtale med barnet utenfor skolens område for å skape en trygg relasjon. Da sikrer en seg at barnet opplever PP-tjenesten som et annet organ enn skole, og som ivaretar deres stemme upartisk. Informant 7 sier:

For jeg tenker det er viktig å få gode samtaler med dem fra begynnelsen, opprette et tillitsforhold, og hva er behovet deres. (7)

PP-rådgiverne på hennes kontor har utarbeidet egne verktøy for innhenting av barnets stemme. Når man bruker tid på slike utarbeidelser blir det en rutine å bruke de. Noen av informantene forklarer at dersom det er en sakkyndig vurdering som skal fornyes, sendes et dokument hjem til foreldrene der de og barnet skal uttale hva de mener i forhold til hjelp og tiltak. En av informantene beskriver at deres rutine for innhenting av barnets stemme ligger i rutinebeskrivelsen fra Utdanningsdirektoratet (2017b) "Veiledning til bruk av Barnekonvensjonen i saksbehandling".

Den femte rutinen er en utredningsfase som innbefatter ulike kartleggingsverktøy og vitenskapelige tester. Informantene vektlegger å ha flere samtaler med barnet. Mange starter med å bruke et verktøy der de i etterkant benytter svarene til barnet som utgangspunkt for en ny samtale med utdypende spørsmål. Slik benyttes en rutine for innhenting av barnets stemme i utredningsfasen. En informant fokuserer på å få tak i hvordan barnet har det gjennom samtale. I etterkant av en utredning beskriver hun at hun forklarer en eventuell diagnose til barnet. Ved tilråding av spesialundervisning etterspør hun hvordan barnet kunne tenke seg den og hva som kunne gjøre det enklere på skolen. Det er positivt for barnets medvirkning å få en forståelse av sin egen diagnose og tilråding slik at det kan fortelle hvordan det ønsker tilpasninger på skolen. Informanten påpeker at dersom barnet ikke kan få akkurat det det ønsker legger hun vekt på å forklare det for barnet, slik at barnet opplever seg ivaretatt. Informant 8 utdyper det ved å si:

Og det er ikke alltid selvfølgelig at man får til akkurat det barnet har lyst til. Men det er jo også for å høre hva barnet selv tenker om ting. Og da er det kanskje litt enklere å forklare også hvorfor ting blir sånn som det blir. (8)

Flere informanter beskriver at en siste rutine i utarbeidelsen av den sakkyndige vurderingen er å gjøre vurdering av barnets beste. Det er et avsnitt i malen der informantene må redegjøre for hva som er til barnets beste. Mange av informantene beskriver at barnets stemme er en viktig faktor i vurderingen av barnets beste i forhold til hvordan undervisningen tilrettelegges på skolen. En informant påpeker at det er ikke alltid de voksne som er nærmest barnet som har den kompetansen som behøves for å tilrettelegge for barnet. For eksempel dersom et barn har lese- og skrivevansker vil barnet trenge støtte til opplæring av lese- og skriveverktøy. Det mener hun ikke nødvendigvis den nærmeste voksne til barnet alltid innehar. Da blir informantens vurdering av hva som er til barnets beste, enten at barnet beholder relasjonen til den voksne eller at barnet får en ny voksen med riktig kompetanse. Noen av informantene utdyper dette ved å si at det er de voksne som må bestemme, men at barnet skal oppleve å være lyttet til. De påpeker at en rådgiver må ta en helhetsvurdering av barnets beste basert på samtaler, observasjoner og utredning. Informant 1 sier det slik:

Så der er det egen fast rutine for at det blir ivaretatt. Så det må stå i den sakkyndige vurderingen, hva vi vurderer på en måte som en helhetsvurdering, som beste for barnet. (1)

I avslutningen av sakkyndighetsarbeidet utarbeides et skriftlig utkast til en sakkyndig vurdering. Informantene beskriver at denne presenteres for foreldrene i et tilbakemeldingsmøte hvor de kan komme med innspill, tilbakemeldinger og godkjenne den. Flere informanter mener det er viktig at foreldrene kjenner igjen beskrivelsene av sitt barn før de godkjenner den. Deretter ferdigstilles den sakkyndige vurderingen og sendes til hennes PP-leder som leser igjennom og godkjenner den. En av informantene utdyper at dersom barnets stemme ikke kommer tydelig nok frem, blir den returnert og det må utbedres før den kan godkjennes av leder. En annen informant påpeker at hun skriver en sakkyndig vurdering med varighet på inntil tre år. Det kan være utfordrende å ivareta barnets rett til medvirkning i etterkant av en ferdigstilt sakkyndig vurdering, da hun ikke lenger har ansvaret for å følge opp barnet. Imidlertid påpekes det at hun etterspør informasjon fra voksne rundt barnet for å høre hvordan det går.

4.3.2 Samarbeidsmøter

Når den sakkyndige vurderingen tilråder spesialundervisning vil ulike tverrfaglige samarbeidsmøter være en arena for oppfølging av barnets rett til medvirkning. En del av informantene jobber med barn opp til 4. klasse. Disse forteller om lite erfaring fra samarbeidsmøter hvor barn er med. Det beskrives at når barna er yngre eller ikke ønsker å delta blir det foreldrene som ivaretar barnets rett til medvirkning og barnets stemme. Samtlige informanter har som rutine å innkalle barn fra mellomtrinnet og ut ungdomsskolen til å delta i samarbeidsmøter. Det er viktig at barna får en invitasjon selv om ikke alle ønsker å delta. Det er barn i ungdomsskolen som i størst grad ytrer at de vil delta på samarbeidsmøter. Noen informanter beskriver at barnets stemme innhentes i forkant av samarbeidsmøter, ved at fagpersoner eller foreldre har en samtale med barnet i forkant. Dette beskriver informant 8 på denne måten:

Vi sier jo alltid til foreldrene at barnet kan godt være med. Så hvis barnet er med så prøver vi (...) å snakke litt forståelig for barnet. Sånn at de har mulighet til å forstå og ja si sin mening inn i det møtet da. (8)

De fleste informantene påpeker at de har ingen faste rutiner eller retningslinjer for hvordan et samarbeidsmøte bør legges til rette når et barn er deltaker. En informant påpeker behovet for systematisering av rutiner og skriftliggjorte retningslinjer for å sikre at barns rett til medvirkning blir gjennomført i en travel hverdag. Likevel beskriver flere informanter at de ivaretar barnet godt i samarbeidsmøter. Når barnet får muligheten til å uttrykke seg kan det i større grad ansvarliggjøres i forhold til det som avtales. Informantene forteller om en opplevelse av et ekstra ansvar for å ivareta barnet ved å bruke forståelig språk, tydelig kommunikasjon, anerkjennelse og ikke være korrigerende når barnet er deltakende. Det legges til rette for at barnet kan komme med sine synspunkter i oppstarten av møtet. Den videre samtalen baseres på det innholdet som er fremlagt av barnet. En annen informant nevner at samarbeidsmøter danner grunnlaget for en god opplevelse for barnet og at barnet får en god relasjon til henne som rådgiver. Hun forteller også at barnet ofte er med på deler av møtet, gjerne i starten eller slutten. Noen ganger er det behov for foreldrene og PP-rådgiver å snakke uten at barnet til stede. Informanter beskriver at i samarbeidsmøter hvor barnet er delaktig i hele møtet, er skolen flinke til å innhente bekreftelser i oppsummeringen av tiltak, slik at barnet får være med å bestemme. Informant 6 forklarer det ved å si:

Så de blir veldig godt ivaretatt, tenker jeg. For det er jo ikke alltid det er så lett å snakke sammen når det sitter mange voksne rundt de. (6)

Flere informanter beskriver det som positivt at barna er med og deltar aktivt i tverrfaglig samarbeid. Når barnet er med på møter beskrives de som hovedpersonen som blir løftet på sine mestringsområder og anerkjent for det som oppleves vanskelig for dem. En av informantene mener tjenestene i samarbeidet tilpasser seg barnet og har fokus på at alle er der for barnet. På den måten kan barnet få det best mulig på skolen. Informanten etterstreber at barnet får sagt sin mening eller tanker om temaet samarbeidsmøtet dreier seg om. Informant 3 sier det slik:

Vi prøver også å få ungdommer med oss. Der vi tenker at det er hensiktsmessig og at det vil være (en) bra opplevelse for ungdommen. Så prøver vi å få de og med. De er vel super eksperter på seg selv. (3)

Til sist blir samtalen annerledes når barn er til stede i forhold til når det kun er voksne i samarbeidsmøter. Informantene beskriver at de i større grad legger vekt på barnets styrker og mestringsressurser dersom barnet er med og at det kan oppleves som noe styrende for temaene i møtet. Noen av informantene tydeliggjør viktigheten av å snakke med barnet fremfor å snakke om barnet når barnet er til stede i samarbeidsmøtet. Da oppleves det som gode samarbeidsmøter når barnet er med. Det er positivt å ivareta barnets rett til medvirkning i samarbeidsmøter.

4.3.3 Drøfting av sakkyndig vurdering og samarbeidsmøter

I opplæringsloven (1998) § 5-6 er PP-tjenestens mandat regulert og beskriver hvilke arbeidsoppgaver som skal utføres, blant annet en skriftliggjøring av sakkyndig vurdering. I saker som involverer enkeltbarn forholder PP-tjenesten seg til lovverket fra barnekonvensjonen (1989) og Grunnloven (1814). Lovverkene beskriver prinsippet om barnets beste og barnets rett til å komme til orde. Samtlige informanter beskriver at barns rett til medvirkning blir ivaretatt gjennom utarbeidelsen av sakkyndig vurdering. Med bakgrunn i lovverket og en veileder for spesialundervisning utarbeider PP-tjenesten i hver kommune egne rutiner (Utdanningsdirektoratet, 2014). Dette temaet drøfter hvilke rutiner informantene etterstreber å følge i utarbeidelsen av den sakkyndige vurderingen for å ivareta barnets rett til medvirkning (jmf. Opplæringsloven, 1998, §5-6). Deretter drøftes hvilke rutiner informantene har for barns rett til medvirkning i samarbeidsmøter.

4.3.3.1 Den sakkyndige vurderingen

Den første rutinen for å ivareta barns rett til medvirkning i sakkyndig vurdering, beskrives i henvisningen til PP-tjenesten, der en samtale med barnet skal være en del av henvisningsgrunnlaget. Ifølge veilederen fra Utdanningsdirektoratet er det ikke spesifisert at barnets stemme trenger å fremkomme skriftlig i henvisningsskjemaet (Utdanningsdirektoratet,

2014). Det kan tyde på at informantene ønsker å få frem og skriftliggjort barnets meninger tidlig i prosessen, selv om dette generelt ikke er et kriterie for henvisningsskjemaet.

Videre er neste rutine i sakkyndighetsarbeidet en oppstartssamtale med foreldre, der informantene poengterer at barnet ikke er invitert med. Informantene forklarer det med at det er ønskelig å ivareta og trygge foreldre før barnet involveres. Veilederen beskriver ikke behov for en oppstartssamtale eller hvem som eventuelt bør delta i slike møter. Likevel påpeker den at foreldre og barn skal involveres i alle deler av prosessen i utforming av tilbud om spesialundervisning (Opplæringsloven, 1998, § 5-4; Utdanningsdirektoratet, 2014). Det kan tyde på at informantene vurderer at oppstartssamtalen er viktig for å danne et grunnlag for gjensidig og konstruktivt samarbeidsforhold med foreldrene (Nordahl & Drugli, 2016).

Den tredje rutinen i utarbeidelsen av sakkyndig vurdering for å ivareta barns rett til medvirkning er PP-rådgiverens observasjon av barnet i opplæringssituasjonen. Informantene beskriver at de er opptatt av både verbal og nonverbal kommunikasjon for å ivareta barnets stemme. I lys av dette kan det se ut som at informantene er opptatt av å se kroppsspråk, mimikk, gestikulering for å tolke hvordan barnet ytrer seg i opplæringstilgjøet. Det samsvarer med kommunikasjonsteori som beskriver hvordan mennesker finner ut kunnskap om sitt nærmiljø ved bruk av nonverbal kommunikasjon (Bateson, 2000).

I etterkant av observasjon forteller informantene at den neste rutinen er å ha samtaler med barnet. Noen samtaler baserer seg på kartleggingsverktøy, mens andre er mer tilknyttet selve observasjonen og hvordan barnet opplevde den. I veilederen beskrives det at PP-tjenesten må ha hatt kontakt og samtaler med barnet for at det skal kunne vurderes som faglig begrunnet (Utdanningsdirektoratet, 2014). Mange barn vil kunne uttale seg om hvordan de lærer best og for å få tak i disse uttalelsene trengs det tilrettelegging fra PP-rådgiverens side (Heide & Sylthe, 2020). I lys av anerkjennelsesteori kan en PP-rådgiver bli kjent med barnets egne ressurser gjennom å være bevisst på symmetri og likeverd i relasjonen som bygges gjennom samtalen (Åmot & Skoglund, 2019). Likevel kreves det at PP-rådgiverne innehar en kultur for å bygge forståelse og respekt for barns synspunkter (Sandberg, 2020). For å oppnå dette beskriver flere av våre informanter at samtaler med barn gjennomføres på en nøytral plass, borte fra skolen der de kan kartlegge hvordan barnet egentlig opplever sin situasjon. Informantene argumenterer for at bevisst bruk av anerkjennelsesteori og samtaleverktøy er

med på å i større grad ivareta barnets rett til medvirkning. De senere årene er det gjort mer for å ivareta barns rett til medvirkning fra lovgivers side, men det kan det være utfordrende å gjennomføre i praksis (Sandberg, 2020). I den sammenheng påpeker flere studier at barns opplevelser blir minst vektlagt i skolehverdagen. I tillegg samarbeider PP-rådgivere minst med barn i utarbeidelsen av en sakkyndig vurdering (Kolnes et al., 2021; Tveitnes, 2018). Det kan tyde på at informantenes intensjon er å ivareta barns rett til medvirkning, men at det kan være utfordrende å praktisere i en reell arbeidssituasjon.

Den femte rutinen kalles utredning og bygger videre på arbeidet med kartleggingen fra innhenting av barnets stemme. I denne rutinen vektlegger informantene viktigheten av å ha flere samtaler med barnet. Barneombudets (2017) rapport beskriver at det fremgår i sakkyndige utredninger manglende samtaler og involvering av barn. Foreldre og skole er snakket med, men det er ikke skriftliggjort hvorvidt barnet er snakket med eller hvilken betydning barnets mening har hatt i utredningsarbeidet (Barneombudet, 2017). Dette samsvarer med studien til Tveitnes (2018) som beskriver at under 20% av de sakkyndige vurderingene inneholder kunnskap basert på samtaler med barn. Det påpekes at samtaler kan ha funnet sted, men de er ikke dokumentert (Tveitnes, 2018). Sandberg (2020) beskriver at for å oppfylle barns rett til å bli hørt må hovedpunktene for hva barnet har sagt være gjengitt i skriftlige dokumenter. I lys av dette kan det tyde på at informantene er bevisst på å ivareta barnekonvensjonens (1989) lovgivning gjennom å ha flere samtaler med barn som dokumenteres. En informant tydeliggjør at gjennom utredningsarbeidet skal barnet stemme tas i betraktning. Informanten skal vise hvordan hun har innhentet barnets stemme og hvordan hun har vurdert den. Det beskrives og dokumenteres i et eget avsnitt i den sakkyndige vurderingen.

Den sjettede rutinen for å ivareta barnets rett til medvirkning i sakkyndighetsarbeidet er at PP-rådgivere gjør en samlet barnets beste-vurdering som dokumenteres. Denne vurderingen bør inneholde flere elementer for å danne grunnlaget for en helhetlig forståelse av barnets behov (Babus, 2021). For det første vil barnets synspunkter være måten et barns rett til medvirkning kan fastsettes og bør derfor ligge til grunn for enhver beslutning som vedgår barn og tas i betraktning i fastsettelsen av barnets beste (Barnekonvensjonen, 1989). Informantene forklarer at innhenting av barnets stemme er en del av grunnlaget til en helhetlig vurdering av barnets beste som dokumenteres i den sakkyndige vurderingen. Det beskrives at gjennom

flere samtaler og bevisst bruk av samtaleverktøy, danner informantene seg en tolkning om hva som er barnets stemme. Denne tolkningen legges til grunn for en barnets beste-vurdering. Dette samsvarer med forskning som sier at barnekonvensjonens artikkel 12 og 3 henger tett sammen (Heide & Løkås, 2020). I ny opplæringslov (2024) vil en vurdering av barnets beste bli tydeliggjort i § 10-1, mens i gjeldende opplæringslov er prinsippet om barnets beste fragmentert i ulike paragrafer (Opplæringsloven, 1998). Flere av informantene påpeker at det er de voksne som tar en helhetlig vurdering av hvilke tiltak som er til det beste for barnet etter barnekonvensjonens (1989) artikkel 3. Denne vurderingen burde basere seg på barnekomitéens (2013) sju elementer for en barnets beste-vurdering. Det er uvisst i hvilken grad informantene forholder seg til veilederen, selv om det fremkommer at de er opptatt av ivaretagelsen av barnets beste i sine vurderinger.

Den sjuende rutinen inneholder å sammenstille et utkast til en ferdig sakkyndig vurdering som skal vises for foreldre. Barneombudet (2017) påpeker at sakkyndige vurderinger i stor grad bærer preg av standardformuleringer der foreldre opplever manglende sammenheng mellom det enkelte barn og deres behov. I rutinen beskriver informantene at foreldre deltar på et tilbakemeldingsmøte hos PP-rådgiver for å få den sakkyndige vurderingen presentert. Informantene nevner viktigheten av at foreldrene kjenner seg igjen i beskrivelsene av deres barn. I dette møtet legges det derfor opp til at foreldrene kan gi innspill og tilbakemeldinger på innhold og tiltak før de godkjenner den. I Utdanningsdirektoratet (2014) sin veileder for spesialundervisning beskrives ikke nødvendigheten av et tilbakemeldingsmøte der foreldrene kan komme med innspill. Derimot i opplæringsloven (1998) § 5-4 påpekes det at foreldrenes syn skal vektlegges når PP-tjenesten tilrår spesialundervisning, men det foreligger ikke krav til at den må godkjennes av foreldre. I dette henseende vil informantenes rutine ved at foreldrene får gi tilbakemelding og godkjenne den sakkyndige vurderingen ta hensyn til medvirkning i større grad enn det lovverket krever. En informant beskriver at på hennes PP-kontor er siste rutine i sakkyndighetsarbeidet at leder i PP-tjenesten leser igjennom den sakkyndige vurderingen. Dersom vurderingen av barnets stemme og hvordan den er innhentet ikke kommer tydelig nok frem, blir den ikke godkjent og må utbedres før den kan ferdigstilles.

Informantene redegjør for rutinene som de etterstreber å følge i arbeidet knyttet til skriftliggjøringen av den sakkyndige vurderingen og hvordan de ivaretar barnets rett til

medvirkning i den. Det argumenteres for at barnekonvensjonens (1989) artikkel 12 ivaretas gjennom innhenting av barnets stemme både muntlig og skriftlig. Videre argumenterer flere informanter for at barnekonvensjonens (1989) artikkel 3 tar høyde for artikkel 12, og innholdet i vurderingen av barnets beste henger nøye sammen med innhenting av barnets stemme. Tidligere forskning har vist at barns rett til medvirkning i liten grad blir ivaretatt i PP-tjenestens sakkyndige vurdering (Barneombudet, 2017; Franck, 2024; Tveitnes, 2018). Det informantene forteller om deres nåværende praksis samsvarer i liten grad med forskningsfeltet. Informantenes argumentasjon kan tyde på at de har vært med på en utvikling i sakkyndighetsarbeidet og følgelig endret sin praksis i henhold til Stortingsmelding 6 (2019-2020). Det er grunn til å anta at det er stor kvalitetsforskjell mellom PP-tjenester i ulike kommuner (Barneombudet, 2017). Da informanter i denne oppgaven kun kommer fra 3 kommuner vil det kunne være en av årsaksforklaringene til forskjellen mellom forskningsfeltet og denne oppgavens funn. En annen årsaksforklaring kan samsvare med forskningsfeltet tilknyttet kommuner som beskriver at flere kommuner har endret praksis. Tidligere var fokuset på å tilby kommunens innbyggere gode tjenester og velferdsordninger, men de siste årene har de begynt å praktisere at kommunalt ansatte sammen med barn og familier samskaper skreddersydde tjenester (Sundet et al., 2020a; 2020b). En tredje årsaksforklaring kan være at PP-lederne har rekruttert spesielt dyktige PP-rådgivere til å delta i denne studien slik at forskningsfeltet og denne oppgavens resultat ikke samsvarer.

4.3.3.2 PP-rådgivers ivaretagelse av barn i samarbeidsmøter

Informantene beskriver rutiner for å ivareta barnets rett til medvirkning gjennom samtaler og hvordan den synliggjøres i den sakkyndige vurderingen. I etterkant av skriftliggjøringen av sakkyndig vurdering fremstår tverrfaglige samarbeidsmøter som en arena for barns rett til medvirkning. Når informantene ble spurt om hvilke rutiner de har for barns deltakelse i samarbeidsmøter svarte de at de har få eller ingen faste rutiner for hvordan barnets rett til medvirkning skal ivaretas. Likevel fremkommer det under intervjuene at det finnes en bevisst ivaretagelse av barn i tverrfaglige samarbeidsmøter. Informantene har tydelige meninger til hvordan de arbeider med og tilrettelegger for barn som deltar. For eksempel inviteres barnet til å snakke først i møtet. Dette kan samsvare med Shiers (2001) modell på nivå 1 dersom barnet må selv ta initiativ til å uttrykke sine synspunkter. Dersom PP-rådgiver er oppmerksom og inviterer barnet til å uttrykke seg, nærmer en seg nivå 2. En informant beskriver at ikke alle

barn har lyst til å snakke i samarbeidsmøter med flere voksne. I slike saker har en voksen med tett relasjon til barnet samtalt med barnet i forkant av møtet, slik at barnet er forberedt på hva det skal si. Dette samsvarer med Shiers (2001) modell, nivå 2, som sier at voksne rundt et barn må støtte det til å uttrykke sine meninger. Flere informanter beskriver at i samtalen lytter de aktivt til hva barnets synspunkter er og baserer den videre samtalen på det barnet har sagt. Det samsvarer forskning om aktiv lytting som mener at lytting skjer gjennom kommunikasjon hvor en tolker det som blir sagt (Clark et al., 2003). Det medfører at barnet opplever seg anerkjent i den rettslige sfæren og det samsvarer med nivå 3, der barnets synspunkter blir tatt i betraktning (Honneth, 2008; Shier, 2001). For å stimulere utviklingen av barnets selvrespekt trenger barnet å bli møtt med likeverd, respekt og like rettigheter. Denne type anerkjennelse er med på å ivareta grunnleggende muligheter for utvikling av selvstendighet (Åmot & Skoglund, 2019). Barneombudet (2017) beskriver i sin rapport at barn ikke vet om deres mening fører til endring. En informant bemerker at når barn er med og får tydeliggjort sin mening, kan barnet i større grad ansvarliggjøres i samsvar med sin alder og modenhet. I den forbindelse kan barnet oppleve at meningen det har ytret har hatt betydning i beslutningsprosessen.

Det nevnes at i samarbeidsmøter der barn deltar på hele møtet, får det anledning til å si sin mening om tiltakene som foreslås. Det samsvarer med Shiers (2003) modell, nivå 4, som beskriver at barnet skal være involvert i beslutningsprosesser. Det betyr at PP-rådgiver legger til rette for at barnet kan være en aktiv deltaker i beslutningsprosessen. I en slik situasjon vil barnet bli anerkjent i den solidariske sfæren som betyr at barnet opplever en symmetrisk verdsetting sammen med de andre deltakerne i samarbeidsmøtet. Shiers (2003) modell, nivå 5, betyr at barnet selv initierer og tar ansvar for beslutninger. Informantene beskriver i liten grad erfaring tilknyttet slik medvirkning, men vektlegger modenhet og alder i forhold til barns evne til å ansvarliggjøres og gir dem muligheter til å komme med forslag.

Til sist vil faglig kompetanse hos de profesjonelle parter, påvirke barns muligheter for medvirkning i samarbeidsmøter (Lie, 2022; Sæbjørnsen, 2023). Det fremkommer at i samarbeidsmøter hvor barn deltar, opplever de lite reell medvirkning (Sæbjørnsen, 2017). Det er ikke nok at barnet kun deltar på samarbeidsmøter. For at barn skal kunne delta trenger de samarbeidsmøter som er tilrettelagt for dem gjennom tydelig kommunikasjon, tillitsfulle relasjoner og at barnet er i fokus (Sæbjørnsen, 2017). Noen informanter bemerker forskjellen

på å snakke med barn og å snakke om barn og hvilken betydning kommunikasjon har for samarbeidsmøtene når barn deltar. Det oppleves som positivt for PP-rådgivere når barn deltar aktivt i samarbeidet (Kolnes & Midthassel, 2022). Flere informanter vektlegger at når barn deltar endres innholdet i møtene. Barnet blir hovedpersonen og en ekspert som uttaler seg på vegne av seg selv. Det medfører at PP-rådgiverne i større grad legger vekt på barnets styrker og mestringsressurser. Dette samsvarer med studier som påpeker at barnet må være i fokus for at det skal oppleve reell medvirkning (Lindbäck & Strandkleiv, 2010; Sæbjørnsen, 2017). Det vil si at når barn blir møtt på egne interesser kan barnet oppleve seg anerkjent i den solidariske sfæren og barnets rett til medvirkning blir ivaretatt (Honneth, 2008; Jerkø, 2018).

På en annen side vil noen samarbeidsmøter kunne virke overveldende og utfordrende for barn. Dersom barn ikke evner eller ønsker å delta kan en undre seg over hvorvidt dette vil påvirke retten til å bli hørt. I så måte når barn ikke uttaler seg på vegne av seg selv vil barnets rett til medvirkning kunne svekkes. En informant påpeker at i slike saker vil foreldrene kunne ivareta barnets stemme. I den sammenheng kan det problematiseres hvorvidt det er barnets eller foreldres stemme som ivaretas (Franck, 2024).

En tredje informant påpeker at barn i samarbeidsmøter blir styrende for innholdet og samtalen. Barn kan få en passiv rolle i samarbeidsmøtene dersom fagpersoner ikke bevisst ivaretar barnet (Lie, 2022). En PP-rådgiver skal ta hensyn til barnets beste og barnets rett til å ytre seg i alle saker som vedgår barnet (Barnekonvensjonen, 1989). I den sammenheng bør det vurderes i hvert enkelt tilfelle hvorvidt det er til barnets beste at det deltar i samarbeidsmøtet. I de tilfellene der det ikke er til barnets beste å delta, vil PP-rådgiver måtte sikre seg ivaretagelsen av barnets rett til medvirkning gjennom andre voksne.

4.4 Laget rundt barnet

I dette temaet vil vi beskrive funnene som uttrykker hvordan informantene arbeider i tverrfaglig samarbeid for å ivareta barns rett til medvirkning. Det tverrfaglige samarbeidet beskrives som laget rundt barnet. Informantene beskriver sin rolle i laget rundt barnet og hvordan laget jobber i tverrfaglige samarbeidsteam og med lærer for å ivareta barns rett til medvirkning.

En informant beskriver hvordan PP-rollen har endret seg de senere årene slik at hun nå i større grad ivaretar barns rett til medvirkning. Tidligere var det en tjeneste der det var høy terskel for å ta kontakt og hun hadde sjeldent samtaler med barn. Etter stortingsmelding nr. 6 (2019-2020) har det vært et skifte i forhold til hvordan informantene jobber med tidlig innsats og å være tettere på barna i skolen. En viktigere del av deres arbeid er å ha flere samtaler med barn. Dette beskriver informant 7 ved å si:

Ja, det var en stor endring siden jeg var her sist, (...) (før) snakket (vi) sjelden med barnet. Men det gjør vi jo nå. (På lik linje) som jeg har samtaler med foreldre, så har jeg også samtaler med eleven. (7)

Videre der det er utfordringer med et barn inviterer informanten seg selv inn i laget rundt barnet gjennom samtaler og tett oppfølging av alle parter tilknyttet barnet. Flere informanter er opptatt av å ivareta barnet og dets synspunkter i det tverrfaglige samarbeidet. En annen informant beskriver hennes rolle som barnets advokat i det tverrfaglige samarbeidet. Det nevnes at nøytralitet og en person utenfor skolens område ivaretar barns rett til medvirkning i større grad. Informant 8 beskriver det slik:

Så det synes jeg er veldig fint å kunne på en måte være den nøytrale parten eller jeg bruker ofte å si at jeg er litt som barnets advokat. For at jeg synes er viktig da. At barnet opplever at det er noen som ikke på en måte har den tilknytningen til skolen. (8)

Det påpekes at andre kommunale tjenester forbinder PP-tjenesten med en ekspertrolle. Flesteparten av informantene beskriver at ekspertise kan benyttes til å støtte barnet ved å fremsnakke barnet i det tverrfaglige samarbeidet. To av informantene mener at det er utfordrende for barnets rett til medvirkning dersom det forventes at PP-tjenesten skal finne løsningene alene. En ufordelaktig ekspertrolle vil kunne gi PP-rådgiverne et snevert syn på saken. En henvisning til PP-tjenesten løser ikke sakene, men det kan imidlertid være med på å bidra til en løsning. Informant 8 beskriver det slik:

PP-tjenesten har gjerne fått en litt sånn ekspertrolle av og til. Jeg er ikke så fan av det da. Jeg liker å tenke at vi har alle noe å bidra med, og ulike erfaringer og synspunkter (...). Vi er her for å (...) finne ut i lag. Så syntes jeg at ting går litt bedre. (8)

Samtlige informanter jobber i faste tverrfaglige samarbeid som kalles ressursteam. Teamene kan variere i størrelse, men ofte inneholder de deltakelse fra skole, helse og PP-tjenesten. Dette er fastsatte tverrfaglige team som har faste møtepunkt og medlemmer der det drøftes individrettede saker som går på tvers av sektoren. For eksempel forteller en informant at det drøftes ulike bekymringer tilknyttet enkeltbarn i ressursteam. Informanten veileder skolen i tiltak før en eventuell henvisning til PP-tjenesten. En annen informant beskriver at 20% av hennes stilling innebærer ukentlige møter i et tverrfaglig team. Hun forklarer at denne stillingen ble opprettet som et tiltak for å danne forbindelse mellom kommunens tjenester og for å kunne tenke tverrfaglig i enkeltsaker. Når individsaker skal drøftes i ressursteam foreligger et henvisningsskjema der barnets meninger er skriftliggjort for å ivareta barnets rett til medvirkning i saksbehandling. Samtlige informanter beskriver viktigheten av at barnets rett til medvirkning er med i hele prosessen. Informant 4 påpeker det slik:

Barnet stemme helt fra vi startet et tverrfaglig møte til vi har skrevet i sakkyndig vurdering så er det punkter som ligger igjen. Det ligger i det skjema for tverrfaglig møte som lærerne skal forberede. (4)

Flere informanter beskriver at i ressursteam har helsesykepleier og til dels familiesenteret i større grad blitt delaktige. I noen saker har de tettere oppfølging av barn og familier enn PP-tjenesten. De kan gjennomføre jevnlig samtaler med barn og innhente informasjon fra andre helsetjenester på vegne av laget rundt barnet. Informantene beskriver at deres tette relasjon til barn i slike saker vil ivareta barnets rett til medvirkning i større grad enn PP-rådgiver får til. Derfor benytter informantene disse tjenestene til innhenting av barnets stemme og bekreftelser på egne tolkninger av barnets meninger. Informant 7 og 6 beskriver det slik:

Å hente alle de personene rundt barna (som) kan være viktig, altså få frem alle perspektivene i barns stemme. (7) Helsesykepleieren har fått mye mer ressurser på skolen. Så hun blir jo en aktiv part inni veldig mange elevsaker. (6)

Flere av informantene beskriver at de har mindre kontakt med både barn og foreldre etter sakkyndig vurdering er ferdigstilt. Etter at sakkyndig vurdering er ferdigstilt skal barnets stemme ivaretas gjennom barnets individuelle opplæringsplan og årsrapport av spesialundervisning. Videre blir kontakt med skolen og læreren viktig for å sikre at barnets rett til medvirkning blir tatt hensyn til i hvordan spesialundervisning gjennomføres. Informant 7 forteller om endringer som skal sikre dette:

Vi har lagt nye maler for et år siden. I forhold til det med både IOP og årsrapport, så også blir et viktig dokument inn mot PPT, der barnets stemme skal komme tydeligere frem. (7)

Flere informanter påpeker at det er fint å ha en sak over lengre tid for å kunne følge opp barnet, foreldre og bygge en relasjon til de tjenestene som er involvert i saken. Systematikk over tid og tydelige rutiner i arbeidsdokumenter er grunnleggende for å kunne følge opp enkeltsaker og kunne ivareta barnets rett til medvirkning i laget rundt barnet.

4.4.1 Drøfting av laget rundt barnet

Regjeringen har beskrevet at det er nødvendig å få til lokale støttesystemer rundt barn i skolen for å kunne få et inkluderende opplæringstilbud som ivaretar barns rett til medvirkning (Meld. st. 6 (2019-2020)). Dette beskrives som et lag rundt barnet og er kommuners samlede tjenestetilbud til barn. Det er også beskrevet at regjeringen ønsker å styrke PP-tjenestens evne til å arbeide forebyggende for å følge opp barn med behov for særskilt tilrettelegging (Meld. st. 6 (2019-2020)). Laget rundt barnet kan være individrettet tverrfaglig samarbeid som arbeider for å tilby kommunale tjenester til barn og familier i en kommune (Hjelmbrække, 2020). I dette avsnittet drøftes PP-rådgiverens rolle, ressursteam og det tverrfaglige samarbeidets oppfølging av barns rett til medvirkning.

PP-rådgiveres forståelse av egen rolle i det tverrfaglige samarbeidet påvirker hvordan samarbeidet fungerer og kan ivareta barns rett til medvirkning. Da det ikke er en lovfestet organisering og bemanning av PP-tjenesten vil forskjellige kommuner kunne ha ulik praksis som påvirker PP-rådgiveres forståelse av egen rolle (Fylling & Handegård, 2009).

Informantene uttrykker hvordan utgangspunktet for deres mandat og forståelse av egen rolle

er opplæringsloven § 5-6 (1998) sammen med stortingsmelding nr. 6 (2019-2020). Sistnevnte beskriver at barn i for liten grad blir inkludert i samarbeidet og saker som angår dem. Den sier at PP-tjenesten skal være tettere på skolene for å heve kvaliteten på tilbudet og tettere på barna i skolen (St. meld. nr. 6, (2019-2020)). For det første beskriver informantene at deres rolle er endret i forhold til hvordan PP-rådgivere følger opp enkelte barn. De forteller at de gjennomfører samtaler med barn på lik linje som med foreldrene. Det betyr at barns mulighet for å uttale seg om sin opplærings situasjon i større grad blir tatt hensyn til nå enn tidligere. Denne praksisen samsvarer med ny opplæringslov (2024) der det forventes at barns rett til medvirkning blir ivaretatt i hele prosessen. Videre forteller informantene at de er tettere på skolene og mer tilgjengelige på skolens område. Det samsvarer med Shiers (2001) modell, nivå 1, der barn har mulighet til å initiere kontakt dersom de ønsker det når voksne er tilgjengelige for dem.

For det andre beskriver en informant at rollen som PP-rådgiver fungerer som å være barnets advokat. Det kan tyde på en økt bevissthet knyttet til barns rettigheter i hennes yrke (Forente nasjoner, 2018). Informanten er opptatt av at hun er tilstede for barnet og er en nøytral part som skal ivareta at barnet får ytret sine meninger fritt. For eksempel der det er konflikt knyttet til skolen kan en anta at PP-rådgiver ser på sin rolle som å være der for barnet og ikke for skolen. Det samsvarer med at en del av arbeidet til en PP-rådgiver er å vurdere uheldet hva som vil være mest hensiktsmessig for barnet (Heide & Løkås, 2020). I forhold til medvirkning kan det tyde på at PP-rådgiver fungerer på nivå 3, der barnets synspunkter tas i betraktning i beslutningsprosesser (Shier, 2001).

For det tredje har PP-rådgivere en opplevelse av å inneha en ekspertrolle i samarbeidet. I actant-hierarkiet har ekspertene høy verdi hvilket medfører stor grad av innflytelse i forhold til barn, foreldre og lærere (Tveitnes, 2018). To av informantene påpeker at å inneha en ekspertrolle er krevende for en PP-rådgiver i et lag rundt barnet. Dette fordi det kan frata lærer eller andre tverrfaglige tjenester sin rolle i ivaretagelsen av barnets medvirkning. Shiers (2001) modell, nivå 4, påpeker at barn skal være med i beslutningsprosesser. I lys av dette argumenterer informantene for at andre personer nærmere barnet kan i større grad ivareta barnets medvirkning enn dem. Denne tankegangen samsvarer med mandatet for PP-tjenesten i ny opplæringslov som vektlegger samarbeid (Opplæringsloven, 2024, §11-13). På den andre siden er det implisitt at PP-rådgivere har en ekspertise på sitt fagområde, da lovverket

definerer dem som sakkyndig instans (Opplæringsloven, 1998, 2024; Tveitnes, 2018). I så måte vil ekspertrollen kunne være støttende og fremsnakke barnets rett til medvirkning. Det samsvarer med de andre informantenes uttalelser om hvordan de samtaler med barn og fremmer deres meninger i tverrfaglige samarbeid på lik linje som med foreldre.

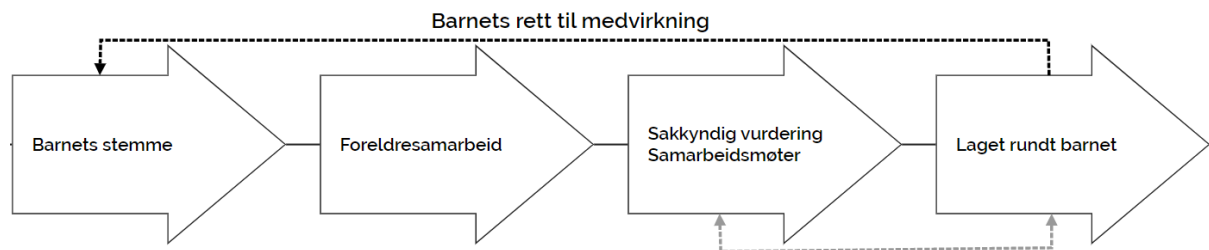
Videre utdyper informantene at det tverrfaglige samarbeidet foregår i hovedsak i ressursteam. De fleste informantene synes å mene at ressursteam kan ivareta barnets rett til medvirkning i større grad enn dersom en PP-rådgiver skal håndtere en sak alene. Samarbeidsgrupper kan gi bedre resultater enn individuell ytelse (Kaufmann et al., 2023; Moen et al., 2020).

Informantene mener det er viktig å få frem ulike erfaringer og synspunkter for å finne løsninger sammen. Tverrfaglig samarbeid er en arbeidsform hvor ulike fagprofesjoner jobber tett sammen for å nå et felles mål (Glavin & Erdal, 2018). Før en sak kommer til ressursteam, bemerker informantene, at læreren skal ha hatt en samtale med barnet og skriftliggjort barnets stemme. Det samsvarer med Shiers (2001), nivå 2, der barnets synspunkter skal tas i betraktning. I tillegg vil ressursteam fungere som et møtepunkt der ulike tjenester sammen kan håndtere en større grad av kompleksitet knyttet til barns rett til medvirkning (Johannessen & Skotheim, 2018).

Læreren beskrives som PP-rådgiveres nærmeste samarbeidspartner i laget rundt barnet. Hos læreren innhentes tolkninger på hva barnets stemme er i opplæringssituasjonen. Det er også lærer som utarbeider individuell opplæringsplan (IOP) basert på tiltakene og tilrådingen i den sakkyndige vurderingen. Informantene beskriver at barnets synspunkter skal skriftliggjøres i IOP `en slik at PP-rådgiver kan innhente informasjon om barnets medvirkning i etterkant av en ferdigstilt sakkyndig vurdering. Det samsvarer med Shiers (2001), nivå 2, der barnets synspunkter blir tatt med i betraktning. I en kvalitativ studie fremkommer det at barn i liten grad medvirker i utarbeidelse av individuelle opplæringsplaner (Lie, 2022). En mulighet er at informantene ivaretar barns rett til medvirkning i større grad enn det studien tilsier. En annen mulighet er at det ikke stemmer, men det er utenfor vår studie å kunne verifisere.

4.4.2 Visuell fremstilling

Informantenes beskrivelser indikerer fire tema som alle benyttes for å ivareta barnets rett til medvirkning. Vi har systematisert dette i en visuell fremstilling av prosessen som vi har avdekket. Figuren viser temaene til denne studiens funn satt i sammenheng.

Figur 2: Ivaretagelse av barns rett til medvirkning i PP-tjenesten.

PP-rådgivere arbeider med ivaretagelsen av barns rett til medvirkning gjennom hele prosessen barnet er i PP-tjenestens system. For det første er det viktigste i arbeidet innhenting av barnets stemme. Det benyttes flere samtaler og ulike samtaleverktøy for å sikre at barnets stemme kommer tydelig frem. Dersom barn ikke forteller sin reelle mening vil dette påvirke PP-rådgivers mulighet for å ivareta barnets medvirkning (Kolnes & Midthassel, 2022).

For det andre fokuserer PP-rådgivere på foreldresamarbeid fordi det er foreldrene som ivaretar barnets medvirkning etter alder og modenhet (Opplæringsloven, 1998). Foreldrenes tolkning av barnets stemme er en bekreftelse på PP-rådgivers egen tolkning av det barnet har uttrykt. Der foreldre er uenige med barnets mening vil PP-rådgiver likevel ha mulighet for å ivareta barnets rett til medvirkning ved å gjøre en barnets beste-vurdering. Vurderingen kan argumentere for hvilke løsninger som er mest hensiktsmessige for barnet (Heide & Løkås, 2020).

For det tredje skriftliggjøres PP-rådgivers kunnskap om barnets stemme gjennom sakkyndighetsarbeidet. Det må derfor foreligge rutiner for hvordan barnets stemme blir innhentet og vurdert i malen til sakkyndig vurdering. Slik sikrer PP-rådgiver at barnets rett til medvirkning blir ivaretatt (Barneombudet, 2017; Franck, 2024; Lie, 2022; Tveitnes, 2018). Deretter beskrives det at barnets stemme blir ivaretatt ved å gjennomføre samarbeidsmøter ved hjelp av de ulike tjenestene i det tverrfaglige samarbeidet. I den forbindelse vil

tilrettelegging for barn i møter være nødvendig for å kunne ivareta barnets rett til medvirkning (Sæbjørnsen, 2017).

Til sist letes det etter bekreftelser av barnets stemme i laget rundt barnet med fokus på læreren. Det blir lærerens jobb å følge opp tiltak og inkludere barnets medvirkning i utarbeidelsen av den individuelle opplæringsplanen. For at PP-rådgiver skal kunne ivareta barns rett til medvirkning, vil det være nødvendig å påse at barnets stemme fremkommer i den (Lie, 2022).

I lys av tidligere forskning, Shiers (2001) modell og studiens funn argumenter vi for at denne figuren viser hvordan PP-rådgivere kan ivareta barns rett til medvirkning, gjennom deres rutiner for innhenting av barnets stemme (Barneombudet, 2017; Franck, 2024; Heide & Løkås, 2020 ; Kolnes & Midthassel, 2022; Lie, 2022; Sæbjørnsen, 2017; Tveitnes, 2018).).

5. Avslutning

Som nevnt i innledningen, var bakgrunnen for problemstillingen at den nye opplæringsloven (2024) i større grad vektlegger og tydeliggjør barnets rett til medvirkning. Ulike rapporter og studier viser at barns rett til medvirkning har blitt i liten grad ivaretatt i PP-tjenestens arbeid (Barneombudet, 2017; Franck, 2024; Nordahl, 2018; Tveitnes, 2018). Gjennom åtte semistrukturerte intervjuer har vi fått innblikk i PP-tjenestens arbeid og forståelse av ivaretagelse av barns rett til medvirkning. PP-tjenestens mandat er juridisk forankret gjennom opplæringsloven (1998). Følgelig vil barnets rett til medvirkning ivaretas gjennom deres mandat. PP-rådgivere arbeider med barn som har særlige behov (Opplæringsloven, 1998). Det betyr at deres medvirkning i større grad avhenger av at voksne forstår deres behov og rettigheter, da de selv ikke har lik mulighet til å uttrykke dem (Herlofsen & Nilsen, 2016).

I det følgende presenteres våre funn gjennom fire temaer sammen med en avsluttende drøfting. Deretter påpekes noen implikasjoner for praksis og videre forskning.

5.1 Oppsummerende drøfting og konklusjon

I denne delen av oppgaven vil de overnevnte temaene, barnets stemme, foreldresamarbeid, sakkyndig vurdering og samarbeidsmøter og laget rundt barnet, bli oppsummert. Dette danner grunnlaget for å besvare problemstillingen: *Hvordan ivaretar PP-rådgivere barns rett til medvirkning i det tverrfaglige samarbeidet?* Spørsmålet besvares med utgangspunkt i temaene fra intervjuene.

PP-rådgiveres ivaretagelse av barns rett til medvirkning starter gjennom en innhenting av barnets stemme. Denne innhentingens påvirkes av PP-rådgiverens forståelse av begrepet barnets stemme. Fordi barnets stemme kan være flertydig og ikke presist nok blir begrepet i liten grad benyttet i norsk-språklig forskning (Tangen, 2011). I internasjonal forskning er ordene rettighet, respekt og lytting beskrivelser av hvordan barnets stemme blir forstått (Cook-Sather, 2006). Funnet viser at det er en felles forståelse av begrepet barnets stemme som inkluderer det barnet sier, viser med atferd og følelser, det som observeres og det de nærmeste

voksne rundt barnet formidler. For å ivareta barnets rett til medvirkning i henhold til barnekonvensjonen (1989) må kravene til Shiers modell, nivå 3, oppfylles (Shier, 2001). Det påpekes at det trengs dynamiske kartlegginger som gjennomføres for å ivareta barnets stemme. Denne kartleggingen inneholder bruk av samtaleverktøy, flere samtaler, aktiv lytting i samtalene og nøytral plass for innhenting av barnets stemme. Funn viser at ved bruk av de ulike samtaleverktøyene sikrer PP-rådgiverne seg en konkret tilnærming til innhenting av barnets stemme og kravet til barnekonvensjonen (1989) er derfor oppfylt. Likevel bemerkes det at barn ikke skal stå til ansvar for beslutninger alene, men ha en reell opplevelse av å bli tatt på alvor (Sandberg, 2016).

Foreldresamarbeid er en viktig del av PP-rådgiverens ivaretagelse av barns medvirkning. Ut ifra barnets alder og modenhet kommer det frem at det i mange tilfeller er foreldrene som formidler barnets stemme. PP-tjenesten bør ha tydelige spørsmål for å ivareta hva som er barnets mening og hva som er foreldrenes tolkning av denne. For å sikre at barns meninger kommer frem forutsettes det at foreldrene er trygge i samarbeidet. Ivaretagelse av foreldre er en ny arbeidsoppgave for PP-tjenesten som bemerkes som påfallende annerledes enn tidligere. Funn viser at bevisst praksis er måten foreldrene trygges på gjennom bruk av forståelig språk, avpasse størrelser på samarbeidsmøter og i stor grad involvere foreldrene i samarbeidet som eksperter på sine barn. Tveitnes (2018) beskriver at foreldre i liten grad blir ivaretatt som eksperter, mens funn viser at foreldrene er en høy prioritet for PP-rådgivere. Dette fordi det er foreldrene som ivaretar barnets rett til medvirkning i henhold til barnets alder og modenhet.

Sakkyndig vurdering og tverrfaglige samarbeidsmøter står sentralt i PP-tjenestens saksbehandling for å ivareta barns rett til medvirkning. Barnekonvensjonens (1989) artikkel 3 og 12 henger tett sammen i det skriftliggjorte dokumentet (Heide & Løkås, 2020). I Utdanningsdirektoratet (2017) sin mal for sakkyndig vurdering er det avsnitt som skal vise hvordan barnets stemme sammenfaller med vurderingen av barnets beste. Funn viser at malen er blitt utbedret lokalt og at retningslinjer for innhenting av barnets stemme er tydeliggjort slik at barnets beste-vurderingen tar høyde for hva barnets mening er. Forskning beskriver at sakkyndige vurderinger i liten grad baserer kunnskapen på samtaler med barn (Tveitnes, 2018). Det tyder på at denne studiens funn ikke samsvarer med tidligere forskning.

Videre baseres samarbeidsmøter på den sakkyndige vurderingen og omhandler PP-rådgiverens oppfølging av barnet sammen med andre tverrfaglige tjenester. Flere undersøkelser viser at barn i liten grad opplever å bli lyttet til i samarbeidsmøter og er usikre på om deres medvirkning har medført en endring i sakkyndig vurdering (Barneombudet, 2017; Sæbjørnsen, 2023). Funn viser at det er få eller ingen faste rutiner for ivaretagelse av barns medvirkning i samarbeidsmøter. Likevel finnes en bevisst praksis tilknyttet hvordan PP-rådgivere ivaretar barn når de deltar. I henhold til alder og modenhet vurderes hvor lenge barnet skal delta. Det tilrettelegges gjennom bruk av konkrete spørsmål, oppfølgingsspørsmål basert på barnets svar og å ha fokus på barnets mestringressurser, slik at barnet får ytret sine meninger i samarbeidsmøtet. Dersom barnet ikke ønsker eller kan delta, benyttes en voksen for å videreformidle barnets mening.

Laget rundt barnet handler om hvordan PP-rådgivere arbeider med å ivareta barns rett til medvirkning i det tverrfaglige samarbeidet. Funn viser at det har skjedd flere endringer i PP-rådgiveres rolle. For det første har de nå flere samtaler med det enkelte barn enn tidligere. For det andre ønsker flere å nedtone PP-tjenestens ekspertrolle. Det er til fordel for barnet at alle parter i laget rundt barnet får bidra med sine tjenester, slik at man finner løsninger sammen. Fordi PP-rådgivere skal ivareta barns rett til medvirkning gjennom hele prosessen vil det være nødvendig med tverrfaglig samarbeid. Dette skjer gjennom ressursteam på skolene der barn drøftes. Læreren vil være den nærmeste samarbeidspartneren i ressursteamet og laget rundt barnet som støtter PP-rådgiverne gjennom å utføre samtaler og tiltak. Gjennom dette samarbeidet kan PP-rådgiverne innhente bekreftelser på sine tolkninger som kan danne grunnlag for en helhetlig vurdering av hva barnets stemme er og hvordan de på best mulig måte kan ivareta barnets rett til medvirkning.

Oppsummert viser studien vår at barns rett til medvirkning ivaretas gjennom PP-rådgiveres innhenting av barnets stemme. Samtaleverktøy i innhenting fungerer som en tydeliggjøring av barnets meninger. Det hentes bekreftelser på tolkningen av barnets stemme gjennom foreldre, lærere og kommunale tjenester i laget rundt barnet. Denne tas på alvor og vektlegges i vurdering av barnets beste som dokumenteres i sakkyndig vurdering. Deretter blir barnets stemme kartlagt dynamisk i påfølgende samarbeidsmøter. Dette kan tyde på en endring i samsvar med samfunnsstrømningene, i de tre kommunene som er grunnlaget for denne studien (Forente nasjoner, 2018; Kvello, 2021; Sundet et al., 2020a; 2020b). Barn skal bli tatt

på alvor og oppleve seg ivaretatt under hele saksbehandlingen (Barnekonvensjonen, 1989). Informantene beskriver en intensjon om å ivareta barns rett til medvirkning som en del av sine arbeidsoppgaver. På en annen side har denne studien kun undersøkt PP-rådgiveres perspektiv. I tillegg kan det ha blitt rekruttert spesielt dyktige PP-rådgivere til å delta i denne studien. Dette kan være elementer som medfører at studiens resultat ikke samsvarer med forskningsfeltet (Barneombudet, 2017; Franck, 2024; Kolnes et al., 2021; Nordahl, 2018; Sæbjørnsen, 2017; Tveitnes, 2018). For å kunne si noe mer reelt om hvordan dette henger sammen, vil det derfor måtte undersøkes om barns, foreldres og læreres opplevelser samsvarer med det PP-rådgiverne forteller. Likevel vil denne studien kunne vise til en visuell fremstilling av prosessen for hvordan PP-rådgivere arbeider for å ivareta barns rett til medvirkning i det tverrfaglige samarbeidet.

5.2 Implikasjoner for praksis og videre forskning

Her belyses mulige implikasjoner av dette forskningsprosjektet for skoleansatte, PP-tjenesten og for videre forskning.

5.2.1 Praktiske implikasjoner

Flere studier har vist at barns rett til medvirkning i liten grad har blitt dokumentert og etterfulgt de senere årene (Barneombudet, 2017; Franck, 2024; Nordahl, 2018; Tveitnes, 2018). I samfunnet blir barns rettigheter i større grad satt i fokus og gjennom lovverk påpekt som viktig for at de skal kunne være kompetente aktører i sine liv (Faldet & Nes, 2021; Barnekonvensjonen, 1989; Opplæringsloven, 1998). Kvaliteten på barns medvirkning og hvordan PP-rådgivere sikrer seg at de har ivaretatt barnets stemme blir et sentralt moment i barns ivaretagelse av medvirkning. Det som blir skrevet i den sakkyndige vurderingen vil kunne øke kvaliteten og barnets opplevelse av å bli respektert og verdsatt for sine meninger. Det er kvalitetsforskjeller i ulike kommuner på hvordan dette gjøres (Barneombudet, 2017; Fylling & Handegård, 2009). Dette kan tyde på et behov for å oppdatere Utdanningsdirektoratet (2017) sin mal for sakkyndig vurdering når ny opplæringslov trer i kraft (Opplæringsloven, 2024). Det er viktig for PP-tjenesten å ha gode rutiner for innhenting og dokumentering av barnets medvirkning. Det behøves en dynamisk kartlegging av barnets

stemme, slik at voksne rundt barnet sikrer at den egentlige meningen til barnet er ivaretatt skriftlig og i samarbeidsmøter.

I nåværende lovverk fremkommer barns rett til medvirkning som fragmentert og detaljert (NOU 2019:23). Dette er derfor blitt tydeliggjort i ny opplæringslov som trer i kraft 1. august 2024 og blir en dobbeltregulering av eksisterende lovverk. Alt om barns rett til medvirkning er sammenfattet i kapittel 10 og beskriver hvordan barn skal få uttale seg i alle saker som vedgår dem og hvordan en barnets beste-vurdering skal ligge til grunn for beslutninger (Stette, 2023). For at barn skal kunne medvirke er de avhengige av at de profesjonelle partene er faglige kompetente, kjenner til lovverk og har rutiner for hvordan det skal håndteres.

5.2.2 Implikasjoner for videre forskning

Vår studie er kun basert på hvordan PP-rådgivere erfarer og vurderer sitt arbeid med å innhente og dokumentere barnets rett til medvirkning. Det hadde vært interessant å belyse tematikken fra barnets synspunkt og hvordan de selv ønsker å kunne medvirke. Videre kunne det vært interessant og sett malene til de ulike PP-kontorene for å sammenlikne om barnets opplevelser samsvarer med hvordan informantene beskriver at de ivaretar barns rett til medvirkning.

I lovverket tilknyttet det spesialpedagogiske felt er det allerede føringer for hvordan barn skal få medvirke (Opplæringsloven, 1998). Det blir spennende å se hvilke implikasjoner implementeringen av den nye opplæringsloven vil ha for PP-tjenesten og skoleverket som helhet.

6. Figurliste

Figur 1 Tveitnes, M. S. (2018). *Sakkyndighet med mål og mening: En analyse av sakkyndighetens institusjonaliserte kjennetegn; et grunnlag for refleksjon og endring. PhD thesis UiS. University of Stavanger.*

Figur 2 Eget arbeid. (2024). Ivaretagelse av barns rett til medvirkning i PP-tjenesten.

7. Litteraturliste

- Bahus, M. K. (2021). Barnets beste-vurderinger i skolen. *Retfærd*, 2021(2), 31-43.
- Barnard-Brak, L., & Lechtenberger, D. (2010). Student IEP Participation and Academic Achievement Across Time. *Remedial and Special Education*, 31(5), 343-349. <https://doi.org/10.1177/0741932509338382>
- Barnelova (1981). *Lov om barn og foreldre* (LOV-1981-04-08-7). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>
- Barneombudet. (2017). *Uten mål og mening?: elever med spesialundervisning i grunnskolen* (Vol. 2017, p. 83). Barneombudet.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2016). *Barnets rettigheter i Norge: Norges femte og sjette rapport til FNs komite for barnets rettigheter – 2016.* <https://www.regjeringen.no/contentassets/0ada3bee46b54f498707f51bbc7d4b2c/barnekonvensjonen-norsk-versjon-uu.pdf>
- Barnekonvensjonen. (1989). Konvensjon om barnets rettigheter (20-11-1989). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8
- Bateson, G. (2000). *Steps to an ecology of mind*. University of Chicago Press.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*. (3:2) 77-101, <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bullough, R. V., & Gitlin, A. (2001). *Becoming a student of teaching: Methodologies for exploring self and school context*. Garland.
- Cameron, D. L., & Tveit, A. D. (2019). ‘You know that collaboration works when ...’ identifying the features of successful collaboration on behalf of children with disabilities in early childhood education and care. *Early Child Development and Care*, 189(7), 1189–1202. <https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1371703>
- Clark, A., McQuail, S. & Moss, P. (2003). Exploring the field of listening to and consulting with young children. Research Report 445. *Thomas Coram Research Unit/University of London Department for Education and Skills*.
- Clark, T., Foster, L., Sloan, L., & Bryman, A. (2021). *Bryman's social research methods* (6. utg.). Oxford University Press.
- Cook-Sather, A. (2003). Movements of Mind: The Matrix, Metaphors, and Re-imagining Education. *Teachers College Record: The Voice of Scholarship in Education*, 105(6), 946–977. <https://doi.org/10.1111/1467-9620.00274>
- Cook-Sather, A. (2006). Sound, Presence, and Power: “Student Voice” in Educational Research and Reform. *Curriculum Inquiry*, 36(4), 359–390. <https://doi.org/10.1111/j.1467-873X.2006.00363.x>

- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Desforges, C., & Abouchaar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievement and adjustment: A literature review* (Vol. 433). DfES.
- Elster, J. (1989). *Nuts and Bolts for the Social Sciences*. Cambridge University Press.
- Faldet, C. A. & Nes, K. (2021). Valuing vulnerable children's voices in educational research, *International Journal of Inclusive Education*.
DOI:[10.1080/13603116.2021.1956602](https://doi.org/10.1080/13603116.2021.1956602)
- FNs barnekomité. Generell kommentar nr. 14 (2013). *Om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn* (art. 3, para. 1) CRC/C/GC/14.
- Forente nasjoner. (2018). *Komiteen for barnets rettigheter. Avsluttende merknader til Norges kombinerte femte og sjette periodiske rapport*.
https://www.regjeringen.no/contentassets/87e11af6044b4c45923d2830d2d6b144/coc_luding-observations---4-juli---crc_c_nor_co_5-6_31367_e_no-004.pdf
- Forskrift til opplæringslova. (2006). *Forskrift til opplæringslova* (FOR-2006-06-23-724). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724>
- Forvaltningsloven. (1967). *Lov om behandlingssmåten i forvaltningssaker* (LOV-1967-02-10). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1967-02-10/§17>
- Franck, K. (2024) Special education documents and young children's right to be heard. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 24, 123–132.
<https://doi.org/10.1111/1471-3802.12620>
- Fullan, M. (1991). *The new meaning of educational change* (3. utg.). Teachers College Press.
- Fylling, I. & Handegård, T. L. (2009). *Kompetanse i krysspress?: Kartlegging og evaluering av PP-tjenesten*, (NF-rapport nr.5/2009). Hentet fra
<https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2009/5/ppt.pdf>
- Gadamer, H. G. (1960/2012). *Sannhet og metode : grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk* (L. Holm-Hansen, Overs.). Pax.
- Gilje, N. (2019). *Hermeneutikk som metode: ein historisk introduksjon*. Det Norske Samlaget.
- Glavin, K. & Erdal, B. (2018). *Tverrfaglig samarbeid i praksis: til beste for barn og unge i kommune-Norge* (4. utg. utg.). Kommuneforlaget.
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata.
<https://lovdata.no/lov/1814-05-17-bm/§104>
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. I. N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (s. 105-117). Sage.
- IHart, R. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. (Innocenti essays 4). Florence: UNICEF International Child Development Centre.
- Hasle, B. (2013). Ungdoms deltakelse i lys av makt og anerkjennelse. *Barn*, 31(3).
<https://doi.org/10.5324/barn.v31i3.3741>
- Haug, P., Nordahl, T. & Hansen, O. (2014). *Inkludering*. Gyldendal akademisk.
- Heide, B. & Løkås, A-H. (2020) *Barnets stemme i PP-tjenestens sakkyndighetsarbeid*.

- Spesialpedagogikk 1/2020. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2021/barnets-stemme-i-pp-tjenestens-sakkyndighetsarbeid/>
- Heide, B., & Sylthe, M. (2020). *Hvordan kan barnekonvensjonen anvendes i arbeidet med sakkyndig vurdering*. Hillesøy, S., Killi, E. M. & Kristoffersen, A.-E (Red). Fellesskap i lek og læring. Spesialpedagogikk i et inkluderingsperspektiv. Statped. https://www.statped.no/globalassets/fou/dokumenter/statped_fellesskap-i-lek-og-laring.-spesialpedagogikk-i-et-inkluderingsperspektiv-web-ensidig.pdf#page=80
- Herlofsen, C. & Nilsen, S. (2016). *Spesialundervisning i spenningsfeltet mellom juridisk regelverk og lokal praksis*. I: Andenæs, K. & Møller, J. (red.) Retten i skolen – mellom pedagogikk, juss og politikk. Universitetsforlaget, s.138-158.
- Hesselberg, F., & Tetzchner, S. von. (2016). *Pedagogisk-psykologisk arbeid*. Gyldendal Akademisk.
- Hjelmbrekke, H. (2020). *Laget rundt barnet. : samarbeid til barnets beste*. Universitetsforlaget.
- Holst - Jäger, J. E. (2018). *Barn og unge i midten*. Gyldendal Norsk Forlag
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse* (The struggle for recognition). Pax.
- Jerkø, M. (2018). Skal ikke «barnets beste» leses bokstavelig?: En kritikk av HR-2017-2015-A «Jakob-saken. *Lov og rett*, 57(2), 112–128. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3061-2018-02-04>
- Johannessen, B. & Skotheim, T. (2018). *Et lag rundt eleven og læreren*. B. Johannessen & T. Skotheim (Red.), Barn og unge i midten: tverrfaglig og tverretatlig arbeid i barn og unges oppvekst (s.18-43). Gyldendal akademisk.
- Johannessen, L. E. F., Rafoss, T.W. & Rasmussen, E.B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforlaget.
- Jordet, A. N. (2020). Anerkjennelse i skolen - det er altfor mange elever som strever. In *Bedreskole (trykt utg.)* (Vol. 32, Issue 3). <https://utdanningsforskning.no/artikler/2021/anerkjennelse-i-skolen--det-er-altfor-mange-elever-som-strever/>
- Kaufmann, G., Kaufmann & A. Hærem, T. (2023). *Psykologi i organisasjon og ledelse*. (6. Utg.). Fagbokforlaget.
- Kinge, E. (2016). *Barnesamtaler: det anerkjennende samværet og samtalens betydning for barn med samspillsvansker* (2. utg., p. 291). Gyldendal akademisk.
- Kolnes, J. & Midthassel, U. V. (2022). *Capturing students' needs through collaboration – exploring challenges experienced by Norwegian educational-psychological advisers*, European Journal of Special Needs Education, 37:3, 386-400, DOI: <https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1885175>
- Kolnes, J., Øverland, K. & Midthassel, U. V. (2021). A System-Based Approach to Expert Assessment Work-Exploring Experiences among Professionals in the Norwegian Educational Psychological Service and Schools, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 65:5, 783-801, DOI: [10.1080/00313831.2020.1754904](https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1754904)
- Kozol, J. (1991). *Savage inequalities : children in America's schools*. HarperPerennial.
- KS. (2021). *Digitale konsekvenser av covid-19 for kommunal sektor*. Rapport av Ipsos.

- <https://www.ks.no/contentassets/e0cac596b09f4a3187f6953def344b9d/Covid-19-Rapport.pdf>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg.). Gyldendal akademisk.
- Kvello, Ø. (2021). *Samtaler med barn og ungdom: medvirkning, kommunikasjon og metoder* (1. utg.). Fagbokforlaget.
- Lie, J. H. (2022). *Student participation in dialogue in individual subject curriculum meetings: students' and parents' perceptions*, International Journal of Inclusive Education, 26:9, 913-926, DOI: 10.1080/13603116.2020.1749945
- Lindbäck, S. O. & Strandkleiv, O. I. (2010). *Spesialundervisning og ordinær opplæring. Hva er spesialundervisning og hva er ordinær opplæring?* Elevsiden DA.
- Meld. st. 6 (2019-2020). *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/>
- Moen, T., Rismark, M. & Sølvsberg, A.M. (2020) Rådgiverrollen i pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT): hvordan blir den forstått av PP-rådgivere? *Psykologi i kommunen nr.2 2020* <https://psykisk-kommune.no/radgiverrollen-i-pedagogisk-psykologisk-tjeneste-ppt-hvordan-blir-den-forstatt-av-pp-radgivere/19.150>
- NESH. (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). 5. utgave 2021, redigert 2023. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Nokali, N.E., Bachman, H.J. & Votruba-Drzal, E. (2010). *Parent involvement and children's academic and social development in elementary school*. *Child Development*, 81, 988–1005. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01447.x>
- Nordahl, T. (2007). *Hjem og skole – hvordan skape et bedre samarbeid?* Universitetsforlaget.
- Nordahl, T. & Drugli, M. B. (2016). *Samarbeidet mellom hjem og skole*. Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/samarbeid-mellom-hjem-og-skole/samarbeidet-mellom-hjem-og-skole/>
- Nordahl, T., Dyssegaard, B., Hebbestad, C. B., Wang, M. V., Martinsen, J., Vold, E. K., Paulsrud, P. & Johnsen, T. (2018). *Inkluderende fellesskap for barn og unge. Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging*. Fagbokforl. <https://nettsteder.regjeringen.no/inkludering-barn-unge/nyheter/rapport-fra-ekspertutvalget-for-barn-og-unge-med-behov-for-saerskilt-tilrettelegging/>
- Norderhaug, L. (1999). *Taushetens kultur: om makt, flyktninger og frigjørende pedagogikk*. Kulturbro forl.
- NOU 2017:12 (2017). *Svikt og svik: Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-12/id2558211/>

- NOU 2019:23. (2019). *Ny opplæringslov*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-23/id2682434/>
- Opdal, L. & Svenkerud, S.W. (2019) *Roller og relasjoner: PP-rådgiveren mellom sakkyndig ekspert og skoleutvikler*. Psykologi i kommunen 2/2019.
<https://utdanningsforskning.no/artikler/2020/roller-og-relasjoner-pp-radgiveren-mellom-sakkyndig-ekspert-og-skoleutvikler/>
- Opplæringslova. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa*.
 Lovdata. <https://lovdata.no/LTI/lov/1998-07-17-61/>
- Opplæringslova. (2024). *Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa*.
 Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2023-06-09-30/>
- Sandberg, K. (2016). *Barnets beste i skolen*. K. Andenæs & J. Møller (Red.), *Retten i skolen: mellom pedagogikk, juss og politikk* (s. 40-53). Universitetsforlaget.
- Sandberg, K. (2020). Barns rett til å bli hørt. I K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen: barns rettigheter i Norge* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Shier, H. (2001). *Pathways to participation: openings, opportunities and obligations*. *Children & Society*, 15(2), 107–117. <https://doi.org/10.1002/chi.617>
- Skauge, B., Storhaug, A. S. & Marthinsen, E. (2021). *The What, Why and How of Child Participation—A Review of the Conceptualization of “Child Participation” in Child Welfare*. *Social Sciences (Basel)*, 10(2), 54. <https://doi.org/10.3390/socsci10020054>
- SpedAims. (2023). *SpedAims ProCIP – Profesjoner i samarbeid for inkluderende praksis*.
<https://www.uv.uio.no/spedaims/vi-forsker-pa/spedaims-procip/index.html>
- St.meld. nr. 47 (2008-2009). *Samhandlingsreformen. Rett behandling- på rett sted - til rett tid*. Helse- og omsorgsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-47-2008-2009/id567201/?ch=1>
- Stette, Øystein. (Red.). (2023). *Ny opplæringslov 2024 : med forarbeider og lovspeil* (1. utgave.). Fagbokforlaget.
- Sundet, R., Kim, H.S., Karlsson, B. E., Borg, M., Sælør, K. T., & Ness, O. (20202020a). *A heuristic model for collaborative practice – Part 1: a meta-synthesis of empirical findings on collaborative strategies in community mental health and substance abuse practice*. *Int J Ment Health Syst* 14, 42 <https://doi.org/10.1186/s13033-020-00376-5>
- Sundet, R., Kim, H. S., Karlsson, B. E., Borg, M., Sælør, K. T., & Ness, O. (20202020b). *A heuristic model for collaborative practice—Part 2: Development of the collaborative, dialogue-based clinical practice model for community mental health and substance abuse care*. *International Journal of Mental Health Systems*, 14, 43.
<https://doi.org/10.1186/s13033-020-00377-4>
- Sæbjørnsen, S. E. N. (2017). *Exploring adolescent service users' subjective views about participation in "responsible teams"*. In Ph.d.-avhandlinger i helse- og sosialfag. Høgskolen i Molde - Vitenskapelig høgskole i logistikk.
- Sæbjørnsen, S. E. N., Larsen, B. K., & Ødegård, A. (2023). *The Responsibility Team—A Way to Ensure Children's Right to Participation?* *The British Journal of Social Work*, 53(6), 3015–3033. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcad111>
- Tangen, R. (2011). *Barns stemme i spesialpedagogisk forskning*, *Spesialpedagogikk* 8/2011

- <https://utdanningsforskning.no/artikler/2011/barns-stemme-i-spesialpedagogisk-forskning---en-kartlegging-av-doktoravhandlinger-i-spesialpedagogikk-19902009/>
- Thomas, N., & O'Kane, C. (2000). Discovering what children think: Connections between research and practice. *British journal of social work*, 30(6), 819-835.
- Tjora, A. H. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utg.). Gyldendal.
- Tveit, A. D., & Cameron, D. L. (2013). *Utfordringer når foresatte skal medvirke på tjenestetilbudet til eget barn*. *Nordic studies in education*, 32(3-4), 321–332. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-5949-2012-03-04-11>
- Tveitnes, M. S. (2018). *Sakkyndighet med mål og mening: En analyse av sakkyndighetens institusjonaliserte kjennetegn; et grunnlag for refleksjon og endring*. PhD thesis UiS. University of Stavanger.
- Utdanningsdirektoratet. (2014). *Veilederen Spesialundervisning*. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/spesialpedagogikk/spesialundervisning/Spesialundervisning/>
- Utdanningsdirektoratet. (2017a). *Maler – spesialundervisning*. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/spesialpedagogikk/spesialundervisning/maler--spesialundervisning/>
- Utdanningsdirektoratet. (2017b). *Veiledning til bruk av barnekonvensjonen i saksbehandlingen*. <https://www.udir.no/globalassets/filer/regelverk/rundskriv/veiledning-til-bruk-av-barnekonvensjonen.pdf>
- Utdanningsdirektoratet. (2022a). *Utdanningsspeilet 2022: Elever med spesialundervisning*. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningsspeilet/utdanningsspeilet-2022/grunnskolen/spesialundervisning-i-grunnskolen/>
- Utdanningsdirektoratet. (2022b). *PP-tjenesten* <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/spesialpedagogikk/pp-tjenesten/>
- Weis, L., & Fine, M. (1993). *Beyond silenced voices: Class, race, and gender in United States schools*. State University of New York Press.
- Åmot, I. & Skoglund, R. I. (2019). *Anerkjennelsens kompleksitet i barnehage og skole* (2. utgave.). Universitetsforlaget.

8. Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Vedlegg 3: Godkjenning fra SIKT

Vedlegg 4: Samarbeid om oppgaven

Vedlegg 1 Intervjuguide

Semistrukturert intervjuguide: SpedAims ProCIP Profesjoner i samarbeid for inkluderende praksis

Spørre om samtykke til å delta i prosjektet.

Samtykkeerklæring (muntlig)

Vi vil innhente muntlig samtykke før et eventuelt intervju gjennomføres. På det tidspunktet vil du bli bedt om å gi muntlig samtykke til følgende:

- Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet SpedAims ProCIP og har fått anledning til å stille spørsmål.
- Jeg samtykker til å delta i semistrukturert intervju.
- Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet.

Introduksjon

1. Kan du fortelle litt om deg selv? Hva er din alder, din utdanningsbakgrunn, hvor lenge har du arbeidet i PPT og hva er dine arbeidsoppgaver? (f.eks., skole/bhg team)

Forståelse av tverrfaglig samarbeid

2. Hvordan tenker du at tverrfaglig samarbeid blir forstått i PP-tjenesten? Hvilke tjenester samarbeider dere med? (eks. skole/bhg, kommunehelsetjeneste, spesialisthelsetjeneste, Statped, barnevern).
3. Kan du fortelle litt om hva som kjennetegner samarbeidet med de ulike tjenestene? (eks. hvordan er det organisert, fysisk/digitalt? Hvor ofte møtes dere? Hvem er med i møtene?)
4. Hvordan vet du når samarbeidet lykkes?

Innhold og medvirkning

5. Hva samarbeider dere om? Kan du gi et eksempel?
6. Kan du fortelle litt om hva som gjøres for å legge til rette for at foresatte kan delta aktivt i samarbeid der PPT er med? Kom gjerne med eksempel
7. Hva gjøres for å sikre at barnets rett til medvirkning blir ivaretatt i de tverrfaglige samarbeidene du er en del av? Kom gjerne med eksempel

Organisering og ledelse

8. Hvilken betydning har kontorets ledelse for ditt tverrfaglige samarbeid? (eks. er ledelsen på ditt kontor med på tverrfaglige møter? Hvem bestemmer hvilke eksterne tjenester du skal samarbeide med? Blir noen tverrfaglige samarbeid prioritert foran andre?)
9. I hvilken grad opplever du at måten PPT er organisert påvirker tverrfaglig samarbeid? Evt. hvordan?
10. Hvis du tenker tilbake på de seneste årene, hva konkret har blitt gjort på ditt PP-kontor for å legge til rette for godt samarbeid med andre eksterne tjenester?

Ny opplæringslov

11. Hvilke endringer forventer dere når det gjelder implementering av den nye Opplæringsloven? (Dersom informanten jobber mot skole)

Barnets stemme (Astrid og Christina)

12. Hvordan vil du definere begrepet barnets stemme?
13. Hvilke retningslinjer eller rutiner har dere for å få frem barnets stemme?
14. Hvilke rutiner har dere for tverrfaglige møter hvor barn er med?
 - a. Hvilken rolle har barnet i møte?
15. I hvilke situasjoner får du frem barnets reelle stemme?
 - a. Hvilke metoder bruker du?

Helhetsbilde

16. Til slutt – dersom du nå skulle oppsummere - Hva mener du har størst betydning for å få til et godt tverrfaglig samarbeid mellom PPT og deres samarbeidspartnere?
17. Finnes det noe annet du tenker vi burde at spurt deg om?

Vedlegg 2 Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet «SpedAims ProCIP – Profesjoner i samarbeid for inkluderende praksis»?

Formålet med prosjektet

Dette er et spørsmål til deg om du vil delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke det tverrfaglige samarbeidet som PP-tjenesten er en del av. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Forskningsprosjektet gjennomføres av «ProCIP – Profesjoner i samarbeid for inkluderende praksis» som er en forskningsgruppe tilknyttet Senter for spesialpedagogisk forskning og inkludering (SpedAims). Senteret er et samarbeid mellom Universitetet i Stavanger, Universitetet i Bergen, Universitetet i Agder, Nord Universitet og Universitetet i Oslo. Her kan du lese mer om ProCip og SpedAims: <https://www.uv.uio.no/spedaims/vi-forsker-pa/spedaims-procip/>

Intervjuene gjennomføres av masterstudenter ved Universitetet i Agder og Universitetet i Stavanger. Opplysningene som innhentes fra intervjuene skal brukes i studentenes masteroppgaver, i tillegg til å være en del av datamaterialet til ProCIP-prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

I desember 2022, gjennomførte vi en nasjonal spørreundersøkelse blant PP-tjenester. Undersøkelsen omhandlet PP-tjenestenes involvering i tverrfaglig samarbeid, og spørsmål om ulike faktorer som kan ha innvirkninger på dette samarbeidet. Basert på svar i spørreundersøkelsen, har vi valgt ut 9 PPT-kontor der vi ønsker å intervju rådgivere for å få en bedre forståelse av deres erfaringer med tverrfaglig samarbeid. Som PP-rådgiver, har du blant annet innsikt i hva som har blitt gjort for å legge til rette for gode samarbeidsformer ved ditt kontor, i tillegg til tilnærminger som har vært mindre vellykket. Vi håper at du vil dele denne kunnskapen med oss!

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar på et semistrukturert intervju som vil bli gjennomført via videomøte (f.eks. Zoom, Teams). Det vil ta ca. 45 minutter. Det vil bli gjort lydopptak av intervjuet. Etter intervjuene er fullført, vil lydopptakene bli transkribert. I tillegg til spørsmål om tverrfaglig samarbeid og andre arbeidsforhold, ønsker vi å samle inn følgende personopplysninger: alder, kjønn, stilling, utdanning og antall år du har jobbet i PPT. Disse opplysningene vil oppbevares anonymisert i en beskyttet database og vil ikke bli gjort tilgjengelig til andre enn prosjektgruppen og de masterstudentene som har gjennomført intervjuene.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Under intervjuet vil nettskjema-diktafon mobilapp benyttes for å gjøre taleopptak. Opptaket blir umiddelbart kryptert og lagret i en sikret database ved en forskningsserver (EduCloud). Det er bare forskerne i prosjektet og masterstudenter som vil ha tilgang til lydopptaket og andre personopplysninger om deg. Navnet og kontaktopplysningene dine vil bli erstattet med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. De forskerne i prosjektet er også veiledere til masterstudentene, og alle som deltar i prosjektet, har taushetsplikt.

Ved prosjektslutt kan det være mulig for deg som deltaker å gjenkjenne egne svar fra intervjuet i masteroppgaven, publiseringer eller andre typer formidling. Det skal likevel ikke være mulig for andre å kunne gjenkjenne deltakere.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 30. september, 2026. Etter prosjektslutt vil lydopptak og innsamlede personopplysninger slettes, og transkriberte intervju vil bli anonymisert.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. Samtykke gis muntlig i forkant av intervjuet.

På oppdrag fra Universitetet i Agder og Universitetet i Stavanger har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Ved Universitetet i Agder (veiledere for masterstudenter):

Camilla Herlofsen, camilla.herlofsen@uia.no, tlf. 38 14 17 11

David Lansing Cameron, david.l.cameron@uia.no, tlf. 38 14 12 41

- Ved Universitetet i Stavanger (veileder for masterstudenter):

Marianne Sandvik Tveitnes, marianne.s.tveitnes@uis.no, tlf. 51 83 30 85

- Våre personvernombud:

Trond Hauso, trond.hauso@uia.no, ved Universitetet i Agder

Rolf Jegervatn, personvernombud@uis.no, ved Universitetet i Stavanger

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen,

Camilla Herlofsen, førsteamanuensis, Universitetet i Agder

Prosjektleder ProCip

Samtykkeerklæring (muntlig)

Vi vil innhente muntlig samtykke før et eventuelt intervju gjennomføres. På det tidspunktet vil du bli bedt om å gi muntlig samtykke til følgende:

- Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *SpedaAims ProCIP* og har fått anledning til å stille spørsmål.
- Jeg samtykker til å delta i *semistrukturert intervju*.
- Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet.

Vedlegg 3 Godkjenning fra Sikt

[Meldeskjema](#) / [SpedAims ProCIP - Profesjoner i samarbeid for inkluderende praksis](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

341296

Vurderingstype

Standard

Dato

12.12.2023

Tittel

SpedAims ProCIP - Profesjoner i samarbeid for inkluderende praksis

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Oslo / Det utdanningsvitenskapelige fakultet / Institutt for spesialpedagogikk

Felles behandlingsansvarlige institusjoner

Universitetet i Agder / Fakultet for humaniora og pedagogikk / Institutt for pedagogikk

Universitetet i Stavanger / Fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora / Institutt for grunnskolelærerutdanning, idrett og spesialpedagogikk

Universitetet i Bergen / Det psykologiske fakultet / Institutt for pedagogikk

Nord Universitet / Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag / Kunst- og kulturfag

Prosjektansvarlig

Christian Brandmo

Prosjektperiode

01.10.2021 - 31.12.2026

Vedlegg 4 Samarbeid om oppgaven

Det tverrfaglige samarbeidet som PP-tjenesten er delaktig i er et spennende og bredt område. Etter flere runder med ulike fordypningsområder ble vi enige om å skrive om barns rett til medvirkning. Dette er en tematikk som vi begge har vært opptatt av i vårt arbeid som lærere. Vi er takknemlige for å ha kunnet skrive denne masteroppgaven sammen, da det har vært en lærerik prosess med mange gode faglige diskusjoner.

I de formelle kravene til masteroppgaven står det at det skal komme klart frem hva som er den enkeltes bidrag. I prosessen med å skrive denne masteroppgaven har vi begge vært delaktige i alle delene av oppgaven. Vi har sittet og skrevet hele oppgaven sammen. Gjennom dette samarbeidet anser vi masteroppgaven som et felles produkt.

Astrid Jansen og Christina Z. H. Müller